



Maastricht University

KNOWLEDGE IN ACTION

Faculteit Rechten

master in de rechten

Masterthesis

De nieuwe straf- en maatregeltoemeting in het nieuwe Sw.: welke volgorde bij toepassing en waarom?

Jente Vanaeken

Scriptie ingediend tot het behalen van de graad van master in de rechten, afstudeerrichting rechten

PROMOTOR :

Prof. dr. Bart SPRIET

De transnationale Universiteit Limburg is een uniek samenwerkingsverband van twee universiteiten in twee landen: de Universiteit Hasselt en Maastricht University.



KNOWLEDGE IN ACTION

www.uhasselt.be
Universiteit Hasselt
Campus Hasselt:
Martelarenlaan 42 | 3500 Hasselt
Campus Diepenbeek:
Agoralaan Gebouw D | 3590 Diepenbeek

2024
2025



Maastricht University

Faculteit Rechten

master in de rechten

Masterthesis

De nieuwe straf- en maatregeltoemeting in het nieuwe Sw.: welke volgorde bij toepassing en waarom?

Jente Vanaeken

Scriptie ingediend tot het behalen van de graad van master in de rechten, afstudeerrichting rechten

PROMOTOR :

Prof. dr. Bart SPRIET



KU LEUVEN



Maastricht University

Faculteit Rechten

Master in de rechten

Masterscriptie 2024-2025

De nieuwe straf- en maatregeltoemeting in het nieuwe Sw.: welke volgorde bij toepassing en waarom?

Jente Vanaeken

PROMOTOR:

Bart Spriet

BEGELEIDER:

Pieter van Rooij

Inhoud

Inleiding	2
Methodologie	4
Hoofdstuk 1: De bestaande inhoud, volgorde en logica van straftoemeting	6
1.1 – Algemeen	6
1.2 – Verzwarende omstandigheden.....	8
1.3 – (Strafbare) poging.....	9
1.4 – Wettelijke herhaling	11
1.5 – Deelneming.....	14
1.6 – Strafverminderende verschoningsgronden	15
1.7 – Verzachtende omstandigheden.....	15
1.8 – Samenloop	17
1.9 – Opschorting, uitstel en probatie.....	24
1.10 – Rechtslogica achter Tabel van Dupont.....	25
1.11 – Eerste tussenconclusie.....	28
Hoofdstuk 2: Het nieuwe regime van straftoemeting: inhoud, uitgangspunten, vergelijking en evaluatie	30
2.1 – Algemeen	30
2.2 – Verzwarend bestanddeel en verzwarende factoren.....	33
2.3 – (Strafbare) poging.....	34
2.4 – Wettelijke herhaling	35
2.5 – Daderschap en deelneming.....	37
2.6 – Strafverminderende verschoningsgronden	38
2.7 – Verzachtende omstandigheden.....	38
2.8 – Samenloop	39
2.9 – Opschorting, uitstel en probatie.....	44
2.10 – De nieuwe volgorde en logica daarachter.....	46
2.11 – Vergelijkende tabel en evaluatie van de nieuwe volgorde.....	52
2.12 – Tweede tussenconclusie	62
Conclusie.....	65
Lijst van geraadpleegde werken	67
Wetgeving	67
Rechtsleer.....	68
Rechtspraak	72
Overige.....	73

Inleiding

Na bijna 160 jaar is het in 2026 eindelijk zo ver: een nieuw Strafwetboek. De Kamer van Volksvertegenwoordigers heeft op 22 februari 2024 het nieuw Strafwetboek goedgekeurd, waarna op 8 april 2024 publicatie in het Belgisch Staatsblad volgde.¹ Minus een aantal bepalingen die langer tijd vereisen², treedt het nieuw Strafwetboek in werking op 8 april 2026, exact twee jaar na de publicatie ervan, zodat Justitie en al haar partners de nodige tijd hebben om zich aan te passen.

De huidige versie van het Strafwetboek³ is grotendeels gebaseerd op de Code Napoléon uit 1810 en aan vervanging toe. Verschillende bepalingen, begrippen en strafbaarstellingen zijn niet meer verenigbaar met wat de burger verwacht van Justitie. Principes uit de negentiende eeuw maken van het Strafwetboek een gedateerd instrument, dat middels vele maar vaak zeer gerichte wetswijzigingen vooral ook heel complex is geworden. Wellicht wel het meest complexe element van de straftoemeting van vandaag betreft de samenloopregeling.⁴

Het nieuw Strafwetboek daarentegen is een reflectie van de normen en waarden van vandaag: wat we wel of niet toelaatbaar vinden, welke misdrijven de samenleving streng wil bestraffen en hoe we met straffen en rehabilitatie omspringen. Er wordt tevens ingezet op effectievere bestraffing, betere opvolging van daders met psychiatrische stoornissen, nieuwe strafbaarstellingen en strafverzwaringen voor verscheidene misdrijven, in tegenstelling tot in 1867 toen bestraffing en vergelding vooropgesteld werden.⁵ In het kader van de vooropgestelde 'coherentie, accuraatheid en eenvoudigheid' van het nieuwe Strafwetboek is het duidelijk dat de huidige wettelijke bepalingen dringend aan herziening toe zijn.⁶

Het opstellen van het nieuwe Strafwetboek is een werk geweest van vele handen. In de Belgische geschiedenis zijn herhaaldelijk pogingen ondernomen om een nieuw Strafwetboek op te stellen. De laatste poging, na herbenoeming van de leden van de Commissie voor de hervorming van het Strafrecht onder leiding van toenmalig minister van Justitie Koen Geens door Vincent van Quickenborne⁷, resulteerde in een herziening van zowel Boek I, dat de algemene strafrechtelijke bepalingen omvat, als Boek II, waarin de verschillende strafbepalingen worden beschreven. Het is op de herziening van Boek I, en meer precies op de gewijzigde straf- en maatregeltoemeting voor natuurlijke personen, dat deze masterscriptie zich focust.

Om de gewijzigde straftoemeting in het nieuwe Strafwetboek beter te begrijpen, richt deze scriptie zich op de vraag in welke mate de volgorde van de straftoemeting in het nieuwe Strafwetboek afwijkt van de bestaande regeling en of deze bijdraagt tot een verbeterde straftoemeting.

¹ Wet van 29 februari 2024 tot invoering van boek I van het Strafwetboek (1), *BS* 8 april 2024; Wet van 29 februari 2024 tot invoering van boek II van het Strafwetboek (1), *BS* 8 april 2024.

² Zie artikel 38 nieuw Sw.

³ Strafwetboek van 8 juni 1867, *BS* 9 juni 1867.

⁴ J. ROZIE, "Artikel 60 Sw. m.b.t. de meerdaadse samenloop van wanbedrijven strijdig met het gelijkheids- en het proportionaliteitsprincipe?", *NC* 2019, 93.

⁵ J. ROZIE, "De strafdoelstellingen in het licht van de gewijzigde rechtspraak van het Hof van Cassatie", *NC* 2022, 119; Y. VAN DEN BERGE, "Het Belgische strafrecht: veel aandacht voor vrijheidsbeneming en de vrijheidsbeperking", *NC* 2019, 4.

⁶ Wetsvoorstel tot instelling van een nieuw Strafwetboek (boek 1 en 2) (ingediend door mevrouw Özlem Özen c.s.), *Parl. St.* Kamer 2019-20, nr. 1011/001, Deel II – Toelichting NL, 14-15.

⁷ Ministerieel Besluit 22 december 2020 houdende oprichting van de Commissie tot hervorming van het strafrecht, *BS* 20 januari 2021.

Het eerste hoofdstuk van deze scriptie onderzoekt de volgorde en betekenis van straftoemeting in het huidige Strafwetboek door middel van een juridische analyse van de relevante wettelijke bepalingen, de memories van toelichting en relevante rechtsleer. Het tweede hoofdstuk verdiept zich in de nieuwe volgorde in het nieuwe Strafwetboek en de verklaringen daarvan. Tot slot biedt het hoofdstuk een vergelijking tussen beide regimes en een evaluatie van het nieuwe regime om te kijken of aan knelpunten wordt verholpen vanaf 2026 met het oog op verhoogde rechtszekerheid.

Dit onderzoek draagt bij aan het wetenschappelijke debat over de hervorming van het strafrecht door niet alleen de nieuwe wettelijke bepalingen te beschrijven, maar ook hun onderliggende rechtvaardiging en mogelijke knelpunten te analyseren. Zo wordt een beter inzicht verkregen in de manier waarop Justitie zich voorbereidt op een moderner, eenvoudiger en coherenter strafrechtelijk systeem.

Methodologie

De hoofdonderzoeksvraag van de masterscriptie luidt: In welke mate wijkt de volgorde van straftoemeting in het nieuwe Strafwetboek af van de bestaande regeling en draagt deze wijziging bij tot een verbeterde en meer onderbouwde straftoemeting?

Om deze vraag te beantwoorden wordt gewerkt met drie subonderzoeksvragen, dewelke de rode draad vormen doorheen de scriptie: In welke volgorde dienen de verschillende stappen in de huidige straftoemeting op elkaar te volgen en wat is daarvoor de juridisch-logische verklaring? In hoeverre wijzigt de volgorde die bij de straftoemeting moet worden doorlopen met de introductie van het nieuwe Strafwetboek en hoe kunnen de eventuele wijzigingen worden verklaard? Biedt de toekomstige regeling voldoende rechtszekerheid en hoe kan die rechtszekerheid indien nodig worden verbeterd?

Deze masterthesis onderzoekt de volgorde van straf- en maatregeltoemeting in het huidige en nieuwe Strafwetboek en de onderliggende rechtvaardiging ervan. Om deze vraag te beantwoorden, wordt in de eerste plaats een gestructureerde analyse gemaakt van zowel het huidige als het toekomstige Belgische strafrecht, met bijzondere aandacht voor de volgorde en motieven bij straftoemeting. De methodologie bestaat uit een combinatie van intern rechtsvergelijkend, descriptief en evaluatief onderzoek.

Het eerste deel van het onderzoek (hoofdstuk 1) focust op de beschrijving van het bestaande regime. Hierbij wordt nagegaan welke stappen momenteel worden doorlopen bij de straftoemeting voor natuurlijke personen volgens het geldende Strafwetboek. Dit omvat een systematische analyse van de wettelijke bepalingen, relevante rechtspraak en rechtsleer. Daarnaast wordt onderzocht wat de achterliggende rationale is van de huidige systematiek.

Het tweede deel (hoofdstuk 2) behandelt het nieuwe regime zoals voorgesteld in het recent ontworpen Strafwetboek. Hierbij wordt nagegaan welke wijzigingen worden geïntroduceerd in de volgorde van straftoemeting en welke uitgangspunten de wetgever daarbij vooropstelt. Dit vereist een diepgaande studie van onder andere het wetsontwerp en de memorie van toelichting en eventueel beschikbare voorbereidende parlementaire documenten. Hierbij wordt ook de theoretische onderbouwing van het nieuwe systeem belicht, zoals het streven naar meer transparantie, coherentie en individualisering in de straftoemeting.

Vervolgens worden beide regimes systematisch met elkaar vergeleken. Het doel hiervan is te achterhalen welke concrete verschillen bestaan tussen (de volgorde van) het huidige en het nieuwe systeem, en in welke mate deze verschillen bijdragen aan een meer onderbouwde en efficiënte straftoemeting. Deze vergelijking gebeurt niet louter formeel-juridisch, maar houdt ook rekening met kritische bemerkingen uit de rechtsleer en praktijk. Daarbij wordt in het bijzonder aandacht besteed aan de knelpunten die in de bestaande straftoemetingspraktijk worden gesignaleerd, en of en hoe het nieuwe regime hierop een antwoord biedt.

Ten slotte wordt ook de vraag of de toekomstige regeling voldoende rechtszekerheid biedt en hoe deze indien nodig nog kan worden verbeterd, beantwoord in het tweede hoofdstuk. Deze methodologische benadering laat toe om niet enkel de juridische verschillen tussen beide regimes

aan te duiden, maar ook een onderbouwd oordeel te vellen over de effectiviteit en wenselijkheid van de voorgestelde hervorming. Zo draagt dit onderzoek bij aan de academische reflectie over een fundamenteel aspect van het Belgische strafrecht: de wijze waarop straffen worden opgelegd en verantwoord.

Om de focus van het onderzoek te bewaken, wordt de afbakening strikt gehouden tot de (volgorde van) straftoemeting voor natuurlijke personen in het huidige en nieuwe Belgische Strafwetboek. Andere aspecten van strafrechtelijke bestraffing, zoals de uitvoeringsmodaliteiten van straffen of vraagstukken rond strafrechtelijke aansprakelijkheid, vallen buiten de scope van dit onderzoek. Door deze methodologische aanpak wordt een systematische en goed onderbouwde analyse mogelijk, waarbij zowel de juridische fundamenteën als de praktische implicaties van de nieuwe regelgeving in kaart worden gebracht.

Hoofdstuk 1: De bestaande inhoud, volgorde en logica van straftoemeting

1.1 – Algemeen

1. In de hedendaagse benadering van de straftoemeting in het Belgisch strafrecht staan rechters voor een aanzienlijke uitdaging wanneer zij de juiste strafmaat bepalen. De wetgever heeft de straffen vaak verdeeld tussen strafmaximum en -minimum, zonder expliciete richtlijnen voor de rechter over hoe de straf binnen deze marges moet worden geïntroduceerd. Deze structurele indeling kan ervoor zorgen dat de rechter in een concrete zaak moet kiezen tussen een abstract minimum en maximum, wat de straftoemetingsbeslissing bemoeilijkt. Dit betekent dat de rechter niet enkel moet afwegen welke straf passend is, maar ook moet bepalen of die straf binnen de gegeven grenzen van de wet valt. De straftoemeting wordt soms bekritiseerd als wereldvreemd of activistisch wanneer de gekozen strafmaat niet goed wordt begrepen of niet in de smaak valt bij bepaalde individuen.⁸ Het is geen precieze wetenschap, maar een menselijke discipline die afhangt van de inzichten en oordelen van de individuele rechter.

2. Straftoemeting wordt in eerste instantie bepaald door het legaliteitsbeginsel: de hoven en rechtbanken mogen slechts die straffen uitspreken die de wetgever heeft bepaald.⁹ De bevoegde wetgever moet een strafbepaling zodanig formuleren dat deze, losstaand of in samenhang met andere bepalingen, duidelijk en nauwkeurig beschrijft welk gedrag strafbaar is en welke straffen daarop van toepassing zijn. Op die manier is de reikwijdte van de bepaling voor burgers op redelijke wijze te voorzien.¹⁰

3. Het legaliteitsbeginsel is echter niet de enige regel waarmee de rechter rekening dient te houden. Er zijn namelijk sanctienormen die de oorspronkelijke minimum- en/of maximumnorm beïnvloeden. Bepaalde omstandigheden kunnen leiden tot een verzwaring van de straf, andere tot een vermindering, zelfs tot onder het wettelijk bepaalde minimum.

4. Binnen de strafverzwarrings- en strafverminderingsgronden kan er een opdeling worden gemaakt tussen verzwarende omstandigheden en herhaling en respectievelijk verzachtende omstandigheden, samenloop en strafverminderende verschoningsgronden. Men kan zich de vraag stellen hoe, en belangrijker in welke volgorde de rechter deze regels dient te combineren. Hierna is er namelijk pas sprake van een *in concreto* wettelijk toegelaten strafminimum en -maximum. Binnen deze wettelijke grenzen (het strafminimum en -maximum), beschikt de rechter echter wel over een vrije beoordelingsruimte. Hij zal dan ook die straf opleggen die hem, rekening houdend met de concrete omstandigheden van de zaak, het meest geschikt lijkt.¹¹

⁸ R. WESTRA, "Transparantie: sturen en gestuurd worden" in CJEJ. PRINS, H. GRIFFIOEN, D. BROEDERS "Naar een transparantere rechtspraak. Geen glans zonder wrijving", *Speelruimte voor transparantere rechtspraak*, 2014, 297; M. ROZIE, "De voorstellen van de subcommissie Straftoemeting", in I. AERTSEN, K. BEYENS, S. DE VALCK en F. PIETERS (ed.), *De Commissie Holsters buitenspel?*, Brussel, Politeia, 2004, 21.

⁹ Artikel 14 Gw.

¹⁰ D. VERMEERSCH, J. DE HERDT en J. ROZIE, *Boek I van het nieuwe Strafwetboek. De nieuwe regels van het algemeen strafrecht toegelicht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2024, 21-24; GwH 6 december 2012, nr. 145/2012; Cass. 15 december 2020, AR P.20.0693.N; Cass. 14 november 2012, AR P.11.1611.F, Arr.Cass. 2012, 2541.

¹¹ G. GOEDERTIER, J. VANDE LANOTTE en T. DE PELSMAEKER, *Handboek Belgisch publiekrecht*, Brugge, Die Keure, 2013, 1193; F. VERBRUGGEN en R. VERSTRAETEN, *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors – 16^{de} herziene editie 2024*, Antwerpen, Larcier Intersentia, 2024, 429.

5. De aanzienlijke kloof tussen de minimum- en maximumstraffen waarover rechters kunnen beschikken, roept vragen op over de effectiviteit van wettelijke waarborgen tegen willekeur in de rechtspraak. Het risico hierop wordt versterkt door de groeiende keuzevrijheid tussen sterk uiteenlopende hoofdstraffen en de beperkte concrete invulling van straffen zoals de werkstraf of, in nog grotere mate, de autonome probatiestraf. Dit leidt regelmatig tot discussies over de noodzaak van buitenwettelijke richtlijnen die rechters zouden kunnen helpen om tot strafbeslissingen te komen die zowel maatschappelijk als gedragswetenschappelijk verantwoord zijn.¹²

6. De specifieke hoofdstraf die door de strafrechter wordt opgelegd, heeft aanzienlijke juridische en technische implicaties, omdat deze straf de aard van het misdrijf volgens de driedelige indeling van misdrijven in artikel 1 van het Strafwetboek vastlegt. Dit is van belang voor de toepassing van verschillende bepalingen uit zowel het materiële als het formele strafrecht.¹³

7. Uit rechtsleer en rechtspraak is er een bepaalde volgorde naar voren geschoven dewelke een rechter dient na te leven met betrekking tot straftoemeting: de Tabula Dupontis.¹⁴ De problematiek omtrent het onbegrip van de gekozen strafmaat wordt opgevangen door duidelijke overzichten in de strafrechtsleer¹⁵, die overzichtelijke samenvattingen en interpretaties biedt van de wetgeving. De juridische literatuur fungeert dus als een gids die het overzicht bewaart en helpt bij het toepassen van de wet in concrete gevallen. Desondanks blijft de verdeling van straffen over verschillende wetgevingsniveaus een bron van verwarring. Bovendien kunnen de regels rond het strafmaximum en -minimum in veel gevallen niet eenvoudig worden toegepast, omdat de wetgever geen gedetailleerde richtlijnen heeft gegeven voor het in concrete gevallen vaststellen van de strafmaat.

8. In de tabula Dupontis worden drie berekeningsfasen voor de straf(toemetings)normen onderscheiden, die het proces van straftoemeting systematisch structureren¹⁶:

- De fase van de globale misdrijfomschrijving
- De fase van de strafvermindering met mogelijke misdrijfdenuciatie
- De fase van loutere aanpassing van het strafquantum

Volgens de tabel moeten eerst de regels die betrekking hebben op de juiste kwalificatie van het strafbaar feit worden toegepast. Dit omvat de regels over verzwarende omstandigheden en de strafbare poging. Bij de regels die kunnen leiden tot een strafverzwaring, wordt er onderscheid gemaakt tussen verzwarende omstandigheden en wettelijke herhaling.

¹² R. VERSTRAETEN en F. VERBRUGGEN, *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors – 16^{de} herziene editie 2024*, Antwerpen, Larcier Intersentia, 2024, 429; M. J. BORGERS, "Het wettelijke sanctiestelsel en de straftoemetingsvrijheid van de rechter", *DD* 2005, afl. 11, 111-204.

¹³ R. VERSTRAETEN en B. SPRIET, "De driedelige indeling van de misdrijven als leidraad van het strafrecht: een verdachte eenvoud" in A. DE NAUW e.a., *Liber Amicorum Marc Châtel*, Deurne, Kluwer rechtswetenschappen, 1991, 467-496.

¹⁴ L. DUPONT, "Wettelijke regelen inzake straftoemeting en hun onderlinge combinatie" in *Strafrecht voor rechtspractici*, 1985, 113-162.

¹⁵ L. HUYBRECHTS en M. TRAEST, "Het strafrechtelijk sanctiestelsel en de straftoemeting door de rechter in België", *T.Strafr.* 2004, dossier 2, 62 p; B. SPRIET, "Tabula Dupontis. De tabel Dupont tot combinatie van straf(toemetings)normen" in F. VERBRUGGEN, R. VERSTRAETEN, D. VAN DAELE en B. SPRIET (red.), *Strafrecht als roeping. Liber Amicorum Lieven Dupont*, Leuven, Universitaire pers, 2005, (539) 544.

¹⁶ B. SPRIET, "Tabula Dupontis. De tabel Dupont tot combinatie van straf(toemetings)normen" in F. VERBRUGGEN, R. VERSTRAETEN, D. VAN DAELE en B. SPRIET (red.), *Strafrecht als roeping. Liber Amicorum Lieven Dupont*, Leuven, Universitaire pers, 2005, (539) 544.

Vervolgens worden de regels betreffende deelneming toegepast, waarbij de vraag centraal staat of de betrokkene een dader, mededader of medeplichtige is.

Pas daarna komen de regels voor de bepaling van de straf aan bod. Eerst worden de strafverminderende verschoningsgronden overwogen, daarna de verzachtende omstandigheden, en ten slotte de gevolgen van herhaling. Pas nadat al deze stappen zijn doorlopen, worden de regels voor de samenloop van misdrijven toegepast. Uiteindelijk heeft de rechter de vrijheid om binnen de vastgestelde minimum- en maximumstraffen een beslissing te nemen.

1.2 – Verzwarende omstandigheden

9. Verzwarende omstandigheden zijn factoren die in de wet zijn vastgelegd en die de straf voor een misdrijf verhogen. Alleen de omstandigheden die specifiek door de wet zijn bepaald, kunnen in aanmerking worden genomen.

10. Oorspronkelijk werden zowel verzwarende bestanddelen als verzwarende factoren onder de term 'verzwarende omstandigheden' geschaard. Verzwarende bestanddelen voegen een extra element toe, waardoor een al delicttypische handeling als een ernstiger (verzwaarde) misdaad wordt beschouwd.¹⁷

11. Met de invoering van artikel 417/23 Sw. werden verzwarende factoren geïntroduceerd. Deze factoren veranderen een misdrijf niet in een ernstiger delict, maar adviseren de rechter om bij het bepalen van de straf binnen de wettelijke grenzen naar een zwaardere straf te neigen. Deze regel werd eind 2022 opgenomen in Boek I, artikel 78bis, waarin staat: "Indien de wet voorziet in verzwarende factoren, moet de rechter deze in overweging nemen bij het kiezen van de straf of maatregel en de zwaarte ervan, zonder dat hij een straf kan opleggen die hoger is dan de maximumstraf voor dit misdrijf". De wetgever heeft echter niet verduidelijkt hoezeer de straf hierdoor zou kunnen worden verhoogd.

12. De uitdrukking "in overweging nemen" in artikel 78bis Sw. suggereert dat de rechter nog steeds de mogelijkheid heeft om de minimumstraf te kiezen. Dit komt doordat de wet de rechter slechts een richtlijn biedt met betrekking tot de omstandigheden die hij moet meenemen bij het kiezen van de straf en het bepalen van de strafmaat binnen de wettelijk vastgestelde marge.¹⁸

13. De impact van straftoemeting op deelnemers verdient bijzondere aandacht. Er moet een onderscheid worden gemaakt tussen verzwarende bestanddelen die verband houden met het misdrijf zelf en die specifiek betrekking hebben op de dader.

De eerste categorie van verzwarende bestanddelen, ook wel bekend als de objectieve, materiële of reële verzwarende omstandigheden, heeft betrekking op de feitelijke aspecten van het strafbare feit

¹⁷ R. VERSTRAETEN en F. VERBRUGGEN, *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors – 16^{de} herziene editie 2024*, Antwerpen, Larcier Intersentia, 2024, 430.

¹⁸ Wetsontwerp om justitie menselijker, sneller en straffer te maken IIbis, *Parl. St.* Kamer 2021-22, nr. 2824/001, 17; R. VERSTRAETEN en F. VERBRUGGEN, *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors – 16^{de} herziene editie 2024*, Antwerpen, Larcier Intersentia, 2024, 431; J. ROZIE, "Op zoek naar meer eenvormigheid in de straftoemeting: van maatpak naar confectiepak", *RW* 2005, afl. 6, 1481-1491; T. VANDER BEKEN en A. BALCAEN, "Dossiervoering door de rechter: beperkingen op de discretionaire bevoegdheid van de rechter bij de straftoemeting", *Environmental Lawforce working paper* 2009, 4.

zelf. Misdrijfgebonden verzwarende bestanddelen, van hun kant, leiden tot strafverzwaring voor alle deelnemers, ongeacht of zij zich bewust waren van deze verzwarende omstandigheden.

Daderspecifieke verzwarende bestanddelen, ook wel subjectieve of persoonlijke verzwarende omstandigheden genoemd, hebben uitsluitend betrekking op de persoon van de dader en zijn enkel van toepassing op de (mede-)dader of medeplichtige voor wie ze relevant zijn.

14. Verzwarende omstandigheden hebben een bindend karakter voor de strafrechter. Zodra hij hun aanwezigheid vaststelt, is hij gehouden deze in aanmerking te nemen bij de juridische kwalificatie van het strafbare feit. Dit vloeit voort uit het fundamentele beginsel dat de rechter gehouden is het ten laste gelegde feit correct te kwalificeren. Als logisch gevolg hiervan dient de strafrechter, indien aan de voorwaarden is voldaan, verzwarende omstandigheden ambtshalve toe te passen, ook wanneer deze niet uitdrukkelijk door het openbaar ministerie zijn aangevoerd.¹⁹

15. Wanneer er sprake is van een combinatie met herhaling, een strafverminderende verschoningsgrond of strafverzachende omstandigheid (*Infra*), wordt eerst de verzwarende omstandigheid toegepast.²⁰

1.3 – (Strafbare) poging

16. In bepaalde gevallen wordt strafrechtelijke aansprakelijkheid ook toegekend aan gedragingen die niet volledig de kenmerken van een misdrijf vertonen, maar desalniettemin deel uitmaken van het proces waarin het misdrijf tot stand komt, oftewel de "iter criminis". Door pogingen strafbaar te stellen, grijpt de wetgever in op handelingen die slechts gedeeltelijk zijn uitgevoerd, maar waarbij verdere stappen nodig zouden zijn om het misdrijf volledig te voltooien. Het legaliteitsbeginsel vereist dat de wet duidelijk omschrijft wat een strafbare poging is en onder welke omstandigheden deze strafbaar is. Dit is geregeld in de artikelen 51 tot en met 53 van het Strafwetboek.²¹

17. Een voltooid misdrijf is in beginsel altijd strafbaar, terwijl een poging daartoe alleen strafbaar is als aan specifieke voorwaarden wordt voldaan. Een misdrijf wordt als voltooid beschouwd zodra alle essentiële elementen uit de wettelijke omschrijving zijn vervuld. Daarentegen is iemand die vrijwillig en zonder externe dwang afziet van zijn poging om een misdrijf te plegen, niet strafbaar.

18. Artikel 51 Sw. bepaalt dat er strafbare poging bestaat wanneer aan drie voorwaarden is voldaan:

- het voornemen om een misdaad of een wanbedrijf te plegen
- door uitwendige daden die een begin van uitvoering van die misdaad of van dat wanbedrijf uitmaken
- en die alleen ten gevolge van omstandigheden onafhankelijk van de wil van de dader zijn gestaakt of hun uitwerking hebben gemist

De artikelen 52 en 53 van het Strafwetboek bepalen wanneer een poging strafbaar is en welke straffen daarvoor kunnen worden opgelegd. In principe is een poging altijd strafbaar bij misdaden,

¹⁹ L. DUPONT, "Wettelijke regelen inzake straftoemeting en hun onderlinge combinatie" in *Strafrecht voor rechtspractici*, 1985, 120.

²⁰ P. E. TROUSSE, "Les principes généraux du droit pénal positif belge" in *Les Nouvelles, Droit Pénal*, Deel I, Volume 1, nr. 2806.

²¹ R. VERSTRAETEN en F. VERBRUGGEN, *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors – 16^{de} herziene editie 2024*, Antwerpen, Larcier Intersentia, 2024, 95.

maar bij wanbedrijven geldt dit alleen als de wet expliciet aangeeft dat de poging strafbaar is. Pogingen tot overtredingen worden niet strafbaar gesteld, omdat de wetgever dergelijke feiten als te gering beschouwt.

19. De eerste voorwaarde voor strafbaarheid van een poging is het voornemen om een specifiek(e) misdaad of wanbedrijf te plegen. Pogingen tot onopzettelijke misdrijven zijn niet mogelijk, omdat er daar geen voornemen is.

20. Volgens de wetgever wordt een voornemen pas strafbaar wanneer het zich uit in uitwendige handelingen die een begin van uitvoering van het beoogde misdrijf of wanbedrijf vormen. De wet biedt echter geen duidelijke definitie van wat precies onder een "begin van uitvoering" moet worden verstaan, waardoor dit openstaat voor interpretatie van de feiten. Er bestaan hierover twee benaderingen: de subjectieve en de objectieve redenering.

De subjectieve benadering legt de nadruk op de gevaarlijkheid van de dader. Hierbij wordt het voornemen zelf centraal gesteld, en wordt elke handeling die logisch en vanzelfsprekend onderdeel uitmaakt van het verwezenlijken van dat voornemen beschouwd als een uitvoeringshandeling.

De objectieve benadering richt zich op de gevaarlijkheid van de handeling zelf. Volgens deze visie worden "uitvoeringshandelingen" gezien als daden die een concreet risico inhouden voor de bescherming van rechtsgoederen of rechtsbelangen, en vormen ze dus daadwerkelijk een begin van de uitvoering van het misdrijf.

21. De vereiste van de onvoltooidheid van het misdrijf onafhankelijk van de wil van de dader om betekent dat vrijwillige terugtred de dader straffeloos maakt. De wetgever heeft bewust gekozen om iemand niet strafbaar te stellen die uit eigen beweging besluit zijn criminele activiteit te beëindigen. De specifieke redenen voor het stoppen zijn hierbij niet relevant en worden als onbelangrijk beschouwd. Maar wanneer de dader door externe factoren gedwongen wordt om af te zien van het voltooien van het misdrijf of wanneer zijn poging mislukt, is er sprake van een strafbare poging, aangezien de terugtred niet vrijwillig is.

22. Sommige pogingen kunnen nooit leiden tot de voltooiing van een misdrijf, omdat de uitvoering ervan materieel onmogelijk is. Een klassiek voorbeeld hiervan is de poging om een lege kassa te stelen. Volgens de objectieve leer is een strafbare poging in zulke gevallen uitgesloten. Wanneer het misdrijf zelf niet kan worden voltooid, kan het rechtsgoed geen gevaar lopen, waardoor het essentiële element voor strafbaarheid ontbreekt. De subjectieve leer daarentegen benadrukt de intentie en het gevaar dat van de dader uitgaat. Zelfs een mislukte poging tot een "onmogelijk" misdrijf zou volgens deze benadering strafbaar moeten zijn, omdat uit de handelingen en de bedoelingen van de dader zijn gevaarlijkheid blijkt.

23. Bij het bepalen of een poging al dan niet strafbaar is en welke strafmaat van toepassing is, dient te allen tijde eerst rekening te worden gehouden met de verzwarende omstandigheden. Dit houdt in dat de regels met betrekking tot verzwarende omstandigheden – die direct van invloed zijn op de kwalificatie van het misdrijf – toegepast moeten worden voordat de bepalingen omtrent de strafbare poging in aanmerking kunnen worden genomen. Verzwarende omstandigheden kunnen ertoe leiden dat een oorspronkelijk wanbedrijf, waarvan de poging volgens de wetgever niet strafbaar is, wordt

omgevormd tot een misdaad. Omgekeerd kunnen verzwarende omstandigheden ervoor zorgen dat een oorspronkelijk misdaad, waarvoor poging strafbaar is, verandert in een misdrijf waarvan de poging niet langer strafbaar is. Dit speelt met name bij misdrijven die gekwalificeerd worden op basis van de gevolgen, waarbij verzwarende omstandigheden uitsluitend betrekking hebben op de opgetreden gevolgen. Aangezien de strafbare poging per definitie inhoudt dat het beoogde resultaat niet werd bereikt, is een poging tot een misdrijf waarvan de strafmaat afhankelijk is van het ingetreden gevolg, in dit geval niet mogelijk.²²

1.4 – Wettelijke herhaling

24. Herhaling kan breed gedefinieerd worden als een specifieke omstandigheid waarbij een persoon opnieuw een misdrijf pleegt nadat hij eerder al voor een misdrijf werd veroordeeld, wat in sommige gevallen kan leiden tot een wettelijke strafverzwaring.²³ De materie van de wettelijke herhaling wordt in het huidige Strafwetboek geregeld in de artikelen 54 t.e.m. 57bis, alsook in de artikelen 562, 564 en 565. De wetgever heeft evenwel nagelaten het begrip “herhaling” of “recidive” zelf te definiëren.

25. Er bestaat een onderscheid tussen de algemene herhaling en de bijzondere herhaling. Het eerste type van herhaling komt tot stand indien de door de wet gestelde voorwaarden vervuld zijn, ongeacht de aard van het nieuwe misdrijf. In het andere geval van herhaling vereist de wet dat het nieuwe misdrijf hetzelfde is of alleszins van dezelfde aard is als het misdrijf waarvoor de dader een vroegere veroordeling heeft opgelopen.

26. Het is belangrijk op te merken dat recidive uitsluitend de strafmaat beïnvloedt en geen gevolgen heeft voor de kwalificatie van het misdrijf zelf. Een wanbedrijf blijft een wanbedrijf, ook na een strafverzwaring wegens herhaling.

27. Herhaling brengt geen specifieke complicaties met zich mee in verband met de strafbare poging, aangezien de regels met betrekking tot de poging eerder moeten worden toegepast.

28. Daarnaast voegt herhaling, in tegenstelling tot objectief misdrijfspecifieke verzwarende omstandigheden, niets toe aan de essentiële bestanddelen van het misdrijf. Het betreft een zuiver persoonlijke omstandigheid van de dader. Hierdoor is een eventuele strafverhoging wegens herhaling uitsluitend van toepassing op de persoon die zich in een toestand van herhaling bevindt en niet op andere betrokken daders of medeplichtigen.²⁴

29. Voor recidive moet er voldaan zijn aan drie cumulatieve voorwaarden. Vooreerst dient er sprake te zijn van een eerdere veroordeling binnen een EU-lidstaat²⁵ wegens een misdrijf, wanbedrijf of overtreding, die voorafgaat aan het nieuwe strafbare feit.²⁶ Als iemand in 2022 een diefstal pleegt, wordt gearresteerd en tijdens verhoren bekend dat hij in 2020 ook een diefstal heeft gepleegd, is er

²² L. DUPONT, “Wettelijke regelen inzake straftoemeting en hun onderlinge combinatie” in *Strafrecht voor rechtspractici*, 1985, 121.

²³ L. DUPONT en R. VERSTRAETEN, *Handboek Belgisch strafrecht*, Leuven, Acco, 1990, 447; R. VERSTRAETEN en F. VERBRUGGEN, *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors – 16^{de} herziene editie 2024*, Antwerpen, Larcier Intersentia, 2024, 433.

²⁴ R. VERSTRAETEN en F. VERBRUGGEN, *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors – 16^{de} herziene editie 2024*, Antwerpen, Larcier Intersentia, 2024, 433.

²⁵ Wet van 25 april 2014 houdende diverse bepalingen betreffende justitie, BS 14 mei 2014; zie artikelen 57bis en 99bis Sw.

²⁶ Cass. 2 mei 2012, AR P.12.0667.F.

geen sprake van recidive, omdat er geen eerdere veroordeling was. In dergelijke situaties zijn de regels van samenloop van toepassing, waar de scriptie later op ingaat.²⁷

De tweede voorwaarde is dat de eerdere veroordeling onherroepelijk moet zijn geworden voordat het nieuwe misdrijf wordt gepleegd.²⁸ Een strafrechtelijke beslissing wordt onherroepelijk wanneer er geen hoger beroep, verzet binnen de normale termijn, of cassatieberoep meer mogelijk is.

Tot slot moet de dader een nieuw misdrijf hebben gepleegd waarbij de wet, onder specifieke voorwaarden, een mogelijkheid of verplichting tot strafverzwaring voorziet. Of de strafverzwaring optioneel of verplicht is, hangt af van verschillende factoren.²⁹

30. Wanneer een misdaad wordt gepleegd na een eerdere criminele veroordeling³⁰, bestaat er altijd de mogelijkheid tot strafverzwaring, ongeacht de tijd die is verstreken sinds de eerdere veroordeling. Deze strafverzwaring is echter facultatief en geen verplichting. Uitzondering hierop is wanneer de nieuwe misdaad wordt bestraft met opsluiting of hechtenis van 15 tot 20 jaar. In dat geval wordt de minimale straf verplicht verhoogd naar 17 jaar.

Wanneer iemand na een veroordeling tot een criminele straf een wanbedrijf pleegt³¹, kan facultatief, en zonder enige beperking in tijd, een straf worden opgelegd die het dubbele bedraagt van de wettelijke maximumstraf voor dat wanbedrijf.

In het geval van een wanbedrijf na een eerdere veroordeling wegens een wanbedrijf, zoals geregeld in artikel 56, lid 2 van het Strafwetboek, gelden specifieke voorwaarden om van wettelijke herhaling te kunnen spreken:

- De eerdere veroordeling moet ten minste één jaar gevangenisstraf hebben omvat, ongeacht of deze straf effectief werd uitgevoerd of met uitstel was opgelegd.
- De vorige straf moet zijn uitgesproken voor één enkel strafbaar feit, waarbij eendaadse samenloop of een voortgezet misdrijf als één feit wordt beschouwd.
- Het nieuwe wanbedrijf moet zijn gepleegd binnen vijf jaar nadat de veroordeelde zijn straf heeft ondergaan of nadat deze straf is verjaard.

Ten slotte blijft de strafverzwaring ook in dit geval facultatief, wat betekent dat de rechter niet verplicht is een zwaardere straf op te leggen aan de dader.³²

31. In 2011 oordeelde het Hof³³ dat artikel 56, tweede lid Sw., in strijd is met het grondwettelijke gelijkheidsbeginsel en het discriminatieverbod. Dit artikel zorgde er namelijk voor dat een verdachte voor een gecorrectionaliseerde misdaad zwaarder kon worden gestraft dan iemand die exact dezelfde feiten had gepleegd, maar voor het hof van assisen werd vervolgd. Het Hof vond dit onaanvaardbaar.

²⁷ R. VERSTRAETEN en F. VERBRUGGEN, *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors – 16^{de} herziene editie* 2024, Antwerpen, Larcier Intersentia, 2024, 433.

²⁸ Cass. 2 mei 2012, AR P.12.0667.F.

²⁹ R. VERSTRAETEN en F. VERBRUGGEN, *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors – 16^{de} herziene editie* 2024, Antwerpen, Larcier Intersentia, 2024, 434.

³⁰ Artikel 54 Sw.

³¹ Artikel 56, lid 1 Sw.

³² G. GOEDERTIER; J. VANDE LANOTTE en T. DE PELSMAEKER, *Handboek Belgisch publiekrecht*, Brugge, Die Keure, 2013, 1193.

³³ GwH 15 december 2011, nr. 193/2011, overw. B.6.4; GwH 22 december 2011, nr. 199/2011, overw. B.5.4.

Daarnaast wordt in de memorie van toelichting benadrukt dat de wettelijke herhaling geen aanleiding mag geven tot een verhoging van de maximumstraffen voor de drie zogenaamde gemeenschapsgerichte hoofdstraffen: de werkstraf, de straf onder elektronisch toezicht en de autonome probatiestraf. Een dergelijke verhoging zou volgens de wetgever de praktische uitvoerbaarheid van deze straffen bemoeilijken en hun effectiviteit ondermijnen.³⁴ Daarom heeft de Potpourri II-wet een extra plafond ingesteld voor strafverzwaring wegens herhaling. Bij gecorrectionaliseerde misdaden mag de strafverzwaring niet resulteren in een gevangenisstraf die langer is dan de maximale opsluitingsduur die oorspronkelijk op de misdaad stond.

32. De herhaling roept doorgaans geen bijzondere complicaties op met betrekking tot de strafbare poging. Wanneer er sprake is van een strafverzwaring wegens herhaling, dient deze verzwaring te worden toegepast op de straffen die voor de poging tot het misdrijf kunnen worden opgelegd. In termen van prioriteit betekent dit dat de regels betreffende de strafbare poging eerst in aanmerking moeten worden genomen, voordat de strafverzwaring wegens herhaling kan worden vastgesteld.³⁵ Indien de poging tot een wanbedrijf niet strafbaar is komt de vraag van strafverzwaring wegens herhaling uiteraard niet aan de orde.³⁶

33. Aangezien verzwarende omstandigheden, in tegenstelling tot herhaling, de delictsomschrijving beïnvloeden – ongeacht of het om objectieve of persoonlijke verzwarende omstandigheden gaat – dienen zij vóór de eventuele strafverzwaring wegens herhaling te worden toegepast. De regels betreffende herhaling worden dus toegepast met inachtneming van de straffen die zijn vastgesteld voor het gekwalificeerde misdrijf, en niet voor het eenvoudige misdrijf.

34. Een combinatie van verzachtende omstandigheden met recidive is volledig mogelijk. Bij het bepalen van de volgorde van de straftoemeting dient onderscheid gemaakt te worden tussen gevallen waarin strafverzwaring wegens recidive verplicht is, en gevallen waarin de strafverzwaring facultatief is. Wanneer de strafverzwaring verplicht is, dient deze eerst te worden toegepast, alvorens de verzachtende omstandigheden in aanmerking komen. Deze volgorde is logisch, aangezien de verplichte strafverzwaring mede bepalend kan zijn voor de kwalificatie van het misdrijf en dus invloed heeft op de bevoegdheid van de rechter. Daarnaast vormen de verzwaarde straffen, vanwege hun bindend karakter, het enige referentiepunt voor de berekening van mogelijke strafverminderingen bij het toepassen van verzachtende omstandigheden. Indien de strafverzwaring slechts facultatief is, wordt de volgorde omgekeerd toegepast.³⁷

35. Dringt zich een combinatie op van strafverminderende verschoningsgronden en de herhaling, dan geldt hetzelfde onderscheid als voor de combinatie van herhaling met verzachtende omstandigheden.

³⁴ BELGISCHE KAMER VAN VOLKSVERTEGENWOORDIGERS, WETSONTWERP houdende wijzigingen van het strafrecht en de strafvordering en houdende diverse bepalingen inzake justitie, 23 oktober 2015, Parl. St. Kamer 2015-16, nr. 1418/001, 12.

³⁵ R. VERSTRAETEN en F. VERBRUGGEN, *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors – 16^{de} herziene editie 2024*, Antwerpen, Larcier Intersentia, 2024, 437.

³⁶ L. DUPONT, "Wettelijke regelen inzake straftoemeting en hun onderlinge combinatie" in *Strafrecht voor rechtspractici*, 1985, 130.

³⁷ L. DUPONT, "Wettelijke regelen inzake straftoemeting en hun onderlinge combinatie" in *Strafrecht voor rechtspractici*, 1985, 131.

36. De strafverzwaring wegens recidive, of deze nu verplicht is of facultatief, heeft voorrang boven de regels die betrekking hebben op de samenloop van straffen. Straftoemeting bij samenloop heeft immers voornamelijk te maken met de berekeningsmethoden van de straffen, en deze kwestie wordt pas relevant zodra is vastgesteld welke straffen in aanmerking komen voor de berekening van de samenlopende misdrijven.³⁸

1.5 – Deelneming

37. Bij de straftoemeting wordt geen onderscheid gemaakt tussen de feitelijke dader en de mededader: beiden worden in principe op gelijke voet gestraft.³⁹ Dit volgt uit het legaliteitsbeginsel, waarbij elke deelnemingsvorm (daderschap, mededaderschap, medeplichtigheid) juridisch duidelijk omlijnd is en een eigen strafrechtelijke kwalificatie krijgt.⁴⁰

38. In het geval van daderschap en mededaderschap geldt er dus een gelijkwaardige strafbaarheid: wie samen met een ander een misdrijf uitvoert of de uitvoering in consensus mee bepaalt, draagt dezelfde strafrechtelijke verantwoordelijkheid als de feitelijke uitvoerder.

39. De wettelijke strafmaat verandert niet voor de mededader, maar wordt (minstens in theorie) verminderd voor de medeplichtige.⁴¹ Dit is ook verankerd in artikel 69 Sw.: Medeplichtigen aan een misdaad worden gestraft met de straf die, overeenkomstig de artikelen 80 en 81 van dit wetboek, onmiddellijk lager is dan die waarmee zij als daders van die misdaad zouden worden gestraft.

40. Een (mede)dader van een misdaad of wanbedrijf is iemand die het misdrijf zelf heeft gepleegd, daaraan rechtstreeks heeft meegewerkt, of iemand zonder wiens hulp het misdrijf niet had kunnen plaatsvinden. Ook wie het misdrijf opzettelijk heeft uitgelokt – bijvoorbeeld door dreiging, misleiding of beloften – wordt als dader beschouwd. Het gaat dus niet alleen om wie het misdrijf uitvoert, maar ook om wie essentieel bijdraagt aan of bewust aanzet tot de uitvoering ervan.⁴²

Een medeplichtige aan een misdaad of wanbedrijf is iemand die niet zelf het misdrijf pleegt, maar wel opzettelijk hulp verleent die de uitvoering mogelijk maakt of vergemakkelijkt. Het gaat bijvoorbeeld om personen die instructies geven om het misdrijf te plegen, die bewust middelen aanleveren zoals wapens of werktuigen, of die de dader bijstaan in de voorbereiding of voltooiing van het misdrijf. Belangrijk is dat de medeplichtige wist dat zijn of haar hulp verband hield met het misdrijf, maar geen essentiële rol speelde zoals bij een (mede)dader.⁴³

41. Bij de straftoemeting houdt de rechter echter wél rekening met individuele omstandigheden. Hoewel de wet een gelijke strafbaarheid voorziet voor dader en mededader, heeft de rechter binnen

³⁸ L. DUPONT, "Wettelijke regelen inzake straftoemeting en hun onderlinge combinatie" in *Strafrecht voor rechtspractici*, 1985, 132.

³⁹ R. VERSTRAETEN en F. VERBRUGGEN, *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors – 16^{de} herziene editie 2024*, Antwerpen, Larcier Intersentia, 2024, 106.

⁴⁰ R. VERSTRAETEN en F. VERBRUGGEN, *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors – 16^{de} herziene editie 2024*, Antwerpen, Larcier Intersentia, 2024, 56-57.

⁴¹ B. SPRIET, "Tabula Dupontis. De tabel Dupont tot combinatie van straf(toemetings)normen" in F. VERBRUGGEN, R. VERSTRAETEN, D. VAN DAELE en B. SPRIET (red.), *Strafrecht als roeping. Liber Amicorum Lieven Dupont*, Leuven, Universitaire pers, 2005, (539) 545; R. VERSTRAETEN en F. VERBRUGGEN, *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors – 16^{de} herziene editie 2024*, Antwerpen, Larcier Intersentia, 2024, 112-113.

⁴² Artikel 66 Sw; R. VERSTRAETEN en F. VERBRUGGEN, *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors – 16^{de} herziene editie 2024*, Antwerpen, Larcier Intersentia, 2024, 107-108.

⁴³ Artikel 67 Sw; R. VERSTRAETEN en F. VERBRUGGEN, *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors – 16^{de} herziene editie 2024*, Antwerpen, Larcier Intersentia, 2024, 109-110.

zijn beoordelingsvrijheid ruimte om te differentiëren op basis van onder meer de concrete rol van de betrokkene in de feiten, zijn of haar aandeel in de voorbereiding of uitvoering van het misdrijf, en de persoonlijke context van de betrokkene. Deze elementen kunnen aanleiding geven tot strafvermindering of een verzwarende beoordeling.

1.6 – Strafverminderende verschoningsgronden

42. Strafverminderende verschoningsgronden zijn specifieke omstandigheden die in de wet zijn vastgelegd en die, zonder de delictsomschrijving van het gepleegde misdrijf te veranderen, verplicht resulteren in een wettelijk voorgeschreven strafvermindering.⁴⁴ Deze verschoningsgronden verschillen van verzachtende omstandigheden doordat ze expliciet in de wet zijn omschreven en de rechter verplicht is om ze toe te passen.⁴⁵ Voorbeelden van strafverminderende verschoningsgronden zijn onder andere uitlokking of provocatie, evenals de aangifte van drugmisdrijven.

43. Strafverminderende verschoningsgronden blijven vreemd aan de delictsomschrijving van een misdrijf en hebben slechts betrekking op de straftoemeting. Het is logisch dat zij geen invloed hebben op de strafbaarheid van de poging. Bij een combinatieproblematiek van straftoemeting bij poging en een strafverminderende verschoningsgrond, zal men dan ook eerst de strafmaat voor poging vaststellen en vervolgens de strafvermindering uit de verschoningsgrond bepalen.⁴⁶

44. Omdat een verzwarende omstandigheid ook het karakter van het misdrijf beïnvloedt, moet deze eerst in aanmerking worden genomen. Pas daarna kan de straf worden verminderd op basis van de verschoningsgrond. Het is immers het misdrijf zoals het werd gepleegd – inclusief de verzwarende omstandigheid – dat kan worden verschoond.

45. Zoals eerder werd opgemerkt, betreft de straftoemeting bij samenloop een kwestie van het bepalen van de berekeningsmethoden voor de straffen die in aanmerking komen. Het is dan ook logisch dat de strafverminderende verschoningsgrond eerst moet worden toegepast, zodat duidelijk is welke straffen voor de straftoemeting bij samenloop in aanmerking kunnen worden genomen.

46. Rechtslogisch gezien moet, in geval van een combinatie van strafverminderende verschoningsgronden en verzachtende omstandigheden, eerst de strafvermindering worden toegepast die voortvloeit uit de verschoningsgrond. Deze volgorde is logisch, vooral omdat de strafverminderende verschoningsgrond een verplichtend karakter heeft, terwijl de verzachtende omstandigheden facultatief zijn.⁴⁷

1.7 – Verzachtende omstandigheden

47. Verzachtende omstandigheden zijn factoren die niet specifiek in de wet zijn vastgelegd, maar die de rechter naar eigen inzicht kan meenemen bij het bepalen van de straf, wat kan leiden tot

⁴⁴ L. DUPONT en R. VERSTRAETEN, *Handboek Belgisch strafrecht*, Leuven, Acco, 1990, 473; R. VERSTRAETEN en F. VERBRUGGEN, *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors – 16^{de} herziene editie 2024*, Antwerpen, Larcier Intersentia, 2024, 438.

⁴⁵ C. HENNAU en J. VERHAEGEN, *Droit pénal général*, 2003, 426; R. VERSTRAETEN en F. VERBRUGGEN, *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors – 16^{de} herziene editie 2024*, Antwerpen, Larcier Intersentia, 2024, 438.

⁴⁶ R. VERSTRAETEN en F. VERBRUGGEN, *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors – 16^{de} herziene editie 2024*, Antwerpen, Larcier Intersentia, 2024, 440.

⁴⁷ L. DUPONT, "Wettelijke regelen inzake straftoemeting en hun onderlinge combinatie" in *Strafrecht voor rechtspractici*, 1985, 144-145.

strafvermindering.⁴⁸ Wanneer de rechter verzachtende omstandigheden erkent, is hij verplicht de straf te verlagen.⁴⁹ Hoewel de situaties waarin verzachtende omstandigheden in aanmerking kunnen komen en de wijze waarop dit gebeurt wel wettelijk zijn vastgelegd, blijft het aan de rechter om deze omstandigheden te beoordelen. Verzachtende omstandigheden kunnen worden toegepast op alle misdaden, wanbedrijven en overtredingen die onder het Strafwetboek vallen.⁵⁰

48. Het is echter belangrijk op te merken dat verzachtende omstandigheden slechts eenmaal kunnen worden toegepast. Dit betekent dat wanneer een rechter een misdaad naar de correctionele rechtbank heeft verwezen wegens verzachtende omstandigheden, deze niet opnieuw verzachtende omstandigheden kan aannemen bij de beoordeling van de wanbedrijven op grond van artikel 85 Sw.⁵¹ Verder heeft de correctionalisering van een misdaad op basis van verzachtende omstandigheden geen invloed op de constitutieve elementen van die misdaad.⁵²

49. Aangezien strafbare deelneming en strafbare poging modaliteiten zijn waarop misdrijven kunnen worden gepleegd, dienen de regels betreffende de straftoemeting voor deelneming en strafbare poging eerst te worden toegepast, voordat de regels met betrekking tot verzachtende omstandigheden in aanmerking kunnen worden genomen.

50. Verzwarende omstandigheden, ongeacht of ze objectief of persoonlijk van aard zijn, beïnvloeden de delictsomschrijving. Daarom moeten verzachtende omstandigheden worden toegepast op het misdrijf dat is gekwalificeerd door de verzwarende omstandigheden.⁵³

51. In de huidige context van het Belgisch strafrecht blijkt de praktijk van het correctionaliseren van misdrijven een belangrijk aspect te zijn dat niet altijd strookt met de oorspronkelijke bedoeling van de wetgeving en de noodzakelijke individualisering van de strafmaat. Het artikel 121 van Potpourri II⁵⁴, dat het derde lid van artikel 2 van de Wet Verzachtende Omstandigheden⁵⁵ opheft, heeft een aanzienlijke impact op de strafpraktijk. Door deze wijziging vervalt de limitatieve lijst van misdaden die onder de wet vallen, wat betekent dat nu praktisch alle misdaden correctionaliseerbaar zijn. Dit heeft verstrekkende gevolgen voor zowel de juridische praktijk als de effectiviteit van de strafoplegging, aangezien dit de strafrechtelijke afhandeling van misdrijven eenvoudiger maakt door een misdrijf dat traditioneel als een misdaad wordt beschouwd, te laten berechten door de correctionele rechtbank in plaats van het hof van assisen.

⁴⁸ R. VERSTRAETEN en F. VERBRUGGEN, *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors – 16^{de} herziene editie* 2024, Antwerpen, Larcier Intersentia, 2024, 441; Cass. 2 oktober 2002, A.R. P.02.1038.F.

⁴⁹ R. VERSTRAETEN en F. VERBRUGGEN, *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors – 16^{de} herziene editie* 2024, Antwerpen, Larcier Intersentia, 2024, 442; Cass. 14 maart 2001, A.C. 2001, 408.

⁵⁰ Zie oa artikel 85 en 566 Sw.; G. GOEDERTIER; J. VANDE LANOTTE en T. DE PELSMAEKER, *Handboek Belgisch publiekrecht*, Brugge, Die Keure, 2013, 1194; R. VERSTRAETEN en F. VERBRUGGEN, *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors – 16^{de} herziene editie* 2024, Antwerpen, Larcier Intersentia, 2024, 442.

⁵¹ J. ROZIE, "De werking van verzachtende omstandigheden in strafzaken doorgelicht", *NC* 2013, 18, nr. 39; R. VERSTRAETEN en F. VERBRUGGEN, *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors – 16^{de} herziene editie* 2024, Antwerpen, Larcier Intersentia, 2024, 444.

⁵² Cass. 24 april 2001, A.C. 2001, 707.

⁵³ L. DUPONT, "Wettelijke regelen inzake straftoemeting en hun onderlinge combinatie" in *Strafrecht voor rechtspractici*, 1985, 140.

⁵⁴ Wet van 5 februari 2016 tot wijziging van het strafrecht en de strafvordering en houdende diverse bepalingen inzake justitie, *BS* 19 februari 2016.

⁵⁵ Wet van 4 oktober 1867 op de verzachtende omstandigheden, *BS* 11 december 2009.

In de praktijk wordt deze “correctionalisatie” echter vaak gemotiveerd op basis van verzachtende omstandigheden, waarbij de dader voor een minder zware straf wordt bestraft dan oorspronkelijk voorzien. Het idee achter deze benadering is dat de rechter de kans krijgt om de straf op een flexibele manier af te stemmen op de omstandigheden van de dader. Toch kan deze techniek in de praktijk een quasi-automatische karakter krijgen, waarbij de misdrijfkwalificaties niet altijd adequaat worden aangepast aan de werkelijke situatie van de dader. In plaats van een gedetailleerde afweging van de persoonlijke omstandigheden van de beklaagde, lijkt het er vaak op dat de procedure vooral wordt ingezet om de strafprocedure te vereenvoudigen, waardoor de strafmaat in veel gevallen niet optimaal afgestemd is op de aard van het misdrijf zelf.⁵⁶

52. De beperkingen van verzachtende omstandigheden, die oorspronkelijk als een middel voor gerechtelijke flexibiliteit dienden, worden soms niet in lijn met de specifieke omstandigheden van het geval toegepast. Dit wordt versterkt door de summiere motivering van de rechter bij het nemen van een beslissing over de toepassing van verzachtende omstandigheden. In veel gevallen is de motivering, zoals de afwezigheid van een criminele veroordeling of andere lichte omstandigheden, niet voldoende gedetailleerd, wat leidt tot een minder nauwkeurige en minder op maat gemaakte strafoplegging.

1.8 – Samenloop

53. Samenloop van misdrijven doet zich voor wanneer een dader meerdere misdrijven heeft gepleegd, hetzij gelijktijdig, hetzij op verschillende tijdstippen, zonder dat hij voor één van deze misdrijven al onherroepelijk is veroordeeld op het moment dat hij het andere misdrijf pleegde.⁵⁷ Dit betekent dat er sprake is van meerdere misdrijven die de dader begaat, waarbij geen eerdere veroordeling heeft plaatsgevonden voor de misdrijven op het moment van de pleegdatum van de andere misdrijven.⁵⁸

54. Traditioneel wordt over twee grote vormen van samenloop gesproken: eendaadse samenloop en meerdaadse samenloop.⁵⁹ Daarnaast vormt de eenheid van opzet tevens een belangrijk gegeven, zodat men in dat opzicht zou kunnen spreken van een derde categorie: het voortgezet of collectief misdrijf.

55. In het Belgische strafrecht wordt er een gemengd systeem van samenloop gehanteerd, uiteengezet in artikel 58 t.e.m. 65 Sw. Dit betekent dat zowel het systeem van cumul (alle straffen samen opleggen) als dat van absorptie (zwaarste straf absorbeert andere lichtere straffen) niet

⁵⁶ R. VERSTRAETEN, C. VANTHIENEN, F. VERBRUGGEN, B. SPRIET, A. BAILLEUX, S. DE HERT, J. HUYSMANS, J. RAEYMAKERS en R. VERCAEMST, *Themis 97 – straf- en strafprocesrecht*, Leuven, Die Keure, 2016, 49-50.

⁵⁷ R. VERSTRAETEN en F. VERBRUGGEN, *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors – 16^{de} herziene editie* 2024, Antwerpen, Larcier Intersentia, 2024, 445.

⁵⁸ L. DUPONT en R. VERSTRAETEN, *Handboek Belgisch strafrecht*, Leuven, Acco, 1990, 485.

⁵⁹ J. S. G. NYPELS en J. SERVAIS (ed.), *Le code pénal belge interprété, principalement au point de vue de la pratique (nouvelle édition)*, Brussel, Bruylant-Christophe & Cie, 1896, 448-449; D. VANDERMEERSCH, *Éléments de droit pénal en de procédure pénale*, Bruges, La Charte, 2003, 195.

exclusief wordt toegepast, maar eerder wordt gecombineerd.⁶⁰ Het principe dat 'elke misdaad zijn straf heeft', laat zo toch enige ruimte voor menselijkheid en gerechtigheid.⁶¹

1.8.1 – Eendaadse samenloop

56. Het regime van eendaadse samenloop is geregeld in artikel 65, eerste lid Sw.: wanneer één feit meerdere misdrijven oplevert, wordt enkel de zwaarste straf uitgesproken. Hierop bestaan enkele uitzonderingen.⁶²

57. Eendaadse samenloop komt tot stand wanneer men zich door één enkel feit schuldig maakt aan meerdere inbreuken van dezelfde of verschillende aard.⁶³ Dit moet genuanceerd worden: er is namelijk geen eendaadse samenloop wanneer het feit zowel onder een meer algemene als een bijzondere strafwetsbepaling valt. In dat geval vindt het adagium *lex specialis derogat lex generalis* toepassing.⁶⁴

58. Bij eendaadse samenloop geldt het beginsel van opslorping: enkel de zwaarste straf wordt opgelegd.⁶⁵ Dit veronderstelt een beoordeling op basis van objectieve criteria, zoals strafduur en strafsoort. In het Strafwetboek kan er in artikel 7 en *7bis* enige opsomming terug worden gevonden die duidt op de strafzwaarte, maar daarnaast bepaalt artikel 63 Sw. dat bij gelijke duur de aard van de straf doorslaggevend is. Zo gaat opsluiting boven hechtenis.⁶⁶

59. Rechtspraak en rechtsleer benadrukken dat niet alleen de duur, maar ook de aard, het doel en het effect van de straf in aanmerking moeten worden genomen.⁶⁷ Volgende elementen dienen in overweging te worden genomen in onderstaande volgorde⁶⁸:

- de aard van hoofdstraf
- de natuur van de hoofdstraf
- de maximumduur van de hoofdstraf

⁶⁰ J. S. G. NYPELS en J. SERVAIS (ed.), *Le code pénal belge interprété, principalement au point de vue de la pratique (nouvelle édition)*, Brussel, Bruylant-Christophe & Cie, 1896, 449.

⁶¹ J. J. HAUS, *Principes généraux du droit pénal belge (troisième édition – tome second)*, Gent, Librairie générale de ad. Hoste, 1879, 185; F. KUTY, *Principes généraux du droit pénal belge (tome IV: la peine)*, Brussel, Larcier, 2017, 894.

⁶² Artikel 64 Sw.; artikel 34quater Sw. en artikel 39 Wegverkeerswet.

⁶³ F. KUTY, *Principes généraux du droit pénal belge (tome IV: la peine)*, Brussel, Larcier, 2017, 934; R. VERSTRAETEN en F. VERBRUGGEN, *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors – 16^{de} herziene editie 2024*, Antwerpen, Larcier Intersentia, 2024, 445.

⁶⁴ J. J. HAUS, *Principes généraux du droit pénal belge (troisième édition – tome second)*, Gent, Librairie générale de ad. Hoste, 1879, 181; F. KUTY, *Principes généraux du droit pénal belge (tome IV: la peine)*, Brussel, Larcier, 2017, 889-890 en 934-936; J. KUYL, "Over de eenheid van misdadig opzet", *RW* 1978-79, 555; J. S. G. NYPELS en J. SERVAIS (ed.), *Le code pénal belge interprété, principalement au point de vue de la pratique (nouvelle édition)*, Brussel, Bruylant-Christophe & Cie, 1896, 464.

⁶⁵ Artikel 65, lid 1 Sw.; H. FRANSEN, "Samenloop van misdrijven" in X, *Postal Memorialis. Lexicon strafrecht, strafvordering en bijzondere wetten*, Mechelen, Kluwer, 2001, 126; Cass. 4 september 1990, AR nr. 3904, *Arr.Cass.* 1990-1991, 4; R. VERSTRAETEN en F. VERBRUGGEN, *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors – 16^{de} herziene editie 2024*, Antwerpen, Larcier Intersentia, 2024, 445.

⁶⁶ R. VERSTRAETEN en F. VERBRUGGEN, *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors – 16^{de} herziene editie 2024*, Antwerpen, Larcier Intersentia, 2024, 445-449; Cass. 31 januari 1984, *Arr.Cass.* 1983-84, 652.

⁶⁷ F. KUTY, *Principes généraux du droit pénal belge (tome IV: la peine)*, Brussel, Larcier, 2017, 923 en 955; E. MAES, "Is een effectieve straf altijd zwaarder dan een straf met uitstel? De invloed van bestraffingsmodaliteiten op de relatieve zwaarte van straffen", *T.Strafr.* 2015, 252; A. MONSIEURS, "De zwaarte van de straf volgens het Hof van Cassatie, het Grondwettelijk Hof en het Europees Hof voor de Rechten van de Mens", *NC* 2008, 227-228; Cass. 8 januari 2003, AR P.02.1314.F, *Arr.Cass.* 2003, 73.

⁶⁸ E. MAES, "Is een effectieve straf altijd zwaarder dan een straf met uitstel? De invloed van bestraffingsmodaliteiten op de relatieve zwaarte van straffen", *T.Strafr.* 2015, 252; B. SPRIET, "Vergelijking van de zwaarte van straffen", *RW* 1993-94, 1302-1303.

- de maximumduur van de bijkomende straf
- de minimumduur van de hoofdstraf
- de minimumduur van de bijkomende straf

60. Bij het bepalen van de zwaarste straf in geval van eendaadse samenloop moet telkens pas naar een volgend criterium worden gekeken wanneer de straffen op het vorige punt gelijk zijn. Deze hiërarchische beoordeling lijkt logisch: een criminele straf wordt doorgaans als zwaarder beschouwd dan een correctionele, en een gevangenisstraf is zwaarder dan een werkstraf.⁶⁹

61. Het klassieke vergelijkingssysteem verliest wel aan bruikbaarheid nu de gevangenisstraf niet langer de enige hoofdstraf is. Met de opkomst van alternatieve straffen, zoals de werkstraf, de geldboete, de straf onder elektronisch toezicht en de autonome probatiestraf, wordt het moeilijker om objectief te oordelen welke straf "zwaarder" is.⁷⁰ Ook bijkomende straffen, zoals verbeurdverklaring, hebben aan belang gewonnen. Zo kan een hoofdstraf van een geldboete van 100 euro met bijkomende verbeurdverklaring van 10.000 euro in de praktijk zwaarder zijn dan een geldboete zonder bijkomende straf, ook al wijst de objectieve vergelijking op het tegendeel.

62. Het Grondwettelijk Hof hanteert een andere benadering bij het beoordelen van strafzwaarte. In plaats van louter objectieve criteria te hanteren, onderzoekt het Hof wat voor de beklaagde in concreto de zwaarste straf is. Daarbij houdt het rekening met twee elementen: enerzijds de bedoeling van de wetgever, en anderzijds de manier waarop de betrokkene zelf de zwaarte van de straf ervaart.⁷¹

63. Ook in de rechtsleer is deze evolutie merkbaar.⁷² GILBERT wees erop dat strafervaring in grote mate subjectief is en pleitte ervoor om, naast de straftoemeting en -uitvoering, ook aandacht te hebben voor de persoonlijke strafbeleving van de beklaagde. Deze benadering onderstreept het belang van een straf die niet alleen juridisch proportioneel is, maar ook menselijk aanvaardbaar aanvoelt.⁷³

1.8.2 – Voortgezet of collectief misdrijf

64. In tegenstelling tot eendaadse samenloop gaat het bij het voortgezet of collectief misdrijf om meerdere feiten die met elkaar verbonden zijn door eenzelfde opzet.⁷⁴ Het strafbaar feit wordt dan

⁶⁹ A. MONSIEURS, "De zwaarte van de straf volgens het Hof van Cassatie, het Grondwettelijk Hof en het Europees Hof voor de Rechten van de Mens", *NC* 2008, 227; B. SPRIET, "Vergelijking van de zwaarte van straffen", *RW* 1993-94, 1302.

⁷⁰ A. MONSIEURS, "De zwaarte van de straf volgens het Hof van Cassatie, het Grondwettelijk Hof en het Europees Hof voor de Rechten van de Mens", *NC* 2008, 229-230.

⁷¹ E. MAES, "Is een effectieve straf altijd zwaarder dan een straf met uitstel? De invloed van bestraffingsmodaliteiten op de relatieve zwaarte van straffen", *T.Strafr.* 2015, 256; A. MONSIEURS, "De zwaarte van de straf volgens het Hof van Cassatie, het Grondwettelijk Hof en het Europees Hof voor de Rechten van de Mens", *NC* 2008, 243-244.

⁷² A. MONSIEURS, "De zwaarte van de straf volgens het Hof van Cassatie, het Grondwettelijk Hof en het Europees Hof voor de Rechten van de Mens", *NC* 2008, 244.

⁷³ E. GILBERT, "De vergelding voorbij? Een theoretische reflectie over het geïndividualiseerde en niet vergeldende karakter van de 'nieuwe straf'", *Panopticon* 2017, nr. 5, 315.

⁷⁴ R. VERSTRAETEN en F. VERBRUGGEN, *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors – 16^{de} herziene editie* 2024, Antwerpen, Larcier Intersentia, 2024, 46.

gevormd door een reeks gedragingen die samen één strafrechtelijke eenheid vormen,⁷⁵ ook al was het volledige opzet niet noodzakelijk al aanwezig bij het eerste misdrijf.⁷⁶

65. Wanneer de feiten van dezelfde aard zijn, spreekt men van een voortgezet misdrijf. Verschillen de feiten in aard, dan gaat het om een collectief misdrijf.⁷⁷

66. Sinds het arrest van 1 maart 1994⁷⁸ geldt: de regel van eendaadse samenloop inzake straftoemeting wordt analoog toegepast op misdrijven die voortkomen uit eenzelfde, voortgezet opzet.⁷⁹ Wanneer meerdere misdrijven voortkomen uit eenzelfde misdadig opzet en zo tot één strafbaar feit worden herleid, is de straftoemetingsregel van de eendaadse samenloop van toepassing: enkel de zwaarste straf wordt opgelegd.⁸⁰ Ook hier gelden de drie bekende bovenstaande uitzonderingen⁸¹.

De rechter mag in dit geval geen afzonderlijke straffen opleggen voor elk misdrijf, maar moet de lichtere hoofd-, bijkomende en vervangende straffen buiten beschouwing laten.⁸² Wat eerder werd opgemerkt over de interpretatie van de "zwaarste straf" bij eendaadse samenloop, geldt hier onverkort.

67. Wanneer een strafrechter vaststelt dat er reeds een definitieve veroordeling bestaat, maar er nadien nieuwe feiten aanhangig worden gemaakt die dateren van vóór die veroordeling en verbonden zijn door eenzelfde opzet, is sprake van een laattijdig vastgesteld eenheid van opzet.⁸³ Artikel 65, tweede lid Sw., ingevoerd bij wet van 11 juli 1994, regelt deze situatie.

Hoewel de rechter in dat geval een eenheid van opzet erkent, moet hij toch rekening houden met de eerder uitgesproken straffen.⁸⁴ Hij heeft twee opties: zich beperken tot een uitspraak over de schuld, verwijzend naar de eerdere straf, ofwel een bijkomende straf opleggen, zolang het geheel van de straffen het maximum van de zwaarste straf niet overschrijdt.⁸⁵

⁷⁵ F. KUTY, *Principes généraux du droit pénal belge (tome IV: la peine)*, Brussel, Larcier, 2017, 890; B. SPRIET, "Het voortgezet of collectief misdrijf – Omschrijving en gevolgen", *RW* 1994-95, 468; R. VERSTRAETEN en F. VERBRUGGEN, *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors – 16^{de} herziene editie 2024*, Antwerpen, Larcier Intersentia, 2024, 449.

⁷⁶ B. SPRIET, "Het voortgezet of collectief misdrijf – Omschrijving en gevolgen", *RW* 1994-95, 469; R. VERSTRAETEN en F. VERBRUGGEN, *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors – 16^{de} herziene editie 2024*, Antwerpen, Larcier Intersentia, 2024, 449.

⁷⁷ Cass. 5 juni 1979, *Arr.Cass.* 1978-79, 1159; F. KUTY, *Principes généraux du droit pénal belge (tome IV: la peine)*, Brussel, Larcier, 2017, 936-937.

⁷⁸ Cass. 1 maart 1994, AR nr. 6534, *Arr.Cass.* 1994, 215-218.

⁷⁹ J. KUYL, "Over de eenheid van misdadig opzet", *RW* 1978-79, 570.

⁸⁰ Cass. 3 oktober 1990, AR nr. 8261, *Arr.Cass.* 1990-91, 119; Cass. 11 juni 1991, AR nr. 4533, *Arr.Cass.* 1990-91, 1007; A. DE NAUW en F. DERUYCK, *Overzicht van het Belgisch algemeen strafrecht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2021, 189; B. SPRIET, "Het voortgezet of collectief misdrijf – Omschrijving en gevolgen", *RW* 1994-95, 469; R. VERSTRAETEN en F. VERBRUGGEN, *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors – 16^{de} herziene editie 2024*, Antwerpen, Larcier Intersentia, 2024, 449.

⁸¹ Artikel 64 Sw.; artikel 34quater Sw. en artikel 39 Wegverkeerswet.

⁸² Cass. 2 december 1992, AR nr. 9673, *Arr.Cass.* 1991-92, 1379.

⁸³ R. VERSTRAETEN en F. VERBRUGGEN, *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors – 16^{de} herziene editie 2024*, Antwerpen, Larcier Intersentia, 2024, 449.

⁸⁴ R. VERSTRAETEN en F. VERBRUGGEN, *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors – 16^{de} herziene editie 2024*, Antwerpen, Larcier Intersentia, 2024, 449; Cass. 15 maart 2016, AR P.15.1435.N, AC 2016, nr.3, 607.

⁸⁵ A. DE NAUW en F. DERUYCK, *Overzicht van het Belgisch algemeen strafrecht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2021, 189.

Deze regel geldt echter niet voor eerdere veroordelingen uitgesproken in een andere EU-lidstaat⁸⁶, wat voor de beklaagde kan leiden tot een zwaardere totale bestraffing.⁸⁷ Er wordt dus geen grensoverschrijdende eenheid van opzet aanvaard.⁸⁸

1.8.3 – Meerdaadse samenloop

68. Meerdaadse of materiële samenloop doet zich voor wanneer iemand door opeenvolgende, afzonderlijk strafbare gedragingen meerdere misdrijven pleegt, zonder dat er op het moment van elk feit al een definitieve veroordeling is uitgesproken.⁸⁹ Het is aan de feitenrechter om onaantastbaar te oordelen of het om één strafbaar feit dan wel om verschillende afzonderlijke feiten gaat.⁹⁰

69. De straftoemeting bij meerdaadse samenloop is complex en afhankelijk van de aard van de samenlopende misdrijven. Het Strafwetboek voorziet vier verschillende regimes: onbeperkte cumulatie, gematigde cumulatie, zuivere absorptie en absorptie met strafverzwaring (art. 58–62 Sw.).⁹¹

70. Omwille van deze complexiteit wordt in de rechtspraak steeds vaker geopteerd voor de toepassing van het voortgezet of collectief misdrijf uit artikel 65 Sw., waarbij slechts één straf wordt opgelegd: de zwaarste. Dit wordt mogelijk gemaakt door de ruime interpretatie van het begrip "eenheid van opzet", die zowel in de rechtsleer⁹² als in de rechtspraak – en met name door het Hof van Cassatie – wordt ondersteund.⁹³

71. Ten tweede biedt het opleggen van slechts één 'zwaarste' straf een eenvoudige uitweg uit de complexe straftoemetingsregels van de artikelen 58 tot 62 Sw. Ook VAN DEUREN waarschuwt voor de risico's van de ruime toepassing van de eenheid van opzet. In haar empirisch onderzoek – daterend van 2012 – binnen het hof van beroep te Antwerpen blijkt dat sinds de wetswijziging van 1994 artikel 65 Sw. een vaak gebruikt instrument is geworden: in 62,88% van de onderzochte gevallen werd een laattijdig vastgesteld collectief misdrijf aangenomen, met het oog op het alsnog opleggen van een bijkomende straf. De motieven hiervoor waren vermoedelijk het vermijden van straffeloosheid en het tegemoetkomen aan burgerlijke partijen.⁹⁴

⁸⁶ Artikel 99bis, tweede lid Sw.

⁸⁷ Cass. 2 maart 2016, AR P.15.1449.F, AC 2016, nr. 3, 529.

⁸⁸ N. AUDENAERT, "Samenloop en vrij verkeer van judiciële beslissingen. Het gebrek aan strafmatiging bij de ongelijktijdige berechting van collectieve misdrijven problematischer dan gedacht?", NC 2018, 567 en 574.

⁸⁹ Cass. 25 april 2012, AR P.12.0178.F, Arr.Cass. 2012, 1063; A. DE NAUW en F. DERUYCK, *Overzicht van het Belgisch algemeen strafrecht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2021, 191; J. J. HAUS, *Principes généraux du droit pénal belge (troisième édition – tome second)*, Gent, Librairie générale de ad. Hoste, 1879, 179-180; F. KUTY, *Principes généraux du droit pénal belge (tome IV: la peine)*, Brussel, Larcier, 2017, 889; J. S. G. NYPELS en J. SERVAIS (ed.), *Le code pénal belge interprété, principalement au point de vue de la pratique (nouvelle édition)*, Brussel, Bruylant-Christophe & Cie, 1896, 148.

⁹⁰ R. VERSTRAETEN en F. VERBRUGGEN, *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors – 16^{de} herziene editie 2024*, Antwerpen, Larcier Intersentia, 2024, 450; Cass. 4 november 1975, Arr.Cass. 1976, 301; Cass. 25 april 2012, AR P.12.0178.F, Arr.Cass. 2012, 1063.

⁹¹ C. VAN DEUREN, "Eén plus één is niet altijd twee. De regels van de samenloop besproken, vergeleken en empirisch onderzocht", NC 2012, 361.

⁹² C. VAN DEUREN, "Eén plus één is niet altijd twee. De regels van de samenloop besproken, vergeleken en empirisch onderzocht", NC 2012, 364-368.

⁹³ Cass. 12 december 1978, Arr.Cass. 1978-79, 419-423; Cass. 7 februari 1990, AR nr. 8044, Arr.Cass. 1989-90, 745-750; Cass. 27 juni 1990, AR nr. 8302, Arr.Cass. 1989-90, 1397-1401; Cass. 29 september 1992, AR nr. 7060, Arr.Cass. 1991-92, 1148-1151; Cass. 1 maart 1994, AR nr. 6354, Arr.Cass. 1994, 215-218.

⁹⁴ C. VAN DEUREN, "Eén plus één is niet altijd twee. De regels van de samenloop besproken, vergeleken en empirisch onderzocht", NC 2012, 376.

Opvallend is dat het hof van beroep sindsdien nog zelden een beroep doet op de bepalingen inzake meerdaadse samenloop bij wanbedrijven of gecorrectionaliseerde misdaden. Die regels blijven echter van toepassing, zowel bij gelijktijdige als bij opeenvolgende aanhangigheid van de misdrijven⁹⁵, en ook wanneer er intussen een definitieve veroordeling is uitgesproken, zolang die nog niet bestond op het moment van het plegen van het nieuwe feit.⁹⁶

1.8.3.1 – Samenloop van overtredingen

72. Artikel 58, eerste lid Sw. bepaalt dat bij meerdaadse samenloop van overtredingen een onbeperkte cumul wordt toegepast: alle hoofd-, bijkomende en vervangende straffen worden samengevoegd. Sinds de invoering van alternatieve hoofdstraffen bestaan er echter wel plafonds voor deze "onbeperkte" cumul. Zo mag een werkstraf maximaal 300 uur bedragen⁹⁷, een straf onder elektronisch toezicht maximaal één jaar⁹⁸ en de gezamenlijke duur van autonome probatiestrafen mag niet meer dan twee jaar bedragen^{99,100}.

Deze regeling geldt ook bij samenloop tussen overtredingen en gecontraventionaliseerde wanbedrijven, evenals bij samenloop van gecontraventionaliseerde wanbedrijven onderling.¹⁰¹

1.8.3.2 – Samenloop van overtredingen met wanbedrijven

73. Bij samenloop van overtredingen met wanbedrijven geldt een systeem van beperkte cumul gecombineerd met absorptie.¹⁰² Ook hier zijn de plafonds van de alternatieve straffen van toepassing.

Artikel 59 Sw. bepaalt dat de correctionele gevangenisstraf de politiegevangenisstraf opslorpt. In principe kunnen de overige straffen – zoals straffen onder elektronisch toezicht, werkstraffen, autonome probatiestrafen en geldboeten – samen worden opgelegd, zolang de maximumgrenzen voor wanbedrijven niet worden overschreden (*infra*).

1.8.3.3 – Samenloop met wanbedrijven

74. Bij samenloop van wanbedrijven voorziet artikel 60 Sw. in een systeem van gematigde cumul: voor elk misdrijf wordt een afzonderlijke straf uitgesproken, maar de opgetelde straffen mogen bepaalde plafonds niet overschrijden (matiging).¹⁰³

In eerste instantie geldt als grens het dubbele van het wettelijk maximum van de zwaarste straf, waarbij het begrip 'zwaarste straf' wordt geïnterpreteerd zoals bij eendaadse samenloop (*Supra*).

⁹⁵ Cass. 25 april 2012, AR P.12.0178.F, *T.Strafr.* 2012, 224, noot T. DECAIGNY.

⁹⁶ Assisen West-Vlaanderen 18 mei 2017, *RW* 2017-18, 1390-1391.

⁹⁷ Artikel 58, eerste lid Sw. juncto artikel 37quiquies, §2 Sw.

⁹⁸ Artikel 58, derde lid Sw. juncto artikel 37ter, §2 Sw.

⁹⁹ Artikel 58, vierde lid Sw. juncto artikel 37octies, §2 Sw.

¹⁰⁰ R. VERSTRAETEN en F. VERBRUGGEN, *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors – 16^{de} herziene editie* 2024, Antwerpen, Larcier Intersentia, 2024, 450.

¹⁰¹ A. DE NAUW en F. DERUYCK, *Overzicht van het Belgisch algemeen strafrecht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2021, 192; C. VAN DEUREN, "Eén plus één is niet altijd twee. De regels van de samenloop besproken, vergeleken en empirisch onderzocht", *NC* 2012, 361.

¹⁰² Artikel 59 Sw.; F. KUTY, *Principes généraux du droit pénal belge (tome IV: la peine)*, Brussel, Larcier, 2017, 908; R. VERSTRAETEN en F. VERBRUGGEN, *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors – 16^{de} herziene editie* 2024, Antwerpen, Larcier Intersentia, 2024, 450.

¹⁰³ F. KUTY, *Principes généraux du droit pénal belge (tome IV: la peine)*, Brussel, Larcier, 2017, 903; R. VERSTRAETEN en F. VERBRUGGEN, *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors – 16^{de} herziene editie* 2024, Antwerpen, Larcier Intersentia, 2024, 450-451.

Daarnaast zijn er absolute plafonds voor alternatieve straffen:

- Eén jaar straf onder elektronisch toezicht
- 300 uren werkstraf
- Twee jaar autonome probatiestraf

Bij de samenloop van wanbedrijven met gecorrectionaliseerde misdaden is in principe artikel 60 Sw. van toepassing, dat een gematigde cumul toelaat. De rechter kan echter ook opteren voor artikel 82 Sw., dat toelaat om één enkele straf op te leggen wanneer criminele straffen wegens verzachtende omstandigheden tot correctionele straffen zijn herleid. Dit is facultatief.

Ook bij samenloop van gecorrectionaliseerde misdaden onderling is artikel 60 Sw. van toepassing, met opnieuw de mogelijkheid voor de rechter om artikel 82 Sw. toe te passen.

1.8.3.4 – Samenloop van misdaden en overige misdrijven

75. Artikel 61 Sw. voorzag in de regel *poena major absorbet poenam minorem* bij samenloop van misdaden met andere misdrijven: de criminele straf slopte alle andere straffen op, ongeacht hun aantal of zwaarte.¹⁰⁴

Deze bepaling werd echter afgeschaft in 2019¹⁰⁵, omdat het onaanvaardbaar werd geacht dat zware correctionele straffen zomaar konden verdwijnen in lichtere criminele straffen. Dit creëerde een onverwacht gevolg: een onbeperkte cumulatie van correctionele en criminele straffen lijkt sindsdien mogelijk.

76. Voor de samenloop van meerdere misdaden onderling blijft artikel 62 Sw. van toepassing. Hier geldt het absorptiebeginsel ten voordele van de zwaarste criminele straf. Indien die straf een tijdelijke criminele straf van maximaal twintig jaar betreft, mag de rechter facultatief vijf jaar toevoegen. Deze verhoging beoogt een meer rechtvaardige bestraffing, door onderscheid te maken tussen enkelvoudige en meervoudige misdrijven.¹⁰⁶

1.8.4 – Straftoemetingsproblematiek

77. Aangezien strafbare poging en strafbare deelneming modaliteiten zijn waarop misdrijven kunnen worden gepleegd, is het vanzelfsprekend dat deze regels eerst toegepast moeten worden, omdat zij zowel de strafbaarheid als, in bepaalde gevallen, de strafmaat van de misdrijven beïnvloeden. Om de straftoemeting bij samenloop vast te stellen, moet eerst worden bepaald welke misdrijven, en de bijbehorende straffen, relevant zijn voor de toepassing van de samenloopregels.

78. Verzwarende omstandigheden beïnvloeden de kwalificatie van het misdrijf zelf, ongeacht of ze een objectief of persoonlijk karakter hebben. Daarom hebben zij altijd prioriteit, en moeten de desbetreffende regels eerst worden toegepast, vóór de regels met betrekking tot samenloop.

¹⁰⁴ J. S. G. NYPELS en J. SERVAIS (ed.), *Le code pénal belge interprété, principalement au point de vue de la pratique (nouvelle édition)*, Brussel, Bruylant-Christophe & Cie, 1896, 161; R. VERSTRAETEN en F. VERBRUGGEN, *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors – 16^{de} herziene editie 2024*, Antwerpen, Larcier Intersentia, 2024

¹⁰⁵ Wet 5 mei 2019 houdende diverse bepalingen in strafzaken, BS 24 mei 2019.

¹⁰⁶ F. KUTY, *Principes généraux du droit pénal belge (tome IV: la peine)*, Brussel, Larcier, 2017, 923; R. VERSTRAETEN en F. VERBRUGGEN, *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors – 16^{de} herziene editie 2024*, Antwerpen, Larcier Intersentia, 2024, 451.

79. Evenzo moeten de regels betreffende herhaling, ongeacht of deze resulteren in een verplichte of facultatieve strafverzwaring, vóór de samenloopregels worden toegepast. Zoals reeds werd aangegeven, hebben de regels met betrekking tot samenloop uitsluitend betrekking op de methoden voor het berekenen van de (samenlopende) straffen. Deze berekeningsmethoden komen pas aan de orde zodra is vastgesteld welke straffen voor de samenlopende misdrijven van toepassing zijn, rekening houdend met alle factoren die de bepaling van die straffen kunnen beïnvloeden.¹⁰⁷

80. De regels met betrekking tot verzachtende omstandigheden moeten altijd voor de regels inzake samenloop worden toegepast. Dit komt doordat de toepassing van verzachtende omstandigheden zowel de aard van het misdrijf kan wijzigen, wat gevolgen heeft voor de straftoemeting bij samenloop, als de strafmaat kan beïnvloeden, waardoor de cumulgrens naar beneden kan worden verschoven.

81. Aangezien een strafverminderende verschoningsgrond verplicht tot strafvermindering leidt, zullen de regels met betrekking tot samenloop pas worden toegepast nadat is vastgesteld welke straf is opgelegd voor het verschoonde misdrijf.¹⁰⁸

1.9 – Opschorting, uitstel en probatie

82. Het Strafwetboek van 1867 bood weinig ruimte voor het individualiseren van straftoemeting en het rekening houden met de persoonlijkheid van de delinquent. Er waren, naast de doodstraf, slechts twee hoofdstraffen: de vrijheidsstraf en de geldboete. Vooral de vrijheidsstraf had, met name bij korte veroordelingen, buitenproportioneel negatieve gevolgen. Al in 1888 werd daarom onder minister Lejeune de mogelijkheid gecreëerd om veroordelingen op voorwaarde van een proeftijd en het naleven van voorwaarden niet effectief uit te voeren. In de midden van de twintigste eeuw werd een systeem ingevoerd waarbij delinquenten, als hun misdrijven voortkwamen uit onderliggende problemen zoals alcoholisme, een behandeling konden volgen in plaats van een straf te ondergaan. Het strafrecht werd toen meer gericht op hulpverlening dan op bestraffing, met de straf als een middel om de delinquenten aan te sporen tot behandeling.¹⁰⁹

83. De Probatiewet van 29 juni 1964¹¹⁰ introduceerde een strafbeleid dat de individualisering van de straftoemeting centraal stelt.¹¹¹ Deze wet breidde de traditionele effectieve straffen uit met vier nieuwe sanctiemodaliteiten: de gewone opschorting van de uitspraak¹¹², de probatieopschorting van

¹⁰⁷ L. DUPONT, "Wettelijke regelen inzake straftoemeting en hun onderlinge combinatie" in *Strafrecht voor rechtspractici*, 1985, 159-160; R. VERSTRAETEN en F. VERBRUGGEN, *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors – 16^{de} herziene editie 2024*, Antwerpen, Larcier Intersentia, 2024, 465-466.

¹⁰⁸ L. DUPONT, "Wettelijke regelen inzake straftoemeting en hun onderlinge combinatie" in *Strafrecht voor rechtspractici*, 1985, 160; R. VERSTRAETEN en F. VERBRUGGEN, *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors – 16^{de} herziene editie 2024*, Antwerpen, Larcier Intersentia, 2024, 465-466.

¹⁰⁹ R. VERSTRAETEN en F. VERBRUGGEN, *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors – 16^{de} herziene editie 2024*, Antwerpen, Larcier Intersentia, 2024, 453.

¹¹⁰ Wet van 29 juni 1964 betreffende de opschorting, het uitstel en de probatie, *BS* 17 juni 1964.

¹¹¹ Zie ook Wet van 10 februari 1994 tot wijziging van de wet van 29 juni 1964 betreffende de opschorting, het uitstel en de probatie, *BS* 27 april 1994; Wet van 22 maart 1999 tot wijziging van de wet van 29 juni 1964 betreffende de opschorting, het uitstel en de probatie, *BS* 1 april 2000.

¹¹² Zie artikel 1, §1, 1^o en artikel 3 Probatiewet; R. VERSTRAETEN en F. VERBRUGGEN, *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors – 16^{de} herziene editie 2024*, Antwerpen, Larcier Intersentia, 2024, 454-455.

de uitspraak¹¹³, de veroordeling met gewoon uitstel van de tenuitvoerlegging van de straffen¹¹⁴, en de veroordeling met probatie-uitstel van de tenuitvoerlegging van de straffen¹¹⁵. Deze alternatieven voor de klassieke straffen maakten het, mits voldaan is aan bepaalde voorwaarden, mogelijk om straffen beter af te stemmen op de persoonlijkheid van de dader en de omstandigheden van het misdrijf, waarbij de focus meer lag op rehabilitatie dan op bestraffing.

1.10 – Rechtslogica achter Tabel van Dupont

84. De problematiek van de straftoemeting bij samenloop wordt geschetst als het juridische vraagstuk dat ontstaat wanneer meerdere sanctienormen gelijktijdig van toepassing zijn. In dergelijke gevallen ontstaat er een verwevenheid van *in concreto* werkzame normen die elkaar – verbiedend, gebiedend of toelatend – beconcurreren. De complexiteit van deze problematiek neemt toe naarmate het aantal betrokken sanctienormen stijgt. Zolang slechts twee normatieve kaders met elkaar interfereren – zoals bijvoorbeeld bij de straftoemeting voor eenvoudige diefstal in combinatie met het regime van verzachtende omstandigheden – blijft het nog mogelijk om het conflict op relatief eenvoudige wijze te analyseren en op te lossen.

85. De situatie verandert echter fundamenteel zodra meerdere regelgevingen inzake straftoemeting gelijktijdig een rol spelen. In die context kan een gecompliceerd normatief netwerk ontstaan, dat pas kan worden ontward wanneer duidelijkheid bestaat over de volgorde waarin de betreffende sanctieregels moeten worden toegepast. In de hiernavolgende paragrafen wordt, voortbouwend op reeds behandelde inzichten, een hiërarchie besproken die richtinggevend is bij de cumulatie van verschillende straftoemetingsregels.¹¹⁶

86. Absolute voorrang moet worden toegekend aan de wetsbepalingen die betrekking hebben op de constitutieve elementen van het misdrijf, alsook op alle factoren die de juridische kwalificatie ervan beïnvloeden of wijzigen. Dit betreft onder meer de verzwarende omstandigheden, de strafbare poging, gevallen van herhaling die juridisch als verzwarende omstandigheid gelden, en de strafbare deelneming. Bij de toepassing van deze bepalingen moet een specifieke volgorde worden gerespecteerd.

Verzwarende omstandigheden genieten onvoorwaardelijke prioriteit, aangezien zij rechtstreeks bepalend zijn voor de juiste juridische kwalificatie van het strafbare feit. Wat de strafbare poging betreft: deze vorm van onvoltooide criminaliteit kan, afhankelijk van de omstandigheden, van bij aanvang een neerwaartse bijstelling van de strafmaat met zich meebrengen. In bepaalde gevallen kan dit zelfs resulteren in het wegvallen van de strafbaarheid. Om die reden beïnvloedt ook de poging de kwalificatie van het misdrijf in niet te verwaarlozen mate.

Wettelijke gevallen van herhaling die juridisch als verzwarende omstandigheden worden beschouwd, nemen een plaats in ná de strafbare poging maar vóór de strafbare deelneming. Deze volgorde wordt

¹¹³ Zie R. VERSTRAETEN en F. VERBRUGGEN, *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors – 16^{de} herziene editie* 2024, Antwerpen, Larcier Intersentia, 2024, 460.

¹¹⁴ Zie artikel 1, §1 en artikel 8, §1, lid 1 Probatiwet; R. VERSTRAETEN en F. VERBRUGGEN, *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors – 16^{de} herziene editie* 2024, Antwerpen, Larcier Intersentia, 2024, 457-458.

¹¹⁵ Zie R. VERSTRAETEN en F. VERBRUGGEN, *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors – 16^{de} herziene editie* 2024, Antwerpen, Larcier Intersentia, 2024, 460.

¹¹⁶ L. DUPONT, "Wettelijke regelen inzake straftoemeting en hun onderlinge combinatie" in *Strafrecht voor rechtspractici*, 1985, 160-161; R. VERSTRAETEN en F. VERBRUGGEN, *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors – 16^{de} herziene editie* 2024, Antwerpen, Larcier Intersentia, 2024, 465-466.

gerechtvaardigd doordat herhaling op zich geen invloed uitoefent op de juridische aard of structuur van het misdrijf: zij wijzigt de kwalificatie van het feit niet en heeft evenmin impact op de beoordeling van de strafbaarheid van de poging. Daarom wordt zij lager gerangschikt dan de strafbare poging, die wél rechtstreeks de strafbaarheid kan aantasten.

Toch verdient herhaling een hogere plaats dan de strafbare deelneming, aangezien zij rechtstreeks van invloed kan zijn op de straftoemeting ten aanzien van de betrokkene op wie de herhaling van toepassing is. Tot slot volgt in de hiërarchie de strafbare deelneming, waarvan de impact zich eerder manifesteert op het vlak van de individuele aansprakelijkheid dan op de kwalificatie van het misdrijf zelf.

87. Daarna dienen de strafverminderende verschoningsgronden in aanmerking te worden genomen. Aangezien deze van dwingende aard zijn, moeten zij vóór alle andere straftoemetingsregels met een facultatief karakter worden toegepast. Hun bindende werking impliceert dat zij de strafmaat automatisch beïnvloeden, ongeacht eventuele beoordelingsvrijheid van de rechter, waardoor zij een voorafgaande plaats innemen binnen het beslissingskader van de straftoemeting.

88. Vervolgens worden de bepalingen inzake verzachtende omstandigheden toegepast. Deze krijgen een prioritaire plaats boven de regels betreffende facultatieve strafverzwaring wegens herhaling en boven de bepalingen inzake samenloop. Deze positionering wordt verantwoord door het feit dat verzachtende omstandigheden niet enkel invloed kunnen uitoefenen op de strafmaat, maar ook op de kwalificatie van het misdrijf zelf, doordat zij een wijziging in de aard van de op te leggen straf kunnen meebrengen. In tegenstelling hiermee hebben de hierop volgende regels uitsluitend betrekking op de hoogte van de straf, zonder dat zij afstralen op de juridische aard van het strafbare feit.

89. Daarna staat het de rechter vrij om, indien hij dat opportuun acht, toepassing te maken van de regels die een facultatieve strafverzwaring bij herhaling mogelijk maken, voor zover deze geen impact hebben op de juridische kwalificatie van het misdrijf. Deze bepalingen laten een discretionaire afweging toe, waarbij de rechter enkel de strafmaat verhoogt, zonder de aard van het strafbare feit te beïnvloeden.

90. In alle gevallen zullen uiteindelijk de regels inzake samenloop worden toegepast, aangezien deze bepalend zijn voor het uiteindelijke strafquantum. Tegen die tijd zal voor de strafrechter ook duidelijk zijn geworden of de voorwaarden vervuld zijn om eventueel toepassing te maken van de Wet van 29 juni 1964 betreffende de opschorting, het uitstel en de probatie.¹¹⁷

¹¹⁷ L. DUPONT, "Wettelijke regelen inzake straftoemeting en hun onderlinge combinatie" in *Strafrecht voor rechtspractici*, 1985, 161-162; R. VERSTRAETEN en F. VERBRUGGEN, *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors – 16^{de} herziene editie 2024*, Antwerpen, Larcier Intersentia, 2024, 465-466.

91. Ter visualisatie volgende tabel omtrent de prioriteitsvolgorde bij de toepassing van de regels inzake straftoemeting:

Stap	Regelcategorie	Reden
1	<u>Bepalingen met betrekking tot de kwalificatie van het misdrijf</u>	Absolute prioriteit: ze kennen een rechtstreeks verband met de aard van het misdrijf
	Verzwarende omstandigheden	Bepalen mee de juiste kwalificatie van het feit
	Strafbare poging	Potentie om strafbaarheid te beïnvloeden en strafgrenzen te verlagen
	Wettelijke herhaling	Beïnvloedt niet de poging, maar wel de straftoemeting bij specifieke daders
	Strafbare deelneming	Betrekking op individuele aansprakelijkheid
2	<u>Strafverminderende verschoningsgronden</u>	Verplicht karakter: moeten voor facultatieve regels worden toegepast
3	<u>Verzachtende omstandigheden</u>	Facultatief karakter: kunnen de aard van het misdrijf beïnvloeden
4	<u>Facultatieve strafverzwaring wegens herhaling</u>	Facultatief karakter: enkel invloed op strafmaat, en niet op de kwalificatie van het misdrijf
5	<u>Regels inzake samenloop</u>	Bepalen definitieve strafmaat bij cumulatie
6	<u>Probatiewet</u>	Toepassing eventueel mogelijk

1.11 – Eerste tussenconclusie

92. In het eerste hoofdstuk van deze masterscriptie is een juridische analyse gemaakt van de structuur en logica achter de huidige en toekomstige straftoemeting in het Belgische strafrecht, met bijzondere aandacht voor de volgorde waarin diverse strafrechtelijke bepalingen moeten worden toegepast. Een centrale plaats is hierbij weggelegd voor de zogenoemde "Tabula Dupontis", een model dat de hiërarchische volgorde van straftoemeting systematisch in kaart brengt en als leidraad dient voor rechters bij de bepaling van een passende straf.

93. Uit de analyse blijkt dat de strafrechter niet willekeurig mag kiezen uit de verschillende bepalingen inzake strafverzwaring en -vermindering, maar dat deze binnen een vaste volgorde moeten worden toegepast. Deze volgorde is niet louter theoretisch van belang, maar bepaalt concreet welke strafminimum en -maximum uiteindelijk van toepassing zijn in een specifieke zaak. Enkel binnen deze wettelijke marges beschikt de rechter over beoordelingsvrijheid.

94. De Tabula Dupontis structureert dit proces in drie fasen: de kwalificatie van het misdrijf, de strafvermindering met mogelijke herkwalificatie, en tot slot de aanpassing van het strafquantum. Binnen deze fasen worden prioriteiten toegekend aan verschillende strafmodulerende factoren, waarbij telkens rechtstechnische en logische motieven aan de basis liggen.

De eerste fase betreft de bepalingen die de juridische kwalificatie van het misdrijf beïnvloeden. Dit omvat achtereenvolgens verzwarende omstandigheden, strafbare poging, wettelijke herhaling en strafbare deelneming. Verzwarende omstandigheden hebben absolute prioriteit omdat ze bepalend zijn voor de aard van het misdrijf en zo de toepasselijke strafcategorie mee vastleggen. Strafbare poging komt hierna, gezien haar impact op de strafbaarheid zelf. Wettelijke herhaling, hoewel strikt genomen zonder invloed op de delictsomschrijving, heeft een duidelijk verzwaringseffect op de straf en wordt daarom vóór de strafbare deelneming geplaatst, die enkel de individuele aansprakelijkheid modificeert.

In de tweede fase komen de strafverminderende mechanismen aan bod. De strafverminderende verschoningsgronden worden eerst toegepast, vanwege hun bindend karakter: zodra ze van toepassing zijn, moet de rechter de straf automatisch verminderen. Pas daarna komen de verzachtende omstandigheden aan bod, die facultatief zijn en die bovendien een invloed kunnen uitoefenen op de aard van het misdrijf en bijgevolg op de verdere bestrafing.

Daaropvolgend komt de toepassing van de facultatieve strafverzwaring wegens herhaling. Aangezien deze verzwaring facultatief is en geen impact heeft op de kwalificatie van het misdrijf, krijgt zij een latere plaats in de volgorde. Deze afweging versterkt het principe dat bepalingen die het karakter of de aard van het misdrijf wijzigen, voorgaan op bepalingen die enkel de strafmaat beïnvloeden.

De derde en laatste fase betreft de berekening van de straf in geval van samenloop. De regels inzake samenloop zijn technisch van aard en bepalen hoe verschillende straffen worden gecombineerd of geabsorbeerd. Deze regels kunnen pas zinvol worden toegepast nadat het precieze strafbare feit, inclusief alle beïnvloedende factoren, is vastgesteld.

Ten slotte kan, nadat al deze stappen zijn doorlopen, eventueel een beroep worden gedaan op de modaliteiten van de Probatiewet, namelijk opschorting, uitstel of probatie, afhankelijk van de specifieke omstandigheden van de dader en het misdrijf.

95. De door de wetgever en rechtsleer ondersteunde volgorde van straftoemeting biedt duidelijke voordelen op het vlak van rechtszekerheid, coherentie en voorspelbaarheid. Door de regels hiërarchisch te structureren, wordt niet alleen willekeur beperkt, maar wordt ook gewaarborgd dat strafrechtelijke basisbeginselen zoals legaliteit, proportionaliteit en gelijkheid gerespecteerd blijven. Het is dan ook van groot belang dat rechters deze volgorde correct toepassen.

Hoofdstuk 2: Het nieuwe regime van straftoemeting: inhoud, uitgangspunten, vergelijking en evaluatie

2.1 – Algemeen

96. Reeds in 2015 werd de discussie geopend over de noodzaak tot hervorming van het Strafwetboek, met bijzondere aandacht voor de rol die het strafrecht binnen de samenleving dient te vervullen. Centraal daarbij staat de vraag welke gedragingen dermate ernstig worden geacht dat zij via het strafrecht gesanctioneerd moeten worden, en hoe die sanctionering dient te worden uitgevoerd.¹¹⁸ Drie fundamentele uitgangspunten begeleiden deze hervorming: accuraatheid, coherentie en eenvoud. Daarnaast moet de strafwetgeving rekening houden met diverse basisprincipes¹¹⁹, zoals het versterken van rechtszekerheid, het afstemmen van juridische normen op hun praktische toepasbaarheid, het loslaten van strafrechtelijke veronderstellingen zonder wetenschappelijke onderbouwing, het creëren van een evenwichtig en doeltreffend straffenstelsel voor alle betrokkenen in de samenleving en het verzekeren van proportionaliteit tussen regelgeving en nagestreefde doelen. ROZIE stelt dat het expliciet formuleren van strafdoeleinden in het Strafwetboek, evenals het benadrukken dat vrijheidsstraffen slechts als uiterste maatregel mogen worden ingezet, kan bijdragen aan een noodzakelijke verandering in de manier waarop over strafrecht wordt gedacht.¹²⁰

97. Om volledige nauwkeurigheid in het strafrecht te waarborgen, is het noodzakelijk dat er een doeltreffend en rechtvaardig sanctiekader bestaat.¹²¹ Dit betekent dat een opgelegde straf zowel eerlijk moet zijn als effectief, rekening houdend met de impact op alle actoren binnen de samenleving. In dit kader werd reeds eerder kritiek geuit op het traditionele systeem van strafvergelijking. Zo werd al in 1979, tijdens de werkzaamheden van de toenmalige Commissie, de noodzaak onderstreept van een meer gepersonaliseerde aanpak van straffen.¹²² Personalisering – wat niet verward mag worden met individualisering – houdt in dat men oog heeft voor de waarden die zowel door de dader als door het slachtoffer worden aangehangen, alsook voor de

¹¹⁸ D. VERMEERSCH, J. DE HERDT en J. ROZIE, Boek I van het nieuwe Strafwetboek. *De nieuwe regels van het algemeen strafrecht toegelicht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2024, 7; J. ROZIE en D. VANDERMEERSCH, *Commissie voor de hervorming van het strafrecht. Voorstel van voorontwerp van Boek I van het Strafwetboek*, Brugge, die Keure, 2016, 179 p; J. ROZIE, D. VANDERMEERSCH en J. DE HERDT, "La proposition d'avant-projet de nouveau Livre Ier du Code Pénal", *JT* 2017, 129-134; K. GEENS, *Het justitieplan. Een efficiëntere justitie voor meer rechtvaardigheid*, te raadplegen op het internet via <https://www.koengeens.be/policy/justitieplan>.

¹¹⁹ BELGISCHE KAMER VAN VOLKSVERTEGENWOORDIGERS, *WETSONTWERP (I) tot invoering van Boek I van het Strafwetboek – WETSONTWERP (II) tot invoering van een beveiligingsmaatregel ter bescherming van de maatschappij*, 23 mei 2023, 6-7, www.lachambre.be.

¹²⁰ J. ROZIE, "Naar de vrijheidsstraf als ultimum remedium: een weg bezaaid met wolfijzers en schietgeweren", *NC* 2015, 10; J. ROZIE en D. VANDERMEERSCH, "Op zoek naar de optimale straf. De krachtlijnen m.b.t. de bestraffing van het (voorstel van) voorontwerp van nieuw Boek 1 van het Strafwetboek in kaart gebracht", *Panopticon* 2017, nr. 4, 276-278.

¹²¹ BELGISCHE KAMER VAN VOLKSVERTEGENWOORDIGERS, *WETSONTWERP (I) tot invoering van Boek I van het Strafwetboek – WETSONTWERP (II) tot invoering van een beveiligingsmaatregel ter bescherming van de maatschappij*, 23 mei 2023, 8, www.lachambre.be; B. CLAES, "Insluiten en niet uitsluiten. Overbevolking, detentieschade en re-integratiegerichte detentie", *Panopticon* 2011/5, 52-58; A.E.J. DIRKZWAGER, P. NIEUWBEERTA en J.P.S. FISELIER, "Onbedoelde gevolgen van vrijheidsstraffen: een literatuurstudie", *T.Crim.* 2009, 21-41; S. SNACKEN, "L'application de la courte peine de prison en Belgique", *RDPC* 1985, 555-575; S. SNACKEN, *De korte gevangenisstraf: een onderzoek naar toepassing en effectiviteit*, Antwerpen, Kluwer, 1986, 342 p.

¹²² COMMISSIE VOOR DE HERZIENING VAN HET STRAFWETBOEK, *Verslag over de voornaamste grondslagen voor de hervorming*, Brussel, Ministerie van Justitie, 1979, 68 e.v.

maatschappelijke context waarin zij functioneren.¹²³ Een gepaste straf is er dus een die niet enkel als eerlijk wordt ervaren vanuit maatschappelijk perspectief, maar tevens afgestemd is op de specifieke omstandigheden van de beklaagde of beschuldigde.¹²⁴ In dit licht is het essentieel dat de strafrechter voldoende beoordelingsvrijheid behoudt bij het bepalen van de strafmaat, waarbij het principe van de individualisering van de strafoplegging centraal blijft staan.¹²⁵

98. Coherentie draagt ertoe bij dat rechtsregels op een consistente en efficiënte manier kunnen worden toegepast op concrete gevallen, terwijl duidelijke en eenvoudige formuleringen onmisbaar zijn voor alle actoren die met deze regels in de praktijk te maken krijgen.¹²⁶ Dit betekent dat er samenhang moet zijn¹²⁷:

- Binnen het Strafwetboek zelf, waarbij de verschillende rechtsregels consistent moeten zijn;
- Tussen het Strafwetboek en andere complementaire en bijzondere strafwetten, zodat er geen tegenstrijdigheden of overlappen ontstaan;
- Tussen de wettelijke regels en hun invulling door de rechtspraak, wat essentieel is voor de rechtszekerheid

De masterscriptie noemt terecht het theoretische onderscheid tussen meerdaadse samenloop en het voortgezet of collectief misdrijf, dat in de huidige praktijk vaak als dode letter beschouwd wordt. Dit is een voorbeeld van een juridisch onderscheid dat niet altijd duidelijk of consistent wordt toegepast. Om rechtszekerheid en coherentie te waarborgen, is het essentieel om dit onderscheid in de wetgeving opnieuw te bekijken en eventueel te herzien, hetgeen het nieuw Strafwetboek (NSw.) terecht doet. In de rechtspraak, zowel van het Hof van Cassatie als van het Europees Hof van de Rechten van de Mens, blijkt dat de jurisprudentiële invulling van bepaalde wetteksten een belangrijk toetsingscriterium is.¹²⁸ Wanneer de rechtspraak door interpretatie of uitleg een specifieke draagwijdte aan een rechtsregel heeft gegeven, moet deze invulling integraal worden opgenomen in

¹²³ BELGISCHE KAMER VAN VOLKSVERTEGENWOORDIGERS, *WETSONTWERP (I) tot invoering van Boek I van het Strafwetboek – WETSONTWERP (II) tot invoering van een beveiligingsmaatregel ter bescherming van de maatschappij*, 23 mei 2023, 8, www.lachambre.be; COMMISSIE VOOR DE HERZIENING VAN HET STRAFWETBOEK, *Verslag over de voornaamste grondslagen voor de hervorming*, Brussel, Ministerie van Justitie, 1979, 30-31.

¹²⁴ P. MARY, "La peine de probation autonome ou la diversification à tout prix", *JT* 2015, 291.

¹²⁵ BELGISCHE KAMER VAN VOLKSVERTEGENWOORDIGERS, *WETSONTWERP (I) tot invoering van Boek I van het Strafwetboek – WETSONTWERP (II) tot invoering van een beveiligingsmaatregel ter bescherming van de maatschappij*, 23 mei 2023, 11, www.lachambre.be.

¹²⁶ D. VERMEERSCH, J. DE HERDT en J. ROZIE, *Boek I van het nieuwe Strafwetboek. De nieuwe regels van het algemeen strafrecht toegelicht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2024, 8; J. ROZIE, D. VANDERMEERSCH, J. DE HERDT, M. DEBAUCHE en M. TAEYMANS, "Het voorstel van voorontwerp van nieuw Boek I Strafwetboek. Na 150 jaar eindelijk tijd om 'de sprong' te wagen...", *NC* 2017, 1-9; BELGISCHE KAMER VAN VOLKSVERTEGENWOORDIGERS, *WETSONTWERP (I) tot invoering van Boek I van het Strafwetboek – WETSONTWERP (II) tot invoering van een beveiligingsmaatregel ter bescherming van de maatschappij*, 23 mei 2023, 6, www.lachambre.be; Wetsvoorstel tot invoering van een nieuw Strafwetboek – Boek 1 en Boek 2 (ingediend door de heer Raf TERWINGEN en mevrouw Sonja BECQ), *Parl.St.* Kamer 2018-19, nr. 3651/1, 4; Wetsvoorstel tot invoering van een nieuw Strafwetboek – Boek 1 en Boek 2 (ingediend door de heren Phillipe Goffin, Koen Geens en Servais Verherstraeten en mevrouw Katja Gabriëls), *Parl.St.* Kamer 2019, nr. 0417/001, 4; Wetsvoorstel tot instelling van een nieuw Strafwetboek (boek 1 en 2) (ingediend door mevrouw Özlem Özen c.s.), *Parl.St.* Kamer 2019-20, nr. 1011/001, Deel II – Toelichting NL, 7.

¹²⁷ BELGISCHE KAMER VAN VOLKSVERTEGENWOORDIGERS, *WETSONTWERP (I) tot invoering van Boek I van het Strafwetboek – WETSONTWERP (II) tot invoering van een beveiligingsmaatregel ter bescherming van de maatschappij*, 23 mei 2023, 13, www.lachambre.be.

¹²⁸ J. ROZIE, "Beklaagde Alwetend. Over het criterium van de redelijke voorzienbaarheid als maatstaf van het lex certa principe in strafzaken", *RW* 2012-2013, 802-817.

de wet. Dit zorgt ervoor dat de wet en de rechtspraak op elkaar afgestemd blijven, wat de rechtszekerheid bevordert en zorgt voor een consistente toepassing van de wet.¹²⁹

99. Een optimaal werkend Strafwetboek moet ook transparante en eenvoudige rechtsregels garanderen. Dit betekent dat rechtsregels die geen echte meerwaarde meer bieden of die de toepassing van het recht onterecht bemoeilijken, moeten worden gewijzigd of zelfs opgeheven.¹³⁰ Het doel is om te zorgen voor een wetboek dat niet alleen effectief en billijk is, maar ook begrijpelijk en toegankelijk voor zowel juridische professionals als het brede publiek. Het nieuwe Strafwetboek moet rechtszekerheid garanderen door de rechtsregels op een rechtvaardige en evenwichtige manier toe te passen, en dit op een wijze die zo begrijpelijk mogelijk is. Het beoogt meer eenvoud te brengen, beter rekening te houden met de praktische uitvoering, de leesbaarheid te verbeteren door een modern begrippenkader, en te zorgen voor een billijk maar effectief bestraffingskader.¹³¹

100. Met deze uitgangspunten als leidraad voorziet het nieuwe Strafwetboek in een hernieuwde classificatie van strafbare feiten, die afwijkt van de indeling onder het huidige systeem. Zo verdwijnen de categorie 'overtredingen' en het klassieke onderscheid tussen 'wanbedrijven' en 'misdaden'. In plaats daarvan wordt gekozen voor het uniforme begrip 'misdrijf'.¹³² Eveneens wordt de terminologie aangepast: de term 'opsluiting' wordt vervangen door 'gevangenisstraf'. Welke misdrijven nog steeds onder de bevoegdheid van het hof van assisen vallen, wordt expliciet opgesomd in de limitatieve lijst van artikel 216novies Sv.¹³³

101. De nieuwe Strafwet voorziet niet langer in apart gedefinieerde straffen per artikel, zoals in het huidige regime, maar creëert voortaan strafniveaus. Er zijn er acht, met hoe zwaarder het misdrijf, hoe hoger het strafniveau en hoe zwaarder de straf. De twee zwaarste niveaus, strafniveau 7 en 8, houden respectievelijk een gevangenisstraf van 20 tot 30 jaar en een levenslange gevangenisstraf in.¹³⁴ De straffen voor minder erge misdrijven worden verdeeld over niveaus 6 tot en met 1.¹³⁵ De inhoud van deze strafniveaus ziet eruit als volgt: strafniveau 6 betekent gevangenisstraf van meer dan 15 jaar tot maximaal 20 jaar; strafniveau 5 kent een gevangenisstraf van meer dan 10 jaar tot ten hoogste 15 jaar; strafniveau 4 behelst een gevangenisstraf tussen de 5 en 10 jaar en strafniveau 3 staat gelijk aan een gevangenisstraf van meer dan 3 jaar tot ten hoogste 5 jaar of een opgelegde

¹²⁹ BELGISCHE KAMER VAN VOLKSVERTEGENWOORDIGERS, *WETSONTWERP (I) tot invoering van Boek I van het Strafwetboek – WETSONTWERP (II) tot invoering van een beveiligingsmaatregel ter bescherming van de maatschappij*, 23 mei 2023, 14, www.lachambre.be.

¹³⁰ BELGISCHE KAMER VAN VOLKSVERTEGENWOORDIGERS, *WETSONTWERP (I) tot invoering van Boek I van het Strafwetboek – WETSONTWERP (II) tot invoering van een beveiligingsmaatregel ter bescherming van de maatschappij*, 23 mei 2023, 14-15, www.lachambre.be.

¹³¹ C. VAN DEN WYNGAERT, S. VANDROMME en P. TRAEST, *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen*, Oud Turnhout, Gompel&Svacina, 2019, 32.

¹³² Artikel 36 NSW.; BELGISCHE KAMER VAN VOLKSVERTEGENWOORDIGERS, *WETSONTWERP (I) tot invoering van Boek I van het Strafwetboek – WETSONTWERP (II) tot invoering van een beveiligingsmaatregel ter bescherming van de maatschappij*, 23 mei 2023, 15, www.lachambre.be; R. VERSTRAETEN en F. VERBRUGGEN, *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors – 16^{de} herziene editie 2024*, Antwerpen, Larcier Intersentia, 2024, 613; D. VERMEERSCH, J. DE HERDT en J. ROZIE, *Boek I van het nieuwe Strafwetboek. De nieuwe regels van het algemeen strafrecht toegelicht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2024, 86.

¹³³ Zie artikel 10 van de wet van 29 februari 2024 tot invoering van Boek I van het Strafwetboek; D. VERMEERSCH, J. DE HERDT en J. ROZIE, *Boek I van het nieuwe Strafwetboek. De nieuwe regels van het algemeen strafrecht toegelicht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2024, 88.

¹³⁴ Artikel 36, lid 1 en 2 NSW.; R. VERSTRAETEN en F. VERBRUGGEN, *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors – 16^{de} herziene editie 2024*, Antwerpen, Larcier Intersentia, 2024, 613.

¹³⁵ Artikel 36 NSW.; R. VERSTRAETEN en F. VERBRUGGEN, *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors – 16^{de} herziene editie 2024*, Antwerpen, Larcier Intersentia, 2024, 613.

behandelingsstraf van dezelfde duur. Strafniveau 2 is het laagste strafniveau waarbij een gevangenisstraf (die tussen de 6 maanden en 3 jaar ligt) mogelijk is, maar ook een opgelegde behandeling onder vrijheidsberoving van 6 maanden tot 3 jaar, een straf onder elektronisch toezicht van een maand tot ten hoogste een jaar, een werkstraf van meer dan honderdtwintig uur tot ten hoogste driehonderd uur, een probatiestraf van meer dan twaalf maanden tot twee jaar of een veroordeling bij schuldverklaring zijn mogelijk. Ten slotte is er het allerlaagste strafniveau, strafniveau 1, waarbij de straffen de volgende zijn: een geldboete van 200 tot ten hoogste 20.000 euro, een werkstraf van twintig uur tot ten hoogste honderdtwintig uur, een probatiestraf van zes maanden tot ten hoogste twaalf maanden, een verbeurdverklaring, een geldstraf vastgesteld op basis van het verwachte of uit het misdrijf behaalde voordeel, of een veroordeling bij schuldverklaring.

Naast de hoofdstraffen uit strafniveau 8 t.e.m. 1 zijn er ook bijkomende straffen van toepassing. Deze zijn de verlengde opvolging, de geldboete, de verbeurdverklaring, de verruimde verbeurdverklaring, de geldstraf vastgesteld op basis van het verwachte of uit het misdrijf behaalde voordeel, de ontzetting uit bepaalde burgerlijke en politieke rechten, het beroepsverbod, de bekendmaking van de beslissing houdende veroordeling, de sluiting van de inrichting, het verval van het recht tot sturen en het verblijfs-, plaats- of contactverbod.¹³⁶

102. Ook in het nieuwe Strafwetboek blijft het legaliteitsbeginsel onverkort van kracht: alleen een formele wet kan bepalen welke gedragingen strafbaar zijn en welke straffen daarop van toepassing zijn.¹³⁷ Dit beginsel garandeert dat individuen vooraf op begrijpelijke wijze kunnen inschatten of en wanneer een bepaalde strafbepaling op hen van toepassing is, zodat zij op de hoogte zijn van hun potentiële strafrechtelijke aansprakelijkheid.¹³⁸ Het legaliteitsbeginsel biedt aldus een waarborg voor rechtszekerheid en rechtsbescherming, en vormt een essentiële pijler van het strafrecht, geworteld in de fundamenteën van de rechtsstaat en de democratische rechtsorde.

2.2 – Verzwarend bestanddeel en verzwarende factoren

103. In het nieuwe Strafwetboek verdwijnt het klassieke begrip ‘verzwarende omstandigheden’ en wordt dit vervangen door de begrippen ‘verzwarend bestanddeel’ en ‘verzwarende factoren’. In het huidige Strafwetboek, met name in Boek II, werd het systeem gekenmerkt door een groot aantal verzwarende omstandigheden met uiteenlopende rechtsgevolgen, zoals een verhoging van de minimum- of maximumstraf, of een zwaardere bijkomende straf. Door de opeenstapeling van dergelijke omstandigheden werd het vaak onduidelijk welk concreet effect een bepaalde verzwarende omstandigheid had op het eindoordeel van de rechter. Hoewel de motieven van de wetgever voor

¹³⁶ Artikel 37 NSW.; R. VERSTRAETEN en F. VERBRUGGEN, *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors – 16^{de} herziene editie 2024*, Antwerpen, Larcier Intersentia, 2024, 613

¹³⁷ Artikel 14 Gw.; artikel 1 NSW.; D. VERMEERSCH, J. DE HERDT en J. ROZIE, *Boek I van het nieuwe Strafwetboek. De nieuwe regels van het algemeen strafrecht toegelicht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2024, 17; T. VANDER BEKEN, *Handboek Strafrecht*, Antwerpen, Gompel&Svacina, 2024, 77; Cass. 14 november 2012, AR P.11.1611.F, *Arr.Cass.* 2012, nr. 612, 2541.

¹³⁸ D. VERMEERSCH, J. DE HERDT en J. ROZIE, *Boek I van het nieuwe Strafwetboek. De nieuwe regels van het algemeen strafrecht toegelicht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2024, 21; J. ROZIE, “Beklaagde Alwetend. Over het criterium van de redelijke voorzienbaarheid als maatstaf van het lex-certa principe in strafzaken”, *RW* 2012-13, 802-817; Cass. 22 mei 2018, AR P.17.1025.N; Cass. 3 februari 2009, AR P.081477.N; Cass. 9 april 2019, AR P.18.1282.N, *NC* 2019, 271.

het opnemen van dergelijke omstandigheden doorgaans begrijpelijk waren, bleek vereenvoudiging noodzakelijk om deze beter te laten aansluiten bij de nieuw vastgestelde strafniveaus.¹³⁹

104. Verzwarende bestanddelen zijn daarbij wettelijk omschreven elementen die bovenop de constitutieve kenmerken van het basismisdrijf worden vereist, waardoor het misdrijf een zwaardere kwalificatie krijgt. De rechter moet het bestaan van een verzwarend bestanddeel dan ook in aanmerking nemen, aangezien dit een integraal deel uitmaakt van de juridische kwalificatie van het strafbare feit en leidt tot toepassing van een hoger strafniveau.¹⁴⁰

105. Er moet een duidelijk onderscheid worden gemaakt tussen verzwarende bestanddelen en verzwarende factoren. Verzwarende bestanddelen leiden tot een herkwalificatie van het basismisdrijf tot een verzwwaard misdrijf, wat gepaard gaat met een straf die tot een hoger strafniveau behoort. Verzwarende factoren daarentegen zijn elementen waarmee de rechter rekening moet houden bij het bepalen van de aard en zwaarte van de op te leggen straf of maatregel, zonder dat deze elementen toelaten om buiten het toepasselijke strafniveau te treden.¹⁴¹ Het feit dat de rechter 'rekening houdt met' een verzwarende factor betekent niet dat hij verplicht is de maximale straf binnen dat niveau op te leggen; hij behoudt de beoordelingsvrijheid om een straf te kiezen binnen de vastgestelde minimum- en maximumgrenzen.

106. Zowel verzwarende bestanddelen als verzwarende factoren kunnen van objectieve of subjectieve aard zijn. Objectieve bestanddelen of factoren gelden voor alle betrokkenen bij het misdrijf, terwijl subjectieve enkel van toepassing zijn op de specifieke dader of deelnemer op wie het betreffende element betrekking heeft.

2.3 – (Strafbare) poging

107. De invulling van het begrip 'poging' wordt in het nieuwe Strafwetboek inhoudelijk gewijzigd. Voortaan is elke poging tot het plegen van een opzettelijk misdrijf strafbaar, waarbij de opgelegde straf één niveau lager ligt dan de straf die voor het voltooide misdrijf zou gelden.¹⁴² Dit vormt een duidelijke breuk met het huidige Strafwetboek, waarin een poging tot het plegen van een misdaad altijd strafbaar is, maar een poging tot een wanbedrijf slechts strafbaar is indien de wet dit uitdrukkelijk voorziet.¹⁴³

Met deze hervorming beoogt de wetgever een persoon te bestraffen die alles in het werk stelt om een bij wet verboden handeling te stellen, maar door tussenkomst van een externe factor hierin faalt. De ontwerpers van het nieuwe Strafwetboek kozen er dan ook bewust voor om het concept van de strafbare poging te behouden. Dit omdat bij een poging het misdrijf reeds in uitvoering is

¹³⁹ Artikel 8 NSw.; *Parl.St. Kamer 2022-23*, nr. 55-3374/001 en 55-3375/001, 55; D. VERMEERSCH, J. DE HERDT en J. ROZIE, *Boek I van het nieuwe Strafwetboek. De nieuwe regels van het algemeen strafrecht toegelicht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2024, 82.

¹⁴⁰ D. VERMEERSCH, J. DE HERDT en J. ROZIE, *Boek I van het nieuwe Strafwetboek. De nieuwe regels van het algemeen strafrecht toegelicht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2024, 83; T. VANDER BEKEN, *Handboek Strafrecht*, Antwerpen, Gompel&Svacina, 2024, 152.

¹⁴¹ Artikel 28 NSw.; D. VERMEERSCH, J. DE HERDT en J. ROZIE, *Boek I van het nieuwe Strafwetboek. De nieuwe regels van het algemeen strafrecht toegelicht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2024, 83 en 223-224; T. VANDER BEKEN, *Handboek Strafrecht*, Antwerpen, Gompel&Svacina, 2024, 152-153; *Parl.St. Kamer 2022-23*, nr. 55-3374/001 en 55-3375/001, 136.

¹⁴² Artikel 9, §1 NSw.; D. VERMEERSCH, J. DE HERDT en J. ROZIE, *Boek I van het nieuwe Strafwetboek. De nieuwe regels van het algemeen strafrecht toegelicht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2024, 103-104.

¹⁴³ Artikel 51 en 53 Sw.

gebracht, waardoor er een reëel risico bestaat dat de pleger dezelfde intentionele ingesteldheid vertoont als iemand die het misdrijf daadwerkelijk voltooit.¹⁴⁴

108. De voorwaarden opdat er sprake zou zijn van een strafbare poging zijn:

- Het voornemen om een opzettelijk misdrijf te plegen¹⁴⁵
- Een begin van uitvoering¹⁴⁶
- Het misdrijf dat niet voltooid is

109. In het nieuwe Strafwetboek wordt de strafbare poging systematisch lichter bestraft dan het voltooide misdrijf, overeenkomstig de objectivistische pogingsleer. Deze benadering is echter niet onomstreden. Vanuit de subjectivistische visie wordt opgemerkt dat het verschil tussen een poging en de voltooiing van een misdrijf soms louter toevallig is. Zo kan het onderscheid tussen doodslag en poging tot doodslag beperkt blijven tot een minimaal feitelijk verschil, terwijl de gedraging en intentie van de dader in beide gevallen identiek blijven.

Desondanks meent de Raad van State dat het opleggen van gelijke straffen voor poging en voltooid misdrijf niet te verantwoorden is binnen het kader van het proportionaliteitsbeginsel. Om die reden bevestigt de Raad de keuze voor de objectivistische benadering.¹⁴⁷ Deze regel is echter niet zonder uitzondering: in verschillende specifieke gevallen heeft de wetgever expliciet bepaald dat de strafmaat voor poging en voltooid misdrijf gelijk is.

110. De invoering van het systeem van strafniveaus draagt bovendien bij tot een grotere duidelijkheid bij de strafbepaling voor pogingen. Concreet wordt daarbij uitgegaan van het strafniveau dat onmiddellijk lager is dan het niveau dat van toepassing zou zijn bij voltooiing van het misdrijf.¹⁴⁸

2.4 – Wettelijke herhaling

111. Ook in dit verband verwijst het begrip recidive, oftewel herhaling, naar de situatie waarin een individu opnieuw een misdrijf pleegt nadat hij reeds werd veroordeeld bij een in kracht van gewijsde gegane straf.¹⁴⁹ Recidive wordt beschouwd als een persoonsgebonden omstandigheid die uitsluitend betrekking heeft op de dader en enkel een impact kan hebben op de strafmaat.¹⁵⁰

¹⁴⁴ D. VERMEERSCH, J. DE HERDT en J. ROZIE, *Boek I van het nieuwe Strafwetboek. De nieuwe regels van het algemeen strafrecht toegelicht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2024, 104; T. VANDER BEKEN, *Handboek Strafrecht*, Antwerpen, Gompel&Svacina, 2024, 155-156; *Parl.St.* Kamer 2022-23, nr. 55-3374/001 en 55-3375/001, 58.

¹⁴⁵ Artikel 7, §2 Nsw.; T. VANDER BEKEN, *Handboek Strafrecht*, Antwerpen, Gompel&Svacina, 2024, 159-160; *Parl. St.* Kamer 2022-23, nr. 55-3374/001 en 55-3375/001, 58.

¹⁴⁶ Zie J.S.G. NYPELS, *Législation criminelle de la Belgique*, I, Brussel, Bruylant, 1867, 86; F. TULKENS, M. VAN DE KERCHOVE, Y. CARTUYVELS en C. GUILLAIN, *Introduction au droit pénal*, Brussel, Kluwer, 2014, 421; D. VERMEERSCH, J. DE HERDT en J. ROZIE, *Boek I van het nieuwe Strafwetboek. De nieuwe regels van het algemeen strafrecht toegelicht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2024, 106; T. VANDER BEKEN, *Handboek Strafrecht*, Antwerpen, Gompel&Svacina, 2024, 160-161.

¹⁴⁷ D. VERMEERSCH, J. DE HERDT en J. ROZIE, *Boek I van het nieuwe Strafwetboek. De nieuwe regels van het algemeen strafrecht toegelicht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2024, 112; Adv.RvS nr. 60.893/3 van 27 maart 2017, nr. 52.

¹⁴⁸ Artikel 9, §1, vierde lid Nsw.

¹⁴⁹ D. VERMEERSCH, J. DE HERDT en J. ROZIE, *Boek I van het nieuwe Strafwetboek. De nieuwe regels van het algemeen strafrecht toegelicht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2024, 335-336; T. VANDER BEKEN, *Handboek Strafrecht*, Antwerpen, Gompel&Svacina, 2024, 339.

¹⁵⁰ Cass. 25 april 2001, AR P.01.0111.F, *Arr.Cass.* 2001, 721; Cass. 25 april 2012, AR P.12.0178.F, *Arr.Cass.* 2012, 1062; *T.Strafr.* 2012, 222 met noot T. DECAIGNY.

112. Zowel het huidige als het toekomstige beleid inzake recidive steunt op de veronderstelling dat klassieke sancties – met name vrijheidsstraffen – een afschrikkende werking uitoefenen op veroordeelden. Het strenger bestraffen van herhaling weerspiegelt het standpunt van de gerechtelijke instanties dat, wanneer een eerdere straf kennelijk geen afdoende effect heeft gehad, een zwaardere of meer ingrijpende sanctie gerechtvaardigd is. Dit leidt echter tot een paradox: terwijl empirisch blijkt dat gevangenisstraffen doorgaans weinig effect sorteren in het terugdringen van recidive, worden zij juist frequenter ingezet, in de veronderstelling dat strengere straffen het probleem zullen oplossen.¹⁵¹

113. Voor het spreken van recidive moeten twee voorwaarden gelijktijdig aanwezig zijn: een definitieve veroordeling voor een eerste misdrijf, uitgesproken door de strafrechtbanken van een lidstaat van de Europese Unie¹⁵², en het plegen van een nieuw strafbaar feit¹⁵³. Artikel 60 hanteert daarbij een systeem van algemene recidive, waarbij de eerdere veroordeling kan betrekking hebben op een geheel ander soort feiten; elk strafbaar gedrag valt onder deze regeling.¹⁵⁴

114. Het tweede lid van bovenstaand artikel introduceert een stelsel van algemene, verplichte en bestendige herhaling voor personen die eerder zijn veroordeeld tot een straf van niveau 7 of 8 en opnieuw een misdrijf plegen dat eveneens onder deze niveaus valt. In dat geval wordt de minimumstraf verplicht verhoogd tot een gevangenisstraf van 22 jaar, of een behandeling onder vrijheidsberoving van 17 jaar. Dit is een aanscherping ten opzichte van het huidige rechtssysteem, waarin voor dergelijke feiten geen recidive bestaat.¹⁵⁵

115. Het eerste lid van artikel 60 van het nieuwe Strafwetboek voorziet daarentegen in een facultatief, tijdelijk maar eveneens algemeen regime van recidive voor personen die in de vijf jaar voorafgaand aan het nieuwe misdrijf een eerdere veroordeling hebben gekregen en die vervolgens een misdrijf plegen waarvoor een straf van niveau 1 tot en met 6 geldt.

116. In tegenstelling tot het huidige Strafwetboek stelt het nieuwe regime geen minimumvereiste aan de aard van de eerdere veroordeling.¹⁵⁶ Dit houdt in dat recidive wordt vastgesteld ongeacht het soort misdrijf dat eerder werd begaan. Zo kan bijvoorbeeld een eerdere veroordeling voor diefstal

¹⁵¹ D. VERMEERSCH, J. DE HERDT en J. ROZIE, *Boek I van het nieuwe Strafwetboek. De nieuwe regels van het algemeen strafrecht toegelicht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2024, 337; T. MOREAU en D. VANDERMEERSCH, *Éléments de droit pénal*, Brussel, die Keure, 2022, 383; J. ROZIE, "De recidivewet van 5 mei 2019: de vergiftigde kers op de repressieve taart", *NC* 2019, 291-302.

¹⁵² Artikel 60 NSw.; D. VERMEERSCH, J. DE HERDT en J. ROZIE, *Boek I van het nieuwe Strafwetboek. De nieuwe regels van het algemeen strafrecht toegelicht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2024, 337-338; S. DALESSANDRO, "L'approche internationale de la récidive par le juge belge en vertu du principe de reconnaissance mutuelle des décisions de justice", *RDPC* 2017, 683-702; Cass. 2 mei 2012, AR P.12.667.F, *Arr.Cass.* 2012, 1149; Cass. 6 oktober 2021, AR P.21.0283.F, *Pas.*, 2021, nr. 683, concl. O.M.; Cass. 12 november 2019, AR P.19.0772.N, *RABG* 2020, 688, noot F. VAN VOLSEM.

¹⁵³ Artikel 60 NSw.; D. VERMEERSCH, J. DE HERDT en J. ROZIE, *Boek I van het nieuwe Strafwetboek. De nieuwe regels van het algemeen strafrecht toegelicht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2024, 338; T. VANDER BEKEN, *Handboek Strafrecht*, Antwerpen, Gompel&Svacina, 2024, 340-341.

¹⁵⁴ D. VERMEERSCH, J. DE HERDT en J. ROZIE, *Boek I van het nieuwe Strafwetboek. De nieuwe regels van het algemeen strafrecht toegelicht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2024, 341; *Parl.St.* Kamer 2022-23, nr. 55-3374/001 en 55-3375/001, 242.

¹⁵⁵ D. VERMEERSCH, J. DE HERDT en J. ROZIE, *Boek I van het nieuwe Strafwetboek. De nieuwe regels van het algemeen strafrecht toegelicht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2024, 342; *Parl.St.* Kamer 2022-23, nr. 55-3374/001 en 55-3375/001, 244.

¹⁵⁶ D. VERMEERSCH, J. DE HERDT en J. ROZIE, *Boek I van het nieuwe Strafwetboek. De nieuwe regels van het algemeen strafrecht toegelicht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2024, 342.

gevolgd door een wegverkeersmisdrijf toch als recidive worden beschouwd, ook wanneer er geen sprake is van hetzelfde criminele opzet.¹⁵⁷

2.5 – Daderschap en deelneming

117. Op verzoek van de Raad van State, die het wenselijk achtte om de term 'dader' nader te definiëren teneinde het onderscheid met de deelnemer beter te kunnen duiden¹⁵⁸, legt het nieuwe Strafwetboek het begrip daderschap vast met inachtneming van zowel co-daderschap als middellijk daderschap.¹⁵⁹

118. Voorts wordt een uniform regime ingevoerd voor alle deelnemers, waarbij het eerdere onderscheid tussen mededaders en medeplichtigen komt te vervallen. Hierdoor worden alle betrokkenen op gelijke wijze bestraft.¹⁶⁰ Strafrechtelijk worden de begrippen 'dader' en 'mededader' daarmee als gelijkwaardig beschouwd, aangezien de wet geen differentiatie meer maakt tussen deze categorieën.¹⁶¹

119. Vanaf de inwerkingtreding van het nieuwe Strafwetboek wordt elke deelnemer gezien als iemand die een wezenlijke bijdrage heeft geleverd aan het plegen van het misdrijf. Het onderscheid tussen mededaderschap en medeplichtigheid wordt daarmee niet langer als gerechtvaardigd beschouwd, aangezien in beide gevallen de deelnemingshandeling een bepalende invloed heeft op het uiteindelijke strafbare feit.¹⁶²

In het huidige Strafwetboek ontbreekt namelijk een consistent onderscheid tussen bepaalde vormen van mededaderschap en medeplichtigheid. Zo wordt het verschaffen van wapens volgens artikel 67, derde lid, gekwalificeerd als medeplichtigheid, terwijl de rechtspraak dit in vrijwel alle gevallen als een noodzakelijke bijdrage beschouwt, conform artikel 66, derde lid.¹⁶³ Door het elimineren van het onderscheid tussen mededaderschap en medeplichtigheid wordt dit juridische knelpunt effectief opgelost.

120. Artikel 19, eerste lid van het nieuwe Strafwetboek stelt dat degene die op bewuste en betekenisvolle wijze bijdraagt aan het plegen van een misdrijf, binnen de door de wet gestelde grenzen, als deelnemer wordt beschouwd. Hieruit vloeien twee algemene vereisten voort voor strafbare deelname: het feit dat het misdrijf door een ander is gepleegd en het bestaan van een deelnemingshandeling.¹⁶⁴

¹⁵⁷ D. VERMEERSCH, J. DE HERDT en J. ROZIE, *Boek I van het nieuwe Strafwetboek. De nieuwe regels van het algemeen strafrecht toegelicht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2024, 343; *Parl.St.* Kamer 2022-23, nr. 55-3374/001 en 55-3375/001, 36 en 243.

¹⁵⁸ Adv.RvS nr. 30.893/3 van 27 maart 2017, nr. 76-77.

¹⁵⁹ Artikel 17 NSW.; D. VERMEERSCH, J. DE HERDT en J. ROZIE, *Boek I van het nieuwe Strafwetboek. De nieuwe regels van het algemeen strafrecht toegelicht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2024, 143; *Parl. St.* Kamer 2022-23, nr. 55-3374/001 en 55-3375/001, 82.

¹⁶⁰ Artikel 19 NSW.

¹⁶¹ Artikel 19, laatste lid NSW.; T. VANDER BEKEN, *Handboek Strafrecht*, Antwerpen, Gompel&Svacina, 2024, 207; Cass. 15 oktober 1986, *Arr.Cass.* 1986-87, 200, *RW* 1987-88 met noot M. DE SWAEF; Cass. 5 oktober 2005, *AR* P.05.0444.F, *Arr.Cass.* 2005, 1812.

¹⁶² D. VERMEERSCH, J. DE HERDT en J. ROZIE, *Boek I van het nieuwe Strafwetboek. De nieuwe regels van het algemeen strafrecht toegelicht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2024, 154; *Parl.St.* Kamer 2022-23, nr. 55-3374/001 en 55-3375/001, 90; J. ROZIE en T. VANSWEEVELT, "Causaliteit in het Belgisch strafrecht. Over de kruisbestuiving tussen het buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht en het strafrecht", *NC* 2006, 456-459.

¹⁶³ VERMEERSCH, J. DE HERDT en J. ROZIE, *Boek I van het nieuwe Strafwetboek. De nieuwe regels van het algemeen strafrecht toegelicht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2024, 154.

¹⁶⁴ T. VANDER BEKEN, *Handboek Strafrecht*, Antwerpen, Gompel&Svacina, 2024, 207.

121. Hoewel de deelnemer in principe dezelfde straf krijgt als de dader¹⁶⁵, kan in de praktijk door de individualisering van de strafoplegging toch sprake zijn van verschillende straffen. Dit komt doordat verzwarende bestanddelen of factoren en verzachtende omstandigheden per persoon kunnen verschillen, wat ertoe leidt dat deelnemers en daders niet altijd identiek gestraft worden.¹⁶⁶

2.6 – Strafverminderende verschoningsgronden

122. Artikel 33 NSw. behandelt de verschoningsgronden. Het zijn door de wet gedefinieerde omstandigheden die zonder het wederrechtelijk karakter of de schuld van de dader weg te nemen, strafonthefing of -vermindering tot gevolg hebben.¹⁶⁷

123. Verschoningsgronden hebben enkel invloed op de straf of de strafmaat zonder het bestaan van het misdrijf of de strafrechtelijke fout van de dader in twijfel te trekken.¹⁶⁸ Daar verschilt het mee met de notie rechtvaardigingsgronden en gronden van niet-toerekeningsvatbaarheid. Het misdrijf verdwijnt niet.

124. Verschoningsgronden weerspiegelen de wil van de wetgever om handelingen niet te bestraffen of de straf daarvan te verzachten vanwege omstandigheden die, om redenen van sociaal nut of van criminele politiek, een milde houding rechtvaardigen.¹⁶⁹ Ze zijn wettelijk en verplicht.

125. Boek I van het nieuwe Strafwetboek herbergt twee vormen van algemene strafverminderende verschoningsgronden: het noodweerexces en de minderjarigheid.¹⁷⁰

2.7 – Verzachtende omstandigheden

126. Verzachtende omstandigheden zijn alle omstandigheden die door de rechter in aanmerking worden genomen als rechtvaardiging voor het opleggen van een lichtere straf overeenkomstig hetgeen de wet hieromtrent bepaalt.¹⁷¹ Hierbij wordt het aan de rechter overgelaten te beslissen of een omstandigheid aangenomen wordt als verzachtend.¹⁷² Als hij strenger kan straffen, moet milder straffen ook mogelijk blijven.¹⁷³

127. Verzachtende omstandigheden zijn rechterlijk en facultatief. Het staat de rechter vrij om een of ander element al dan niet als verzachtende omstandigheid aan te nemen. In tegenstelling tot

¹⁶⁵ Artikel 19, eerste lid NSw.

¹⁶⁶ D. VERMEERSCH, J. DE HERDT en J. ROZIE, *Boek I van het nieuwe Strafwetboek. De nieuwe regels van het algemeen strafrecht toegelicht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2024, 168; *Parl.St. Kamer 2023-24*, nr. 55-3374/004, 80; T. VANDER BEKEN, *Handboek Strafrecht*, Antwerpen, Gompel&Svacina, 2024, 211-212.

¹⁶⁷ D. VERMEERSCH, J. DE HERDT en J. ROZIE, *Boek I van het nieuwe Strafwetboek. De nieuwe regels van het algemeen strafrecht toegelicht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2024, 232; T. VANDER BEKEN, *Handboek Strafrecht*, Antwerpen, Gompel&Svacina, 2024, 344-345.

¹⁶⁸ D. VERMEERSCH, J. DE HERDT en J. ROZIE, *Boek I van het nieuwe Strafwetboek. De nieuwe regels van het algemeen strafrecht toegelicht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2024, 233; C. VAN DEN WIJNGAERT, *Strafrecht, strafprocesrecht en internationaal strafrecht*, Antwerpen, Maklu, 2011, 267; T. VANDER BEKEN, *Handboek Strafrecht*, Antwerpen, Gompel&Svacina, 2024, 345.

¹⁶⁹ D. VERMEERSCH, J. DE HERDT en J. ROZIE, *Boek I van het nieuwe Strafwetboek. De nieuwe regels van het algemeen strafrecht toegelicht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2024, 233; *Parl.St. Kamer 2022-23*, nr. 55-3374/001 en 55-3374/001, 144.

¹⁷⁰ Zie artikelen 34 en 35 NSw.

¹⁷¹ Artikel 30 NSw.; D. VERMEERSCH, J. DE HERDT en J. ROZIE, *Boek I van het nieuwe Strafwetboek. De nieuwe regels van het algemeen strafrecht toegelicht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2024, 227; T. VANDER BEKEN, *Handboek Strafrecht*, Antwerpen, Gompel&Svacina, 2024, 343; *Parl.St. Kamer 2022-23*, nr. 55-3374/001 en 55-3374/001, 139.

¹⁷² T. VANDER BEKEN, *Handboek Strafrecht*, Antwerpen, Gompel&Svacina, 2024, 343-344; *Parl.St. Kamer 2022-23*, nr. 55-3374/001 en 55-3374/001, 139; Cass. 30 mei 2023, AR P.21.1231.N, VAV 2023, 11.

¹⁷³ *Parl.St. Kamer 2022-23*, nr. 55-3374/001 en 55-3374/001, 59.

verzwarende bestanddelen, die wettelijk gedefinieerd zijn, worden verzachtende omstandigheden niet opgesomd door de wet.

128. De toepassing van verzachtende omstandigheden moet meer flexibiliteit in de keuze en bepaling van de strafmaat mogelijk maken, ook met het oog op het vooropgestelde gediversifieerd sanctiepalet.¹⁷⁴

Daarom wordt het effect van verzachtende omstandigheden geïntegreerd in de bepaling van de straffen volgens hun niveau. Voor elk strafniveau geeft de wetgever nu de straf aan waarin is voorzien zonder verzachtende omstandigheden en vervolgens de toepasselijke straf als de rechter wel verzachtende omstandigheden aanneemt. Dit in tegenstelling tot het huidige Strafwetboek, waar het nodig is om de artikelen 25, 80 en 85 te doorlopen om de effecten van verzachtende omstandigheden op de straf vast te stellen.¹⁷⁵

Onder de reikwijdte van het huidige Strafwetboek worden verzachtende omstandigheden gebruikt als juridisch-technisch middel om de systematische en quasi automatische correctionalisering mogelijk te maken van alle correctionaliseerbare misdaden.¹⁷⁶ Dit knelpunt wordt onder het nieuwe Strafwetboek opgelost door afschaffing van correctionalisatie en het werken met een positieve lijst van misdrijven die voor het hof van assisen komen (artikel 216novies Sv.).

129. Eén verzachtende omstandigheid vanuit juridisch oogpunt is voldoende om het voordeel van verzachtende omstandigheden toe te pannen en de mogelijke toelating van andere geen effect heeft op de toepasselijke regeling.¹⁷⁷

2.8 – Samenloop

130. In het vernieuwde Strafwetboek blijft het principe van samenloop van strafbare feiten bestaan. Dit doet zich voor wanneer één persoon twee of meer misdrijven pleegt, hetzij gelijktijdig, hetzij op verschillende momenten, zonder dat er voor één van deze feiten op het moment van het plegen van het andere al een definitieve veroordeling is uitgesproken.¹⁷⁸

131. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen twee vormen: eendaadse samenloop, waarbij één enkele handeling meerdere strafrechtelijke bepalingen schendt, en meerdaadse samenloop, waarbij meerdere misdrijven voortkomen uit verschillende handelingen.

132. Met het oog op vereenvoudiging heeft het nieuwe Strafwetboek ervoor gekozen om het onderscheid tussen meerdaadse samenloop en eendaadse samenloop bij eenheid van opzet te laten vallen. Dit laatste betrof eerder constructies zoals het collectieve of voortgezette misdrijf. Het

¹⁷⁴ *Parl.St.* Kamer 2022-23, nr. 55-3374/001 en 55-3374/001, 120-121.

¹⁷⁵ D. VERMEERSCH, J. DE HERDT en J. ROZIE, *Boek I van het nieuwe Strafwetboek. De nieuwe regels van het algemeen strafrecht toegelicht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2024, 228-229; BELGISCHE KAMER VAN VOLKSVERTEGENWOORDIGERS, *WETSONTWERP (I) tot invoering van Boek I van het Strafwetboek – WETSONTWERP (II) tot invoering van een beveiligingsmaatregel ter bescherming van de maatschappij*, 23 mei 2023, www.lachambre.be, Doc. 55-3374, 139.

¹⁷⁶ Zie J. ROZIE, "De werking van verzachtende omstandigheden in strafzaken doorgelicht", *NC* 2013, 1-32.

¹⁷⁷ D. VERMEERSCH, J. DE HERDT en J. ROZIE, *Boek I van het nieuwe Strafwetboek. De nieuwe regels van het algemeen strafrecht toegelicht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2024, 229.

¹⁷⁸ L. DUPONT en R. VERSTRAETEN, *Handboek Belgisch strafrecht*, Leuven, Acco, 1990, 485; D. VERMEERSCH, J. DE HERDT en J. ROZIE, *Boek I van het nieuwe Strafwetboek. De nieuwe regels van het algemeen strafrecht toegelicht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2024, 344; T. VANDER BEKEN, *Handboek Strafrecht*, Antwerpen, Gompel&Svacina, 2024, 349-350.

toekomstige Strafwetboek erkent nog enkel het onderscheid tussen eendaadse en meerdaadse samenloop, waardoor geen plaats meer is voor deze eerder kunstmatige begrippen.¹⁷⁹

Wat betreft de straftoemeting worden voortgezette of collectieve misdrijven momenteel gelijkgesteld aan eendaadse samenloop. Een dergelijk misdrijf bestaat uit meerdere strafbare handelingen – die inhoudelijk van gelijke of verschillende aard kunnen zijn – maar die verbonden zijn door een gemeenschappelijk doel en eenzelfde uitvoering. Hoewel deze handelingen strikt juridisch gezien aparte feiten vormen, worden ze als één geheel beschouwd. Dit heeft als gevolg dat slechts één sanctie wordt opgelegd, namelijk die welke op het zwaarste misdrijf staat (artikel 65 Sw.).

Uit empirisch onderzoek blijkt echter dat artikel 65 Sw. in de praktijk vaak op een onjuiste manier wordt toegepast. Enerzijds wordt het begrip 'eenheid van opzet' te ruim geïnterpreteerd, waardoor de draagwijdte van het artikel wordt opgerekt. Anderzijds biedt de bepaling – door slechts één straf toe te kennen – een uitweg om de meer complexe bepalingen inzake meerdaadse samenloop te vermijden.¹⁸⁰

2.8.1 – Eendaadse samenloop

133. Het nieuwe Strafwetboek beperkt het begrip eendaadse samenloop tot situaties waarin één enkel feit meerdere misdrijven oplevert. Deze misdrijven zijn per definitie met elkaar verbonden door een gemeenschappelijk opzet en uitvoering.¹⁸¹

134. De aanpak in dergelijke gevallen is helder: net als onder het huidige recht zal de rechter de zwaarste van de voorziene hoofdstrafmaten toepassen, zoals bepaald voor de verschillende kwalificaties of strafbare feiten.

Een voorbeeld ter verduidelijking: wanneer twee afzonderlijke misdrijven samenkomen – één behorend tot strafniveau 5 en het andere tot strafniveau 6 – moet de rechter de straf opleggen binnen het hoogste niveau, namelijk niveau 6. Voor een natuurlijke persoon betekent dit dat een gevangenisstraf kan worden uitgesproken van ten minste 15 jaar en maximaal 20 jaar, of dat een beveiligingsmaatregel kan worden opgelegd die bestaat uit vrijheidsberoving voor een periode van meer dan 11 tot maximaal 16 jaar.

135. In tegenstelling tot de vroegere regeling voorziet het nieuwe Strafwetboek dat bijkomende straffen voortaan cumulatief kunnen worden opgelegd, binnen de grenzen die de wet stelt. Onder het bestaande systeem bij eendaadse samenloop is enkel de zwaarste hoofdstraf, met de daarbij horende bijkomende straffen, toelaatbaar. De sancties die verbonden zijn aan de minder zwaar

¹⁷⁹ D. VERMEERSCH, J. DE HERDT en J. ROZIE, *Boek I van het nieuwe Strafwetboek. De nieuwe regels van het algemeen strafrecht toegelicht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2024, 100-101.

¹⁸⁰ T. MOREAU en D. VANDERMEERSCH, *Éléments de droit pénal*, Brussel, la Charte, 2022, 369-373; D. VERMEERSCH, J. DE HERDT en J. ROZIE, *Boek I van het nieuwe Strafwetboek. De nieuwe regels van het algemeen strafrecht toegelicht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2024, 344; J. ROZIE, "Artikel 60 Sw. m.b.t. de meerdaadse samenloop van wanbedrijven: strijdig met het gelijkheids- en proportionaliteitsprincipe?", NC 2019, 100; C. VAN DEUREN, "Eén plus één is niet altijd twee. De regels van samenloop besproken, vergeleken en empirisch onderzocht", NC 2012, 358-376; *Parl.St.* Kamer 2022-23, nr. 55-3374/001 en 55-3375/001, 245.

¹⁸¹ Artikel 61 NSW.; F. KUTY, *Principes généraux du droit pénal belge*, t. IV, La peine, Brussel, Larcier, 2017, 892 en 934-935; D. VERMEERSCH, J. DE HERDT en J. ROZIE, *Boek I van het nieuwe Strafwetboek. De nieuwe regels van het algemeen strafrecht toegelicht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2024, 345; T. VANDER BEKEN, *Handboek Strafrecht*, Antwerpen, Gompel&Svacina, 2024, 350.

gekwalficeerde misdrijven blijven buiten beschouwing, zelfs indien die op zichzelf strengere bijkomende straffen zouden kunnen impliceren.

Deze traditionele benadering, waarbij slechts één hoofdstraf en de daaraan verbonden bijkomende straffen worden opgelegd, heeft in de rechtsleer geleid tot uiteenlopende opvattingen, met name over de vraag wat precies als de 'zwaarste straf' moet worden beschouwd. Aangezien het panacheringsverbod onder het huidige recht vereist dat slechts één enkele straf – inclusief bijkomende componenten – wordt uitgesproken, is de rechter genooddaakt tot een complexe afweging waarin zowel hoofd- als bijkomende straffen moeten worden meegenomen.¹⁸²

Het nieuwe Strafwetboek laat dit panacheringsverbod echter los met betrekking tot de bijkomende straffen. Vanaf 2026 zal de rechter de mogelijkheid hebben om bijkomende straffen op te leggen die verbonden zijn aan om het even welk misdrijf binnen de samenloop, ongeacht of dat misdrijf het zwaarst is. Deze hervorming maakt een meer flexibele en genuanceerde straftoemeting mogelijk.¹⁸³

2.8.2 – Meerdaadse samenloop

136. Voor het eerst wordt in het nieuwe Strafwetboek een expliciete definitie gehanteerd van het begrip meerdaadse samenloop. Deze term slaat op de situatie waarin één persoon wordt vervolgd voor meerdere misdrijven, elk voortkomend uit afzonderlijke feiten, en waarbij geen van deze feiten reeds aanleiding heeft gegeven tot een onherroepelijke veroordeling op het ogenblik dat de andere feiten werden gepleegd.¹⁸⁴

137. Bij de toepassing van artikel 62 van het nieuwe Strafwetboek moet vervolgens een onderscheid worden gemaakt op basis van het strafniveau van de betrokken misdrijven.

138. Wanneer het gaat om misdrijven die bestraft worden met een hoofdstraf van niveau 7 of 8, geldt het principe van opslorping: enkel de zwaarste hoofdstraf wordt opgelegd, aangezien deze voldoende zwaar geacht wordt om tot een passende bestraffing te leiden.¹⁸⁵ Daarbij maakt het niet uit of de misdrijven gelijktijdig dan wel afzonderlijk worden behandeld.

139. Een bijzonder aandachtspunt vormt de situatie waarin twee misdrijven samenlopen die elk een hoofdstraf van niveau 6 met zich meebrengen. In dat geval is strafverzwaring uitgesloten.¹⁸⁶ De opgelegde sanctie blijft binnen het toepasselijke niveau, aangezien ook niveau 6 als afdoende wordt beschouwd om een evenwichtige bestraffing te realiseren.¹⁸⁷

140. In alle overige gevallen van meerdaadse samenloop wordt een bijkomend onderscheid gemaakt tussen gelijktijdige en niet-gelijktijdige berechting van de betrokken feiten.

¹⁸² Zie hoofdstuk 1 van deze scriptie.

¹⁸³ Artikel 61, tweede zin NSw.; D. VERMEERSCH, J. DE HERDT en J. ROZIE, *Boek I van het nieuwe Strafwetboek. De nieuwe regels van het algemeen strafrecht toegelicht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2024, 345-346; T. VANDER BEKEN, *Handboek Strafrecht*, Antwerpen, Gompel&Svacina, 2024, 350-351.

¹⁸⁴ Artikel 62, §1 NSw.; D. VERMEERSCH, J. DE HERDT en J. ROZIE, *Boek I van het nieuwe Strafwetboek. De nieuwe regels van het algemeen strafrecht toegelicht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2024, 346; T. VANDER BEKEN, *Handboek Strafrecht*, Antwerpen, Gompel&Svacina, 2024, 350.

¹⁸⁵ Artikel 62, §2 NSw.; *Parl.St.* Kamer 2022-23, nr. 55-3374/001 en 55-3375/001, 248; D. VERMEERSCH, J. DE HERDT en J. ROZIE, *Boek I van het nieuwe Strafwetboek. De nieuwe regels van het algemeen strafrecht toegelicht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2024, 347.

¹⁸⁶ Artikel 62, §3, eerste lid NSw.

¹⁸⁷ *Parl.St.* Kamer 2022-23, nr. 55-3374/001 en 55-3375/001, 248.

141. Wanneer het gaat om misdrijven met een strafniveau lager dan niveau 6, kan bij gelijktijdige berechting de hoofdstraf worden vastgesteld binnen het zwaarste toepasselijke strafniveau. Bovendien heeft de rechter de mogelijkheid om facultatief een straf op te leggen uit het eerstvolgende hogere niveau.¹⁸⁸

Om de samenloopregeling intern consistent te houden en te vermijden dat het moment van berechting een ongerechtvaardigd verschil in bestraffing teweegbrengt, is er echter een beperking ingebouwd. Wanneer een misdrijf uit niveau 2 samenloopt met een misdrijf uit een hoger niveau, mag dit niet automatisch leiden tot toepassing van een straf uit een hoger niveau als de optelsom van de maximale gevangenisstraffen uit niveau 2 en het hogere niveau een zwaardere straf oplevert dan het maximum dat voor niveau 2 geldt.

Concreet betekent dit bijvoorbeeld dat wanneer een misdrijf met een straf van niveau 3 (maximum 5 jaar gevangenisstraf) samengaat met een misdrijf van niveau 2 (maximum 3 jaar), het maximum van toepassing niet dat van niveau 4 (10 jaar) is, maar de optelling van de respectieve maximumstraffen: in dit geval dus 8 jaar. Deze benadering geldt eveneens bij niet-gelijktijdige berechting van de samenlopende misdrijven.¹⁸⁹

Om dezelfde reden is het ook niet toegestaan om bij samenloop met één of meerdere misdrijven van niveau 1 de hoofdstraf op te trekken naar het onmiddellijk hogere niveau. In dergelijke gevallen kunnen de hoofdstraf(fen) van niveau 1 wel afzonderlijk worden opgelegd naast de straf van het hogere niveau.¹⁹⁰

Concreet betekent dit dat wanneer een misdrijf bestraft met een hoofdstraf van niveau 2 samengaat met een misdrijf uit niveau 1, de rechter enkel de straf uit niveau 2 mag beschouwen als het toepasselijke maximum. Er is in dat geval geen ruimte om een strafverzwaring naar niveau 3 door te voeren. Wel is het mogelijk dat de rechter, bovenop de hoofdstraf van niveau 2, een bijkomende hoofdstraf uit niveau 1 oplegt.¹⁹¹

Schematisch voorgesteld:

Zwaarste misdrijf	Andere betrokken misdrijven	Maximumstraf
Niveau 8	+ niveau(s) 8, 7, 6, 5, 4, 3, 2 of 1	= straf van niveau 8
Niveau 7	+ niveau(s) 7, 6, 5, 4, 3, 2 of 1	= straf van niveau 7
Niveau 6	+ niveau(s) 6, 5, 4, 3, 2 of 1	= straf van niveau 6

¹⁸⁸ D. VERMEERSCH, J. DE HERDT en J. ROZIE, *Boek I van het nieuwe Strafwetboek. De nieuwe regels van het algemeen strafrecht toegelicht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2024, 348; T. VANDER BEKEN, *Handboek Strafrecht*, Antwerpen, Gompel&Svacina, 2024, 352-353.

¹⁸⁹ D. VERMEERSCH, J. DE HERDT en J. ROZIE, *Boek I van het nieuwe Strafwetboek. De nieuwe regels van het algemeen strafrecht toegelicht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2024, 348; T. VANDER BEKEN, *Handboek Strafrecht*, Antwerpen, Gompel&Svacina, 2024, 353.

¹⁹⁰ Artikel 62, §3, eerste lid NSw.

¹⁹¹ D. VERMEERSCH, J. DE HERDT en J. ROZIE, *Boek I van het nieuwe Strafwetboek. De nieuwe regels van het algemeen strafrecht toegelicht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2024, 348-349; T. VANDER BEKEN, *Handboek Strafrecht*, Antwerpen, Gompel&Svacina, 2024, 353.

Niveau 5	+ niveau(s) 5, 4, 3, 2 of 1	= straf van niveau 6
Niveau 5	+ 1 enkel niveau 2	= straf van niveau 5 + 3 jaar (niveau 2)
Niveau 5	+ niveau(s) 1	= straf van niveau 5 + straf(fen) van niveau 1
Niveau 4	+ niveau(s) 4 of 3 of meerdere niveaus 2	= straf van niveau 5
Niveau 4	+ 1 enkel niveau 2	= straf van niveau 4 + 3 jaar (niveau 2)
Niveau 4	+ niveau(s) 1	= straf van niveau 4 + straf(fen) van niveau 1
Niveau 3	+ niveau(s) 3 of meerdere niveaus 2	= straf van niveau 4
Niveau 3	+ 1 enkel niveau 2	= straf van niveau 3 + 3 jaar (niveau 2)
Niveau 3	+ niveau(s) 1	= straf van niveau 3 + straf(fen) van niveau 1
Niveau 2	+ niveau(s) 2	= straf van niveau 3
Niveau 2	+ niveau(s) 1	= straffen van niveau 2 + straf(fen) van niveau 1
Niveau 1	+ niveau(s) 1	= straffen van niveau 1

142. In het geval van niet-gelijktijdige berechting dient de rechter die als laatste oordeelt, rekening te houden met de reeds uitgesproken straf van de eerdere procedure. De logica hierbij is dat de door de tweede rechter opgelegde straf niet hoger mag zijn dan de zwaarste hoofdstraf die wettelijk voorzien is voor de feiten die hij beoordeelt. Bovendien mag de gezamenlijke strafmaat – dus het totaal van de eerste en tweede uitspraak – de maximale grens niet overschrijden die van toepassing zou zijn geweest indien de misdrijven gelijktijdig waren behandeld.¹⁹²

Een illustratief voorbeeld: wanneer meerdere misdrijven, elk strafbaar met een hoofdstraf van niveau 2, afzonderlijk worden berecht, kan de rechter in de tweede procedure nog een gevangenisstraf van 1 jaar opleggen, zelfs als de eerste rechter reeds 3 jaar had uitgesproken. Het gecombineerde totaal bedraagt dan 4 jaar gevangenisstraf, wat overeenkomt met een straf binnen niveau 3, en dus binnen de toegelaten limiet zoals die bij gelijktijdige berechting zou gelden.¹⁹³

Indien daarentegen sprake is van niet-gelijktijdige berechting, en de eerste rechter reeds een werkstraf van 300 uur heeft opgelegd (wat binnen het toepassingsgebied van strafniveau 2 valt), behoudt de tweede rechter de mogelijkheid om een gevangenisstraf van drie jaar uit te spreken, zonder de grenzen van het betrokken strafniveau te overschrijden.

¹⁹² D. VERMEERSCH, J. DE HERDT en J. ROZIE, *Boek I van het nieuwe Strafwetboek. De nieuwe regels van het algemeen strafrecht toegelicht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2024, 348-349; T. VANDER BEKEN, *Handboek Strafrecht*, Antwerpen, Gompel&Svacina, 2024, 353-354.

¹⁹³ *Parl.St.* Kamer 2022-23, nr. 55-3374/001 en 55-3375/001, 250.

Tot slot voorziet §4 van artikel 62 in een correctiemechanisme voor het geval waarin een rechter, die als laatste oordeelt over één van de misdrijven in samenloop, niet op de hoogte was van het bestaan van die samenloop en daardoor een straf oplegt die het wettelijk toegestane totaal overschrijdt. In een dergelijk geval krijgt de strafuitvoeringsrechtbank de bevoegdheid om het totale strafniveau te herzien en – indien nodig – te reduceren, teneinde alsnog binnen de wettelijk bepaalde grens te blijven.

2.9 – Opschorting en (probatie)uitstel

143. Een eventuele laatste stap in de straftoemeting is dat de rechter kijkt of opschorting of uitstel een mogelijkheid zijn.¹⁹⁴

2.9.1 - Opschorting

144. Wanneer de rechter de opschorting van de uitspraak van de veroordeling gelast, spreekt hij zich enkel uit over de schuldvraag en schort hij de uitspraak gedurende een door hem te bepalen proeftermijn op. De verbeurdverklaring uitgezonderd¹⁹⁵, zal de straf die de strafrechter in het achterhoofd heeft, zal niet worden uitgesproken en deze zal ook nooit worden uitgesproken indien de betrokkene zich tijdens de proeftermijn niet schuldig maakt aan nieuwe feiten die de herroeping van de opschorting met zich meebrengen.¹⁹⁶ Het belangrijkste voordeel is dat een dergelijke beslissing niet vermeld wordt in de uittreksels uit het strafregister.

145. Door de verdachten toe te staan de opschorting van de uitspraak van de veroordelingen te vragen, heeft de wetgever diegenen zonder een zwaar strafrechtelijk verleden, die kans maken op verbetering, aan de gevolgen van een veroordeling en een vermelding van de opschorting van de uitspraak van de veroordeling in de uittreksels uit het strafregister en, in voorkomend geval, aan het opzien dat de behandeling op een openbare terechtzitting kan baren, willen onttrekken.¹⁹⁷

146. Gelet op de bestaande mogelijkheid om een probatiestraf uit te spreken, is er in het nieuwe Strafwetboek geen sprake meer van de rechtsfiguur van de probatieopschorting. De bedoeling was om te voorkomen dat de rechter opnieuw onnodig moest optreden om de straf te bepalen wanneer er een ernstige schending werd vastgesteld van de probatievoorwaarden. Wanneer een probatiestraf wordt uitgesproken moet er immers ook meteen de vervangende straf worden bepaald die kan worden uitgevoerd indien de voorwaarden niet worden nageleefd.¹⁹⁸

147. De opschorting van de uitspraak van de veroordeling is alleen mogelijk voor feiten die worden bestraft met een straf van niveau 6 of lager. Dit betekent dat de opschorting niet mogelijk is voor feiten die bestraft worden met een straf van niveau 7 of 8.

¹⁹⁴ Zie artikel 64 en 65 NSw.

¹⁹⁵ Zie artikel 64, §2 NSw.

¹⁹⁶ Artikel 64, §1 NSw.; D. VERMEERSCH, J. DE HERDT en J. ROZIE, *Boek I van het nieuwe Strafwetboek. De nieuwe regels van het algemeen strafrecht toegelicht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2024, 355; T. VANDER BEKEN, *Handboek Strafrecht*, Antwerpen, Gompel&Svacina, 2024, 360.

¹⁹⁷ D. VERMEERSCH, J. DE HERDT en J. ROZIE, *Boek I van het nieuwe Strafwetboek. De nieuwe regels van het algemeen strafrecht toegelicht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2024, 355; T. VANDER BEKEN, *Handboek Strafrecht*, Antwerpen, Gompel&Svacina, 2024, 360-362; GwH 8 maart 2012, nr. 41/2012, §B.4.2.

¹⁹⁸ *Parl.St.* Kamer 2022-23, nr. 55-3374/001 en 55-3374/001, 255-257.

148. Gezien de opschorting van de uitspraak een schuldigverklaring impliceert, kan deze bestraffingsmodaliteit alleen worden uitgesproken indien de beklaagde schuldig bevonden wordt. De schuldig bevonden persoon moet wel instemmen.¹⁹⁹

Ook moet de opschorting van de uitspraak van de veroordeling alleen worden overwogen als de rechter van mening is dat het misdrijf waarvan de beklaagde wordt beschuldigd waarschijnlijk niet zal leiden tot een hoofdstraf van niveau 4 of hoger, gezien in geval van herroeping ten hoogste een straf van niveau 3 kan worden opgelegd.²⁰⁰ Dit betekent dat als het misdrijf strafbaar is met een straf van niveau 4, 5 of 6, de rechter verplicht is om verzachtende omstandigheden aan te nemen.

2.9.2 – (Probatie-)uitstel

149. Het uitstel van de tenuitvoerlegging van de straf is een bestraffingsmodaliteit waartoe de rechter beslist en die de uitvoering van de straf beïnvloedt. Bij deze bestraffingsmodaliteit beslist de rechter dat de opgelegde straf geheel of gedeeltelijk niet ten uitvoer zal worden gelegd als het uitstel niet wordt herroepen wegens een gebeurtenis tijdens een door de rechter vastgestelde proeftijd.²⁰¹

150. Het uitstel van de tenuitvoerlegging van de straf kan twee vormen aannemen: een gewoon uitstel of een probatie-uitstel. Het kan enkel worden toegekend wanneer de rechter een straf van niveau 3, 2 of 1 oplegt.

151. Anders dan voorheen kan probatie-uitstel worden toegekend los van de gerechtelijke antecedenten. Het behoud van deze voorwaarde is, omwille van de coherentie en de vooropgestelde flexibiliteit in de bestrafing, niet langer verdedigbaar.²⁰²

In geval van probatie-uitstel, dus wanneer het uitstel van de tenuitvoerlegging van de straf gepaard gaat met de verplichting bepaalde voorwaarden na te leven tijdens een proeftijd²⁰³, kunnen volgende algemene voorwaarden worden onderscheiden: geen misdrijven plegen, een vast adres hebben en gevolg geven aan de oproepingen van de strafuitvoeringsrechtbank. Deze voorwaarden kunnen worden aangevuld met bijzondere voorwaarden.

152. De herroeping van het uitstel is verplicht of facultatief, afhankelijk van de omstandigheden.²⁰⁴

Het wordt van rechtswege herroepen indien bij een in kracht van gewijsde getreden beslissing wordt vastgesteld dat een nieuw misdrijf, gepleegd tijdens de proeftijd, een gevangenisstraf van meer dan 18 maanden zonder uitstel tot gevolg heeft gehad.

¹⁹⁹ D. VERMEERSCH, J. DE HERDT en J. ROZIE, *Boek I van het nieuwe Strafwetboek. De nieuwe regels van het algemeen strafrecht toegelicht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2024, 357; Cass. 13 maart 2007, AR P.06.1687.N, *Arr.Cass.* 2007, 585.

²⁰⁰ Artikel 64, §4, tweede lid NSw.

²⁰¹ Artikel 65 NSw.; D. VERMEERSCH, J. DE HERDT en J. ROZIE, *Boek I van het nieuwe Strafwetboek. De nieuwe regels van het algemeen strafrecht toegelicht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2024, 359; T. VANDER BEKEN, *Handboek Strafrecht*, Antwerpen, Gompel&Svacina, 2024, 362-364.

²⁰² *Parl.St.* Kamer 2022-23, nr. 55-3374/001 en 55-3374/001, 259.

²⁰³ Artikel 65, §2, eerste lid NSw.

²⁰⁴ Zie Artikel 65, §4, eerste, tweede en derde lid NSw.; D. VERMEERSCH, J. DE HERDT en J. ROZIE, *Boek I van het nieuwe Strafwetboek. De nieuwe regels van het algemeen strafrecht toegelicht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2024, 364-365; T. VANDER BEKEN, *Handboek Strafrecht*, Antwerpen, Gompel&Svacina, 2024, 363-364.

Indien de gevangenisstraf zonder uitstel ten hoogste 18 maanden bedraagt of, voor het probatie-uitstel, in geval van een andere ernstige niet-naleving van algemene of bijzondere voorwaarden, kan de herroeping facultatief worden uitgesproken.

2.10 – De nieuwe volgorde en logica daarachter

153. Een aanzienlijk aantal regels inzake straftoemeting biedt de rechter houvast bij het bepalen van een passende sanctie. Sommige van deze regels geven richting, andere geven de rechter de mogelijkheid of leggen hem zelfs de verplichting op om in bepaalde situaties een zwaardere of lichtere straf op te leggen. Vaak zijn meerdere van deze bepalingen tegelijk van toepassing, wat het noodzakelijk maakt om een logische volgorde in hun toepassing aan te houden. Om van een abstract strafdader tot een concrete strafbepaling te komen, moet de rechter een aantal stappen doorlopen en vragen beantwoorden, waaronder²⁰⁵:

- Wat is het toepasselijke strafniveau voor het gepleegde misdrijf, rekening houdend met eventuele verzwarende bestanddelen?
- Betreft het een voltooid misdrijf of een strafbare poging?
- Is er sprake van een wettelijk erkende strafverminderende verschoningsgrond?
- Is er sprake van recidive?
- Dienen de regels inzake samenloop toegepast te worden?
- Zijn er verzachtende omstandigheden aanwezig?
- Moeten er wettelijk verplichte verzwarende factoren in rekening worden gebracht?
- Is opschorting of uitstel (eventueel onder probatievoorwaarden) mogelijk?

154. De algemene werkwijze houdt in dat de rechter eerst de regels onderzoekt die verband houden met het misdrijf zelf, gevolgd door de regels met betrekking tot de straf. Factoren die verband houden met de persoon van de dader en invloed uitoefenen op de straftoemeting, zijn er onder het nieuwe Strafwetboek niet langer.²⁰⁶

155. De eerste stap bij de straftoemeting vertrekt steeds vanuit de juridische kwalificatie van het misdrijf, aangezien deze rechtstreeks samenhangt met de aard van het strafbaar feit. Voor een zo accuraat mogelijke kwalificatie is het aangewezen om zowel de objectieve als de persoonlijke strafverzwarende elementen in overweging te nemen. De objectieve elementen dragen bij aan de juridische omschrijving van het feit en maken op een bepaalde manier deel uit van de materiële gedraging, terwijl de persoonlijke elementen leiden tot een verplichte verzwarende van de strafmaat.²⁰⁷

Concreet betreft dit de verzwarende bestanddelen en de eventuele strafbare poging. De verzwarende bestanddelen worden eerst onderzocht omdat zij direct betrekking hebben op het misdrijf zelf. Deze volgorde is logisch, gezien het noodzakelijk is om eerst de maximale straf te bepalen die theoretisch

²⁰⁵ D. VERMEERSCH, J. DE HERDT en J. ROZIE, *Boek I van het nieuwe Strafwetboek. De nieuwe regels van het algemeen strafrecht toegelicht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2024, 364-365; T. VANDER BEKEN, *Handboek Strafrecht*, Antwerpen, Gompel&Svacina, 2024, 205-206.

²⁰⁶ T. VANDER BEKEN, *Handboek Strafrecht*, Antwerpen, Gompel&Svacina, 2024, 363-364.

²⁰⁷ F. KUTY, *Précis de droit pénal*, 1^e édition, Bruxelles, Larcier-Intersentia, 2024, 528.

kan worden opgelegd, alvorens na te gaan welke factoren een strafverlaging kunnen rechtvaardigen. Deze volgorde van beoordeling blijkt doorgaans in het voordeel van de beklaagde uit te vallen.

De beoordeling van de strafbare poging volgt logischerwijs pas nadat de verzwarende bestanddelen zijn vastgesteld, aangezien een poging per definitie uitgaat van het bestaan van een concreet misdrijf. De rechter dient hierbij te bepalen of het strafbaar feit daadwerkelijk is voltooid dan wel of er slechts sprake is van een poging tot uitvoering. Deze juridische constructie wordt beschouwd als een wijze waarop het misdrijf wordt gepleegd en maakt dan ook deel uit van de juridische kwalificatie van de feiten. De strafbare poging beïnvloedt de beoordeling van het strafbaar gedrag, zowel in zijn materiële uitdrukking als in de zwaarte van de daaropvolgende strafrechtelijke reactie.

156. Over deze interpretatie bestaat brede consensus binnen de rechtsleer. Wat betreft de verdere concrete toepassing en de hiërarchische volgorde van andere toerekeningsregels, lopen de meningen in de literatuur echter uiteen.

157. Een eerste benadering binnen de rechtsleer stelt dat de tweede stap in het straftoemingsproces betrekking heeft op de strafverminderende verschoningsgronden. Deze gronden leiden tot een verplichte strafverlaging en zijn verbonden aan specifieke gedragingen of persoonlijke kenmerken van de dader. Aangezien zij wettelijk zijn verankerd en niet afhankelijk zijn van een discretionaire beoordeling door de rechter, dienen zij vóór de toepassing van facultatieve verzachtende omstandigheden in aanmerking te worden genomen.²⁰⁸ De verschoningsgronden gaan dus vooraf aan verzachtende omstandigheden omwille van hun juridisch karakter: het is de wetgever – en niet de rechter – die bepaalt dat bij aanwezigheid ervan de straf noodzakelijk moet worden verminderd. Pas nadat een strafverminderende verschoningsgrond is vastgesteld, kan de rechter vervolgens nagaan of bijkomende strafverlaging mogelijk is op basis van door hem geïdentificeerde verzachtende omstandigheden. Daarnaast dienen deze verschoningsgronden ook beoordeeld te worden vóór de analyse van een eventuele herhalingstoestand. Recidive kan immers aanleiding geven tot een verplichte of facultatieve strafverzwaring, gebaseerd op de wettelijke strafmaat die geldt voor het misdrijf in kwestie. Die strafmaat wordt op haar beurt beïnvloed door factoren zoals verzwarende bestanddelen, de aanwezigheid van een strafbare poging en een eventueel erkende strafverminderende verschoningsgrond.

158. De derde stap in het straftoemingsproces betreft de beoordeling van herhaling. Recidive is een omstandigheid die verband houdt met de persoon van de dader en kan zowel facultatief als verplicht aanleiding geven tot strafverzwaring. Hoewel recidive losstaat van het concrete strafbare feit, verhoogt zij de individuele strafrechtelijke aansprakelijkheid van de dader. Ze heeft echter geen invloed op de objectieve strafbaarheid van het misdrijf zelf. De impact van recidive – namelijk de mogelijkheid of verplichting tot strafverzwaring – kan worden afgezwakt door het invoeren van verzachtende omstandigheden, indien de rechter daarvoor kiest.²⁰⁹

²⁰⁸ D. VERMEERSCH, J. DE HERDT en J. ROZIE, *Boek I van het nieuwe Strafwetboek. De nieuwe regels van het algemeen strafrecht toegelicht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2024, 205-206 en 417; F. KUTY, *Précis de droit pénal*, 1^e édition, Bruxelles, Larcier-Intersentia, 2024, 528.

²⁰⁹ F. KUTY, *Précis de droit pénal*, 1^e édition, Bruxelles, Larcier-Intersentia, 2024, 528-529.

159. Volgens KUTY geldt dat wanneer de wet de toepassing van strafverzwaring wegens herhaling verplicht stelt, de rechter deze regel eerst moet toepassen, nog vóór hij overgaat tot het eventueel erkennen van verzachtende omstandigheden. De wetgever laat in dat geval geen ruimte voor een afwijking: de rechter is gehouden de recidiveregeling toe te passen. Nochtans kan een opgelegde minimumverhoging – bijvoorbeeld bij misdrijven van niveau 7 – direct worden gecompenseerd door een strafvermindering op basis van verzachtende omstandigheden. Wanneer daarentegen de strafverzwaring wegens recidive facultatief is, zal de rechter die slechts toepassen indien hij geen verzachtende omstandigheden erkent. Het zou immers weinig coherent zijn om de straf van een misdrijf van niveau 1 tot en met 6 eerst te verhogen wegens recidive, om deze vervolgens onmiddellijk weer te verlagen wegens verzachtende omstandigheden.²¹⁰

160. Nadat de rechter de hoofdstraf heeft bepaald voor elk van de hem voorgelegde strafbare feiten – met inbegrip van de verzwarende bestanddelen, de kwalificatie als poging, eventuele strafverminderende verschoningsgronden en de herhaling – past hij de bepalingen inzake samenloop van strafbare feiten toe, zoals voorzien in de artikelen 61 en 62 van het nieuwe Strafwetboek. In situaties waarin sprake is van samenloop, schrijft de wet voor dat de rechter eerst afzonderlijk de hoofdstraf voor elk strafbaar feit vastlegt. Pas daarna worden de regels met betrekking tot samenloop toegepast op de aldus vastgestelde straffen. Vervolgens kan de rechter, indien van toepassing, verzachtende omstandigheden vaststellen ten voordele van de beklaagde. Op basis daarvan kan hij strafvermindering toekennen overeenkomstig de verlagingsschaal die gekoppeld is aan het eerder bepaalde strafniveau.

161. De vijfde stap focust op deze verzachtende omstandigheden. In navolging van het advies van de Raad van State wordt benadrukt dat de beoordeling van recidive en samenloop louter dient om het toepasselijke strafniveau vast te stellen. Pas daarna komt de eventuele toepassing van verzachtende omstandigheden aan bod.²¹¹ Deze bieden de rechter de mogelijkheid om af te wijken van het wettelijk minimum en een lichtere straf op te leggen dan in beginsel door de wet is voorgeschreven.

162. De beoordeling van recidive, wanneer deze enkel aanleiding geeft tot een facultatieve strafverzwaring, kan tot vragen leiden indien de rechter tevens de intentie heeft om verzachtende omstandigheden in aanmerking te nemen. In een dergelijk scenario doen zich twee mogelijkheden voor: ofwel besluit de rechter geen verzachtende omstandigheden te erkennen en beoordeelt hij de opportuniteit van strafverzwaring op grond van de herhaling; ofwel wenst hij dergelijke verzachtende elementen wel te weerhouden, in welk geval het toepassen van de facultatieve strafverzwaring als gevolg van recidive niet alleen overbodig, maar ook onlogisch wordt.

In dat laatste geval is de rechter niet gehouden om eerst de facultatieve verhoging wegens recidive toe te passen, om vervolgens diezelfde verhoging teniet te doen door middel van verzachtende omstandigheden. Gezien het discretionaire karakter van de strafverzwaring bij facultatieve recidive, kan de rechter er immers bewust voor kiezen deze te negeren. Op die manier wordt het potentieel verzwaringseffect van de recidive effectief geneutraliseerd door de erkenning van verzachtende

²¹⁰ F. KUTY, *Précis de droit pénal*, 1^e édition, Bruxelles, Larcier-Intersentia, 2024, 528-529.

²¹¹ Adv.RvS nr. 60.893/3 van 27 maart 2017, nr. 205.

omstandigheden. Het zou immers inconsistent zijn om van de rechter te verlangen dat hij eerst een facultatieve strafverhoging oplegt op grond van recidive, om hem vervolgens toe te staan diezelfde verhoging onmiddellijk weer te compenseren.²¹²

163. Indien er sprake is van verzwarende factoren waarmee de rechter verplicht rekening moet houden, worden deze pas in de zesde stap in aanmerking genomen. De reden hiervoor is dat dergelijke elementen de straftoemeting enkel beïnvloeden binnen de grenzen van het reeds vastgestelde strafniveau; zij geven de rechter richting bij het bepalen van de exacte straf, maar wijzigen het strafniveau zelf niet.

164. Ten slotte komt in de laatste stap de mogelijkheid van opschorting of (probatie)uitstel aan bod. Aangezien deze maatregelen facultatief zijn en slechts onder bepaalde voorwaarden kunnen worden overwogen, worden zij pas nagegaan nadat alle voorgaande factoren in de strafbepaling zijn verwerkt.

165. VANDER BEKEN stelt dat na de initiële stap van kwalificatie van het misdrijf, eerst de verplichte strafverhogende en -verlagende factoren moeten worden toegepast, en pas daarna de facultatieve.²¹³ Volgens zijn benadering moeten de elementen die aanleiding geven tot een wijziging van het strafniveau als eerste worden verwerkt. Concreet betekent dit dat de verplichte strafverzwaring wegens recidive bij misdrijven van niveau 7 voorrang krijgt. In die gevallen moet het door de rechter vast te stellen strafminimum verhoogd worden. Vervolgens dienen de strafverminderende verschoningsgronden beoordeeld te worden, aangezien deze eveneens een verplicht karakter dragen en een daling van het strafniveau kunnen inhouden.

Pas daarna is er ruimte voor de facultatieve recidiveregeling bij misdrijven van niveau 1 tot en met 6. Omdat deze niet verplicht is, kan de rechter hier – in functie van de concrete omstandigheden – voor kiezen. Aansluitend plaatst VANDER BEKEN de verzachtende omstandigheden. Deze vormen een facultatieve strafmatigingsmogelijkheid, waarbij het mogelijk wordt om een straf op te leggen die behoort tot een lager strafniveau dan wettelijk voorzien voor het misdrijf.

Daarna komen de verzwarende factoren aan bod die de rechter verplicht in overweging moet nemen. Deze elementen beïnvloeden de straftoemeting binnen het bestaande strafniveau, zonder dat zij de rechter toelaten een straf uit een hoger niveau op te leggen dan wettelijk is voorzien.

VANDER BEKEN plaatst de toepassing van de samenloopregels, net als in het huidige stelsel, helemaal aan het einde van het straftoematingsproces. Deze komen pas in beeld zodra definitief is vastgesteld welke straffen afzonderlijk kunnen worden opgelegd.

166. Persoonlijk onderschrijf ik in grote lijnen de volgorde die door de opstellers van het nieuwe Strafwetboek is voorgesteld met betrekking tot de opeenvolging van de straftoematingsstappen. Eén uitzondering daarop betreft de verplichte strafverhoging bij recidive voor misdrijven van niveau 7 of 8. Op dat punt volg ik de redenering van VANDER BEKEN, aangezien zijn argumentatie inzake de prioritaire toepassing van deze verplichte verhoging logisch en juridisch onderbouwd is.

²¹² F. KUTY, *Précis de droit pénal*, 1^e édition, Bruxelles, Larcier-Intersentia, 2024, 529.

²¹³ T. VANDER BEKEN, *Handboek Strafrecht*, Antwerpen, Gompel&Svacina, 2024, 364-365.

167. Wat de verzachtende omstandigheden betreft, is het nieuwe Strafwetboek zodanig ingericht dat deze pas in de laatste fase van de straftoemeting in aanmerking worden genomen, namelijk wanneer het concrete strafniveau is vastgesteld. Dit houdt in dat bij gelijktijdige berechting van samenlopende misdrijven, waarbij in principe slechts voor één van de feiten verzachtende omstandigheden aanwezig zijn, deze omstandigheden toch kunnen worden toegepast op de volledige strafsituatie. Immers, eerst wordt de samenloop beoordeeld en daarmee het strafniveau vastgesteld, waarna de rechter verzachtende omstandigheden kan erkennen die het geheel beïnvloeden.

Dit lijkt mij geen probleem, aangezien de verzachtende omstandigheden facultatief zijn en de rechter een ruime beoordelingsvrijheid heeft om tot een evenwichtige en rechtvaardige straf te komen.

Ter illustratie: bij meerdaadse samenloop van twee misdrijven die elk een straf van niveau 5 kennen, kan de rechter bij gelijktijdige berechting de straf verhogen tot niveau 6.²¹⁴ Tegelijkertijd kunnen verzachtende omstandigheden de straf verlagen tot niveau 5, 4, 3 of zelfs 2.²¹⁵ Een mogelijke complicatie doet zich voor bij niet-gelijktijdige berechting van samenlopende feiten. In dat scenario kan de eerste rechter al verzachtende omstandigheden hebben erkend, wat niet strookt met de voorgeschreven volgorde van straftoemeting, aangezien verzachtende omstandigheden formeel pas na de beoordeling van samenloop worden toegepast. De tweede rechter is echter verplicht om bij zijn oordeel rekening te houden met de kracht van gewijsde van de eerdere uitspraak, en kan daarom deze verzachtende omstandigheden niet negeren bij de behandeling van het nieuwe feit.

Het eerder gegeven voorbeeld kan ook worden toegepast op dit scenario. Stel dat één van de misdrijven een straf van niveau 5 oplevert, maar de rechter verzachtende omstandigheden toepast en een straf van niveau 4 oplegt. Later komt aan het licht dat het andere misdrijf vóór het reeds berechte feit is gepleegd en eveneens een strafniveau van 5 kent. Naar mijn inzicht moet de rechter in dat geval rekening houden met de reeds uitgesproken verzachtende omstandigheden. Er is immers al een straf van niveau 4 opgelegd, en de cumulatieve straf die de rechter nu uitspreekt, mag samen met die eerdere straf niet zwaarder zijn dan wat bij gelijktijdige berechting en toepassing van verzachtende omstandigheden het maximale niveau zou zijn. Dit betekent concreet dat de gecombineerde straf niet hoger mag zijn dan niveau 5, gezien het strafniveau bij gelijktijdige berechting en aanname van verzachtende omstandigheden maximaal niveau 5 zou zijn.

Ter verduidelijking: niveau 5 correspondeert met een gevangenisstraf van meer dan tien jaar tot maximaal vijftien jaar, terwijl niveau 4 een gevangenisstraf omvat van meer dan vijf tot maximaal tien jaar. De tweede rechter dient dus rekening te houden met de reeds opgelegde straf, maar mag nog straffen tot de grens van niveau 5.

²¹⁴ Artikel 62, §3 NSw.

²¹⁵ Artikel 36, lid 4 NSw.

168. Schematisch kan de volgorde die zal gelden als volgt worden weergegeven²¹⁶:

Stap	Regelcategorie	Reden
1	<u>Bepalingen met betrekking tot de kwalificatie van het misdrijf</u>	Vaststelling hoogte hoofdstraf. Absolute prioriteit: ze kennen een rechtsreeks verband met het misdrijf
	Verzwarende bestanddelen	Hebben betrekking op misdrijf zelf
	Strafbare poging	Vereist concreet misdrijf
2	<u>Strafverminderende verschoningsgrond</u>	Hebben een verplicht karakter
3	<u>Herhaling</u>	Beïnvloedt straftoemeting bij specifieke dader
4	<u>Samenloop</u>	Bepalen definitieve strafmaat bij cumulatie
5	<u>Verzachtende omstandigheden</u>	Oorspronkelijk niveau nodig om vervolgens eventueel te zakken
6	<u>Verzwarende factoren</u>	Verplicht, maar geven rechter slechts een richting binnen een bepaald niveau
7	<u>Opschorting of (probatie)uitstel</u>	Toepassing eventueel mogelijk

²¹⁶ D. VERMEERSCH, J. DE HERDT en J. ROZIE, *Boek I van het nieuwe Strafwetboek. De nieuwe regels van het algemeen strafrecht toegelicht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2024, 364-365; T. VANDER BEKEN, *Handboek Strafrecht*, Antwerpen, Gompel&Svacina, 2024, 417.

2.11 – Vergelijkende tabel en evaluatie van de nieuwe volgorde

169. Als we de volgorde van straftoemeting van beide regimes bekijken, kan er geconcludeerd worden dat er veel gelijkenissen zijn, maar ook een aantal verschillen.

Huidige volgorde			Nieuwe volgorde		
Stap	Regelcategorie	Reden	Stap	Regelcategorie	Reden
1	<u>Bepalingen met betrekking tot de kwalificatie van het misdrijf</u>	Absolute prioriteit: ze kennen een rechtstreeks verband met de aard van het misdrijf	1	<u>Bepalingen met betrekking tot de kwalificatie van het misdrijf</u>	Vaststelling hoogte hoofdstraf. Absolute prioriteit: ze kennen een rechtsreeks verband met het misdrijf
	Verzwarende omstandigheden	Bepalen mee de juiste kwalificatie van het feit		Verzwarende bestanddelen	Hebben betrekking op misdrijf zelf
	Strafbare poging	Potentie om strafbaarheid te beïnvloeden en strafgrenzen te verlagen		Strafbare poging	Vereist concreet misdrijf
	Wettelijke herhaling	Beïnvloedt niet de poging, maar wel de straftoemeting bij specifieke daders	2	<u>Strafverminderende verschoningsgrond</u>	Hebben een verplicht karakter
	Strafbare deelneming	Betrekking op individuele aansprakelijkheid	3	<u>Herhaling</u>	Beïnvloedt straftoemeting bij specifieke dader
2	<u>Strafverminderende verschoningsgronden</u>	Verplicht karakter: moeten voor facultatieve regels worden toegepast	4	<u>Samenloop</u>	Bepalen definitieve strafmaat bij cumulatie
3	<u>Verzachtende omstandigheden</u>	Facultatief karakter: kunnen de aard van het misdrijf beïnvloeden	5	<u>Verzachtende omstandigheden</u>	Oorspronkelijk niveau nodig om vervolgens eventueel te zakken
4	<u>Facultatieve strafverzwaring wegens herhaling</u>	Facultatief karakter: enkel invloed op strafmaat, en niet op de kwalificatie van het misdrijf	6	<u>Verzwarende factoren</u>	Verplicht, maar geven rechter slechts richting binnen bepaald niveau
5	<u>Regels inzake samenloop</u>	Bepalen definitieve strafmaat bij cumulatie	7	<u>Opschorting of (probatie)uitstel</u>	Toepassing eventueel mogelijk
6	<u>Probatiewet</u>	Toepassing eventueel mogelijk			

2.11.1 – Vergelijking

2.11.1.1 – Eerste stap

170. De eerste stap in het straftoemingsproces is zowel volgens de tabel Dupont als onder het nieuwe Strafwetboek qua principe identiek: men vertrekt vanuit de bepalingen die betrekking hebben op de kwalificatie van het misdrijf. Dit is logisch, aangezien deze bepalingen rechtstreeks verband houden met de aard van het gepleegde feit en daardoor voorrang hebben.

171. Maar waar in de tabel-Dupont vervolgens de verzwarende omstandigheden onmiddellijk aan bod komen, is dat onder het nieuwe Strafwetboek niet het geval. In de huidige praktijk wordt de term ‘verzwarende omstandigheden’ gebruikt als overkoepelende aanduiding voor zowel verzwarende bestanddelen als verzwarende factoren. Verzwarende bestanddelen voegen een bijkomend element toe aan het strafbaar feit, waardoor dit gekwalificeerd wordt als een ernstiger misdrijf. Verzwarende factoren daarentegen wijzigen de kwalificatie van het misdrijf niet, maar vormen een aanbeveling aan de rechter om bij de straftoemeting binnen het wettelijk kader een zwaardere straf te overwegen. Het nieuwe Strafwetboek maakt een duidelijk onderscheid tussen beiden, waarbij enkel de verzwarende bestanddelen nog in de eerste fase van het straftoemingsproces worden meegenomen.

172. In het vervolgtraject stemmen beide systemen weer overeen: de volgende tussenstap betreft de strafbare poging. Deze komt aan bod omdat zij invloed kan uitoefenen op de strafbaarheid van het feit en de toepasselijke strafmaat potentieel kan verlagen. Bovendien veronderstelt een strafbare poging steeds het bestaan van een concreet misdrijf als uitgangspunt.

173. In de tabel Dupont wordt daarna overgegaan naar het aspect van de wettelijke herhaling. Deze volgt logisch op de poging, aangezien zij geen impact heeft op het al dan niet bestaan van een poging, maar wél op de straftoemeting in geval van bepaalde daders. Wanneer een nieuwe misdaad wordt gepleegd na een eerdere strafrechtelijke veroordeling, en deze nieuwe misdaad op zich reeds bestraft wordt met een gevangenisstraf van 15 tot 20 jaar, dan wordt de minimumstraf wettelijk verhoogd naar 17 jaar (*Supra*). Kenmerkend voor deze vorm van herhaling is dat de rechter geen beoordelingsvrijheid heeft: de toepassing ervan is verplicht zodra aan de wettelijke voorwaarden is voldaan.

174. Een laatste element binnen de eerste fase van het straftoemingsproces betreft in de tabel Dupont de strafbare deelneming, aangezien deze toeziet op de individuele strafrechtelijke aansprakelijkheid van betrokkenen. In het huidige systeem wordt nog steeds een onderscheid gemaakt tussen (mede)daders en medeplichtigen, waarbij medeplichtigen in theorie een mildere straf opgelegd krijgen. Dit onderscheid verdwijnt echter onder het nieuwe Strafwetboek. Daardoor ondergaat het concept van strafbare deelneming een inhoudelijke hervorming en maakt het zelfs geen afzonderlijke stap meer uit van het straftoemingsproces: alle deelnemers krijgen in theorie dezelfde straf.

2.11.1.2 – Tweede stap

175. De tweede stap in het straftoemingsproces omvat zowel in het huidige Strafwetboek als in het nieuwe Strafwetboek van 2026 de strafverminderende verschoningsgronden. Deze komen op identieke wijze aan bod in beide regelgevingen.

2.11.1.3 – Derde stap

176. De derde stap binnen het straftoematingsproces vertoont een fundamenteel verschil tussen beide Strafwetboeken. In de tabel Dupont worden op dit punt de verzachtende omstandigheden behandeld. Deze zijn facultatief van aard en kunnen, indien toegepast, de kwalificatie van het misdrijf wijzigen. Het nieuwe Strafwetboek kiest echter voor een andere volgorde: het verplaatst de verzachtende omstandigheden naar een latere fase en brengt daarentegen het volledige concept van herhaling naar voren. In dit nieuwe regime speelt herhaling een rol bij de straftoemeting in functie van de persoon van de dader.

177. Opvallend is dat het nieuwe Strafwetboek, ondanks het juridisch onderscheid tussen facultatieve en verplichte herhaling, deze niet opsplijt binnen de volgorde van de straftoemeting. Beide vormen worden gezamenlijk en vroegtijdig in het proces meegenomen.

Het tweede lid van artikel 60 van NSW. voert een stelsel in van algemene, verplichte en duurzame herhaling voor personen die eerder veroordeeld zijn tot een straf van niveau 7 of 8, en vervolgens opnieuw een misdrijf plegen dat eveneens binnen deze strafniveaus valt. In dergelijke gevallen wordt de minimumstraf verplicht verhoogd tot een gevangenisstraf van 22 jaar, of een beveiligende behandeling onder vrijheidsberoving van ten minste 17 jaar. Het eerste lid van hetzelfde artikel voorziet daarentegen in een facultatief, tijdelijk maar eveneens algemeen herhalingsregime. Dit is van toepassing op personen die in de vijf jaar voorafgaand aan het nieuwe misdrijf reeds werden veroordeeld, en die vervolgens een nieuw misdrijf plegen waarvoor een straf van niveau 1 tot en met 6 geldt.

178. In tegenstelling tot het huidige Strafwetboek legt het nieuwe regime geen inhoudelijke drempel op aan de aard van de eerdere veroordeling. Dit betekent dat recidive wordt aangenomen ongeacht het soort misdrijf dat in het verleden werd gepleegd.

2.11.1.4 – Vierde stap

179. Waar samenloop vanaf 2026 als vierde stap in het straftoematingsproces wordt beschouwd, neemt in het huidige regime de facultatieve strafverzwaring wegens herhaling deze plaats nog in. Met andere woorden, binnen het bestaande Strafwetboek wordt herhaling niet alleen inhoudelijk, maar ook in de volgorde van straftoemeting opgesplitst. De reden voor de positionering van de facultatieve herhaling in deze fase is dat zij louter een invloed uitoefent op de strafmaat, zonder gevolgen te hebben voor de juridische kwalificatie van het misdrijf.

2.11.1.5 – Vijfde stap

180. Binnen de straftoematingsvolgorde volgens de tabel Dupont nemen de regels omtrent samenloop de vijfde positie in. Deze regels zijn bepalend voor de uiteindelijke strafmaat wanneer sprake is van cumulatie van misdrijven. In het nieuwe Strafwetboek verschuift de samenloop echter naar een eerdere fase in het proces. Hierdoor wordt de toepassing van eventuele verzachtende omstandigheden de vijfde stap. Deze wijziging is ingegeven door de logica dat een oorspronkelijk strafniveau vereist is alvorens een verlaging daarvan overwogen kan worden. Met andere woorden, de rechter moet eerst de gevolgen van samenloop in rekening brengen voordat verzachtende omstandigheden kunnen leiden tot een vermindering van de totale straf.

2.11.1.6 – Zesde en zevende stap

181. Tot slot wordt de straftoemeting onder het huidige regime afgerond met de eventuele toepassing van de Probaticwet. In het nieuwe Strafwetboek neemt deze toepassing echter niet langer de zesde plaats in. In de plaats daarvan worden op die positie de verzwarende factoren behandeld. Deze vielen in het oude systeem nog onder de brede noemer 'verzwarende omstandigheden', maar worden in het nieuwe regime afzonderlijk beschouwd. Hoewel de toepassing van verzwarende factoren verplicht is, bieden zij de rechter enkel richting binnen het toepasselijke strafniveau om eerder naar het zwaardere uiteinde van de strafschaal te neigen. Om die reden worden zij pas aan het einde van het straftoemetingsproces in overweging genomen.

182. Een zevende en laatste stap komt exclusief voor in het nieuwe Strafwetboek, namelijk de eventuele toepassing van de opschorting van de uitspraak of het (probatie)uitstel van de straf.

2.11.2 – Evaluatie

2.11.2.1 – Evolutie strafrecht

183. Tijdens het Ancien Régime heerste rechterlijke willekeur; de koning had het alleenrecht op straffen en vergelding stond centraal.²¹⁷ Rechters hadden veel vrijheid, beperkt door enkele rechtsbronnen.²¹⁸ Als reactie daarop werd later het legaliteitsbeginsel ingevoerd (*nullum crimen, nulla poena sine lege*) om burgers te beschermen tegen willekeur²¹⁹, wat leidde tot vaste straffen en beperkte rechterlijke beoordelingsruimte. Het klassieke strafrecht focuste op de daad, niet op de dader, en strafrecht werd slechts als laatste redmiddel toegepast (subsidiariteitsbeginsel).

184. Hoewel veel wetten sinds 1867 ongewijzigd zijn, maken maatschappelijke veranderingen en nieuwe regelgeving het strafrecht complexer. Straftoemeting is geen technische, maar een zorgvuldige morele afweging tussen vergelding, bescherming van de samenleving en rechtvaardigheid voor de dader.

185. De samenleving mag misdrijven straffen, maar alleen als aan strikte voorwaarden wordt voldaan: de straf moet noodzakelijk, rechtvaardig en wettelijk vastgelegd zijn. Zonder voorafgaande wet zou de rechter zelf wetten maken, wat niet toegestaan is.²²⁰ Straf dient het maatschappelijk nut door handhaving van orde, het voorkomen van nieuwe misdrijven (noodzaak) en moet proportioneel zijn aan de ernst van het delict (rechtvaardigheid).²²¹ De straf heeft vooral een afschrikkings- en heropvoedingsfunctie. Bovendien mag een straf niet zwaarder zijn dan nodig, waardoor de doodstraf moest vermeden worden als een lichtere straf hetzelfde effect had. Een straf mag ook niet langer opgelegd worden als de noodzaak verdwenen is.²²²

186. Rechtvaardigheid vereist dat alleen schuldigen worden gestraft, dat de straf proportioneel is en geen onnodig leed veroorzaakt aan derden. Er moet een balans zijn tussen maatschappelijk belang

²¹⁷ J. DE PEUTER, "Het leed als hoofdcomponent van de straf", in X. (ed.), *Liber Amicorum Jules D'Haenens*, Gent, Mys & Breesch, 1993, 73.

²¹⁸ J. CARBASSE, *Introduction historique au droit pénal*, Paris, Presses Universitaires de France, 1990, 105.; B. DE RUYVER, *(Grondige studie) Strafrechtelijk Beleid*, Gent, IRCP, 2016, 42.

²¹⁹ C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht, strafprocesrecht en internationaal strafrecht in hoofdlijnen*, Antwerpen-Apeldoorn, Maklu, 2006, 425.

²²⁰ J.J. HAUS, *Principes généraux du droit pénal belge*, Gent, Librairie générale de Ad. Hoste, 1874, 39-40.

²²¹ J.J. HAUS, *Principes généraux du droit pénal belge*, Gent, Librairie générale de Ad. Hoste, 1874, 40-45.

²²² J.J. HAUS, *Principes généraux du droit pénal belge*, Gent, Librairie générale de Ad. Hoste, 1874, 43.

en morele rechtvaardigheid. Omdat misdrijven niet gelijk zijn en omstandigheden de ernst beïnvloeden, moet de strafmaat flexibel zijn. De rechter speelt hierin een belangrijke rol, waarbij hij niet alleen kijkt naar schade, maar ook naar intentie, middelen en context van het misdrijf.²²³

187. De strafrechter mag binnen wettelijke grenzen zelf een passende straf en strafmaat bepalen, waarbij nationale en internationale regels gelden.²²⁴

188. Duidelijke delictsomschrijvingen moeten willekeurig voorkomen en burgers aan het sociaal contract binden. Het proportionaliteitsbeginsel vereist dat straf en misdrijf in balans zijn, en volgens de Verlichting mag straf alleen worden opgelegd als die bijdraagt aan de maatschappelijke orde en niet strenger is dan noodzakelijk.²²⁵

Daarnaast beperken algemene rechtsbeginselen de strafrechtelijke beoordelingsvrijheid: het gelijkheidsbeginsel eist gelijke behandeling van gelijke gevallen, het proportionaliteitsbeginsel bewaakt de juiste strafzwaarte, en de rechter moet een redelijke termijn en de rechten van de verdediging respecteren.

189. Traditioneel bepaalt de rechter de strafsoort en -zwaarte op basis van het misdrijf én de persoonlijke omstandigheden van de dader, zoals strafrechtelijk verleden, gezinssituatie en beroep.²²⁶ Het is niet onwettig om de straf vooral op de dader of alleen op het misdrijf te baseren, mits dit aansluit bij de doelen van de straf.²²⁷ De klassieke strafdoelen – vergelding, individuele en algemene preventie, rehabilitatie en re-integratie – blijven relevant.²²⁸

190. De Belgische wetgever heeft deze doelen nooit formeel vastgelegd, waardoor rechters veel vrijheid hebben in hun aanpak, wat leidt tot verschillen tussen zaken en rechters. Internationaal bindende regels leggen echter wel grenzen die de rechterlijke praktijk beïnvloeden.²²⁹

191. In het arrest van 16 maart 2021 bevestigde het Hof van Cassatie dat de feitenrechter een onaantastbare beoordelingsvrijheid heeft bij het bepalen van de straf. Binnen de wettelijke grenzen kiest de rechter zelf welke straffen en maatregelen nodig zijn om zijn strafdoelen te bereiken. Deze doelen kunnen onder meer zijn: uitdrukking geven aan maatschappelijke afkeuring, bescherming van de samenleving, herstel van het maatschappelijk evenwicht, compensatie van schade en bevordering van rehabilitatie en re-integratie van de dader.²³⁰

²²³ J.J. HAUS, *Principes généraux du droit pénal belge*, Gent, Librairie générale de Ad. Hoste, 1874, 44-45.

²²⁴ P. HOET, "Het Hof van Cassatie, de motivering van de straftoemeting en strafdoelen" in Mortier, R. et al. (ed.), *La Cour de cassation en dialogue / Het Hof van Cassatie in dialoog*, Bruxelles, Larcier-Intersentia, 2024, 527.

²²⁵ C. BECCARIA, *Over misdaden en straffen*, Antwerpen, Kluwer Rechtswetenschappen, 1982, 25.

²²⁶ Cass. 11 oktober 2022, AR P.22.0454.N.; Cass. 6 september 2022, AR P.21.1576.N.; Cass. 5 april 2022, AR P.21.1380.N, met noot P. HOET, "Leeftijd als persoonlijkheidskenmerk bij de straftoemeting", *T.Strafr.* 2022/3, 181-182.

²²⁷ Cass. 8 november 2022, AR P.22.0642.N.

²²⁸ J. ROZIE, "De strafdoelstellingen in het licht van de gewijzigde rechtspraak van het Hof van Cassatie" (noot onder Cass. 16 maart 2021, AR P.20.1123.N), *NC* 2022, 119-124; E. DELEERSNYDER, "De vergelding en de preventie als strafdoelstellingen: Cassatie spreekt zich opnieuw uit" (noot onder Cass. 28 juni 2022, AR P.21.1449.N), *T.Strafr.* 2023/2, 95-98; M. ROZIE, "De voorstellen van de subcommissie Straftoemeting", in I. AERTSEN, K. BEYENS, S. DE VALCK en F. PIETERS (ed.), *De Commissie Holsters buitenspel?*, Brussel, Politeia, 2004, 23; J. ROZIE en D. VANDERMEERSCH, "De zin van de korte gevangenisstraf in vraag gesteld", *RW* 2017-18, nr. 9, 328.

²²⁹ S. RAATS, *Consistente straftoemeting*, Morsel, Intersentia, 2016, 154; J. ROZIE, "De strafdoelstellingen in het licht van de gewijzigde rechtspraak van het Hof van Cassatie" (noot onder Cass. 16 maart 2021, AR P.20.1123.N), *NC* 2022, 120; Cass. 8 november 2022, AR P.22.0642.N.

²³⁰ Cass. 16 maart 2021, AR P.20.1123.N; Cass. 14 juni 2022, AR P.22.0240.N.

Hoewel in het arrest van maart 2021 individuele en algemene preventie en vergelding niet expliciet als strafdoelen werden genoemd, sluit het Hof van Cassatie deze doelen niet uit, omdat de lijst niet limitatief is. In december 2021 erkende het Hof op basis van een advies van advocaat-generaal De Smet ook het voorkomen van recidive als legitiem strafdoel.²³¹ Daarna bevestigde het Hof in juni 2022 dat vergelding en preventie (zowel individueel als algemeen) eveneens als strafdoelen mogen worden gehanteerd, zolang dit niet in strijd is met wettelijke of internationale regels.²³²

192. Het Belgische straftoemeteringsrecht heeft zich zodanig ontwikkeld dat de vrijheidsstraf een fundamenteel onderdeel van het sanctiebeleid is geworden.²³³ Toch is er een inherente paradox: men sluit individuen op met als doel hen voor te bereiden op hun terugkeer in de samenleving.²³⁴ De vrijheidsstraf als ultimum remedium staat dan ook steeds vaker ter discussie in beleidsnota's van de Minister van Justitie.²³⁵

2.11.2.2 – Strafdoelen

193. In het nieuw Strafwetboek worden voor het eerst expliciet strafdoelen bepaald. Artikel 27 somt deze op:

"Doelstellingen van de straf

Bij de keuze van de straf en het bepalen van de strafmaat, streeft de rechter de volgende doelen na:

1° het uiting geven aan de maatschappelijke afkeuring ten aanzien van de overtreding van de strafwet

2° het bevorderen van het herstel van het maatschappelijk evenwicht en van het herstel van de door het misdrijf veroorzaakte schade

3° het bevorderen van de maatschappelijke rehabilitatie en re-integratie van de dader

4° het beschermen van de maatschappij

Binnen de grenzen van de wet moet de rechter naar een rechtvaardige proportionaliteit tussen het misdrijf en de straf zoeken.

Alvorens een straf uit te spreken, moet de rechter deze doelstellingen in overweging nemen, maar ook ongewenste neveneffecten van de straf ten aanzien van de rechtstreeks betrokken personen, hun omgeving en de samenleving.

De gevangenisstraf is de laatst te overwegen straf, die slechts kan worden uitgesproken wanneer de strafdoelen niet kunnen worden bereikt met een van de andere straffen of maatregelen waarin de wet voorziet.

Indien de rechter een straf van niveau 2 gepast acht ter bestraffing van het misdrijf en binnen dit niveau kiest voor de gevangenisstraf, motiveert hij waarom de doelstellingen van de straf niet door een van de andere straffen van niveau 2 kunnen worden bereikt."

²³¹ Cass. 21 december 2021, AR P.21.0858.N, met concl. Adv. Gen. B. DE SMET, NC 2022, 133.

²³² E. DELEERSNYDER, "De vergelding en de preventie als strafdoelstellingen: Cassatie spreekt zich opnieuw uit" (noot onder Cass. 28 juni 2022, AR P.21.1449.N), *T.Strafr.* 2023/2, 95-98; zie ook Cass. 20 december 2022, AR P.22.0514.N en Cass. 24 oktober 2023, AR P.23.0959.N.

²³³ J. ROZIE, "Naar de vrijheidsstraf als ultimum remedium: een weg bezaaid met wolfijzers en schietgeweren", NC 2015, nr. 1, 2.

²³⁴ J. MAES, *De straf is de straf*, Gent, Larcier, 2006, 18.

²³⁵ J. ROZIE, "Naar de vrijheidsstraf als ultimum remedium: een weg bezaaid met wolfijzers en schietgeweren", NC 2015, nr.1, 3.

194. Het uitgangspunt om de gevangenisstraf als enige reguliere straf te verlaten, markeert een belangrijke verschuiving in het strafrecht en de doelstellingen van strafoplegging. Het idee om de gevangenisstraf te beperken en als ultimum remedium te hanteren, is ingegeven door de wens om de nadelige gevolgen van detentie te minimaliseren en alternatieve, minder ingrijpende sancties te bevorderen. Dit is een reactie op de kritiek op het klassieke gevangenisstrafstelsel, dat in sommige gevallen als contraproductief wordt gezien, vooral wat betreft re-integratie en de persoonlijke rehabilitatie van de dader.

Dit is gekozen volgens het subsidiariteitsbeginsel. Het legt de nadruk op het beperkt toepassen van strafrechtelijke maatregelen en stelt dat deze alleen ingezet mogen worden wanneer andere, minder ingrijpende maatregelen geen oplossing bieden voor het probleem. Dit uitgangspunt houdt in dat strafrecht alleen als laatste redmiddel wordt gebruikt, en dat vooraf moet worden overwogen of een alternatief (zoals administratieve maatregelen, herstelbemiddeling, of andere vormen van re-integratie) niet effectiever of minder schadelijk zou zijn. Tevens moet worden voorkomen dat de strafrechtelijke reactie een verergering van de door het misdrijf aan de samenleving toegebrachte schade veroorzaakt.²³⁶

195. Er worden vier doelstellingen bepaald, waarbij die doelstellingen als gelijkwaardig moeten worden beschouwd en meerdere doelstellingen gelijktijdig in aanmerking kunnen worden genomen.²³⁷ De opsomming is wel limitatief.²³⁸ Vergelding, en uiteraard wraak, maar ook afschrikking kunnen niet langer als strafdoelen door de strafrechter in overweging worden genomen.²³⁹

196. Zowel het herstel voor de maatschappij als voor het slachtoffer zijn belangrijke doelstellingen, maar vergelding en wraak maken hier geen deel van uit. Het toebrengen van leed aan de dader met als doel genoegdoening te verkrijgen, zou enkel leiden tot verdere verergering van de situatie en meer schade, in plaats van daadwerkelijk herstel te bevorderen. Het principe van straf beoogt dan ook het materiële en immateriële herstel van de verstoorde relatie tussen het slachtoffer, de dader en de maatschappij.²⁴⁰

197. Hoewel de vereiste van proportionaliteit niet expliciet als een apart strafdoel wordt genoemd, is het wel een belangrijk criterium voor het bepalen van de strafmaat. Proportionaliteit is dus een essentieel principe dat verder gaat dan de bestraffing op basis van de ernst van het misdrijf alleen. Het omvat ook de omstandigheden rondom het misdrijf, inclusief pogingen van de dader om zich te rehabiliteren en het herstel dat al heeft plaatsgevonden. Het houdt dus rekening met zowel de daden

²³⁶ BELGISCHE KAMER VAN VOLKSVERTEGENWOORDIGERS, *WETSONTWERP (I) tot invoering van Boek I van het Strafwetboek – WETSONTWERP (II) tot invoering van een beveiligingsmaatregel ter bescherming van de maatschappij*, 23 mei 2023, www.lachambre.be, Doc. 55-3374, 129.

²³⁷ J. ROZIE, "De strafdoelstellingen in het licht van de gewijzigde rechtspraak van het Hof van Cassatie" (noot onder Cass. 16 maart 2021, AR P.20.1123.N), NC 2022, 121-122.

²³⁸ J. ROZIE, "De strafdoelstellingen in het licht van de gewijzigde rechtspraak van het Hof van Cassatie" (noot onder Cass. 16 maart 2021, AR P.20.1123.N), NC 2022, 119 en 122.

²³⁹ BELGISCHE KAMER VAN VOLKSVERTEGENWOORDIGERS, *WETSONTWERP (I) tot invoering van Boek I van het Strafwetboek – WETSONTWERP (II) tot invoering van een beveiligingsmaatregel ter bescherming van de maatschappij*, 23 mei 2023, www.lachambre.be, Doc. 55-3374, 123.

²⁴⁰ BELGISCHE KAMER VAN VOLKSVERTEGENWOORDIGERS, *WETSONTWERP (I) tot invoering van Boek I van het Strafwetboek – WETSONTWERP (II) tot invoering van een beveiligingsmaatregel ter bescherming van de maatschappij*, 23 mei 2023, www.lachambre.be, Doc. 55-3374, 130.

van de dader als de stappen die hij heeft ondernomen om zijn gedrag te veranderen en zich weer in de maatschappij te integreren.²⁴¹

198. De strafrechter is verplicht om één of meerdere strafdoelen vast te stellen, zodat de keuze en de hoogte van de opgelegde straf in overeenstemming zijn met deze doelstellingen. Dit betekent dat de rechter niet buiten de vastgestelde strafdoelen kan opereren bij het bepalen van de straf en de strafmaat. De strafdoelen zijn daarom onlosmakelijk verbonden met het beoordelingsproces van de rechter, dat uiteindelijk leidt tot een uitspraak over de straf.²⁴²

2.11.2.3 – Evaluatie

199. De hervorming van de straftoemeting in het nieuwe Strafwetboek beoogt niet enkel een andere aanpak, maar wil tevens inspelen op de tekortkomingen van het vroegere systeem. Centraal staat een duidelijkere, meer gestructureerde en voorspelbare volgorde, waarin strafverzwarende en strafverminderende elementen in een vaste hiërarchie worden toegepast. Doel hiervan is rechters te stimuleren tot een uniforme werkwijze die de rechtsgelijkheid, evenredigheid en in het bijzonder de rechtszekerheid ten goede komt.

200. Deze nieuwe volgorde is gebaseerd op een juridisch-logische opbouw: eerst komt de kwalificatie van het misdrijf aan bod, met inbegrip van verzwarende bestanddelen, waarna factoren die de strafmaat beïnvloeden systematisch worden behandeld. Hiermee wordt gestreefd naar een evenwicht tussen juridische helderheid en praktische hanteerbaarheid.

201. Vanaf 2026 zullen misdrijven worden gecategoriseerd volgens strafniveaus, wat bijdraagt aan een versterkte rechtszekerheid. Deze hervorming breekt met de traditionele indeling in overtredingen, wanbedrijven en misdaden, en introduceert een meer transparant en samenhangend sanctiesysteem dat beter aansluit bij de noden van een moderne samenleving. Door misdrijven te verdelen over acht helder omschreven strafniveaus wordt het voor rechters, advocaten, verdachten en slachtoffers duidelijker hoe ernstig een bepaald feit wordt ingeschat. Elk niveau is gekoppeld aan een specifieke strafvork, waardoor al vóór de uitspraak een beter inzicht ontstaat in de mogelijke straf. Dit verhoogt de voorspelbaarheid van de uitkomst van een strafprocedure, wat een fundamenteel aspect is van rechtszekerheid. Bovendien bepaalt het strafniveau de ernst van het misdrijf op voorhand, los van bijkomende beoordelingsfactoren, waardoor de beoordelingsruimte van de rechter bij de initiële kwalificatie beperkt wordt. Dit bevordert een consequente en gelijke toepassing van het strafrecht.

202. De invoering van strafniveaus creëert een objectieve referentie bij het vaststellen van de strafmaat. Terwijl het oude systeem veelal gebruikmaakte van ruime strafvorken (zoals een gevangenisstraf van 8 dagen tot 5 jaar), introduceert het nieuwe model een nauwer omlijnd en duidelijk gestructureerd kader. Deze concretisering bevordert een meer evenwichtige en consistente strafoplegging, vermindert het risico op willekeur en draagt bij aan een versterkte rechtsgelijkheid.

²⁴¹ BELGISCHE KAMER VAN VOLKSVERTEGENWOORDIGERS, *WETSONTWERP (I) tot invoering van Boek I van het Strafwetboek – WETSONTWERP (II) tot invoering van een beveiligingsmaatregel ter bescherming van de maatschappij*, 23 mei 2023, www.lachambre.be, Doc. 55-3374, 132.

²⁴² BELGISCHE KAMER VAN VOLKSVERTEGENWOORDIGERS, *WETSONTWERP (I) tot invoering van Boek I van het Strafwetboek – WETSONTWERP (II) tot invoering van een beveiligingsmaatregel ter bescherming van de maatschappij*, 23 mei 2023, www.lachambre.be, Doc. 55-3374, 127.

203. Daarnaast is de nieuwe volgorde in straftoemeting gebaseerd op een coherente juridische redenering, waarbij eerst de juridische kwalificatie van het misdrijf wordt vastgesteld – met inbegrip van eventuele verzwarende bestanddelen – en vervolgens de factoren die de uiteindelijke strafmaat beïnvloeden aan bod komen. Dit model streeft naar een evenwichtige combinatie van inhoudelijke precisie en praktische toepasbaarheid.

204. Rechtszekerheid houdt in dat burgers vooraf kunnen inschatten welke straf op een bepaald misdrijf staat en dat rechters zich bij hun beslissing baseren op een helder en voorspelbaar juridisch kader. Op dit punt betekent de nieuwe volgorde in de straftoemeting een aanzienlijke vooruitgang ten opzichte van het vroegere, vaak onsamenhangende en moeilijk te doorgronden systeem. De hervormde structuur versterkt in het bijzonder drie kernaspecten van rechtszekerheid: transparantie, voorspelbaarheid en motiveringsplicht.

205. Doordat de volgorde waarin straftoemetingsfactoren worden toegepast eenduidiger is vastgelegd, kunnen verdachten en hun verdediging beter anticiperen op de impact van specifieke elementen zoals herhaling, strafverminderende gronden of verzachtende omstandigheden. Hierdoor wordt het verloop van de strafprocedure beter te volgen en wordt de strafoplegging begrijpelijker en controleerbaarder.

206. Het vastleggen van een vaste volgorde voor de toepassing van straftoemetingsregels draagt bij aan het beperken van willekeur en bevordert de eenheid in rechtspraak. Een gestandaardiseerde aanpak vermindert immers het risico dat vergelijkbare zaken tot uiteenlopende uitkomsten leiden. Toch verdient deze stelling enige nuance. Hoewel in de rechtsleer wel degelijk een hiërarchische volgorde wordt voorgesteld, ontbreekt een expliciete wettelijke bepaling die deze volgorde vastlegt. Het nieuwe Strafwetboek voorziet dus niet in een bindend artikel dat de rechter verplicht om een bepaalde volgorde aan te houden. Dat is, mijns inziens, een gemiste kans om rechtszekerheid en rechtseenheid nog sterker te verankeren en om de ruimte voor discretionaire interpretatie te verkleinen.

207. Hoewel de hervorming van de straftoemeting duidelijke stappen zet richting een meer gestructureerd en begrijpelijk systeem, blijven er toch enkele fundamentele kanttekeningen die de daadwerkelijke rechtszekerheid in de praktijk kunnen ondergraven. Zo blijft de beoordelingsvrijheid van de rechter aanzienlijk. Die vrijheid is zonder twijfel noodzakelijk om rekening te houden met de individuele omstandigheden van elke zaak, maar creëert tegelijk ruimte voor variatie in toepassing, wat kan botsen met het principe van gelijke behandeling.

Bovendien is het in het nieuwe Strafwetboek niet altijd expliciet of bepaalde volgordes of stappen in de straftoemeting dwingend zijn of slechts richtinggevend bedoeld worden. Het ontbreken van een bindende wettelijke bepaling die de hiërarchie van straftoemetingsregels vastlegt, betekent dat rechters zich voornamelijk op rechtsleer of rechtspraak moeten baseren. Daardoor bestaat het risico op uiteenlopende interpretaties en variërende praktijken, wat afbreuk doet aan de uniformiteit en voorspelbaarheid van het systeem.

De mogelijkheid voor de rechter om facultatief over te gaan tot strafverzwaring bij recidive weerspiegelt het streven naar individualisering binnen het strafrecht, waarbij rekening wordt gehouden met de concrete context van de dader. Toch brengt deze beoordelingsruimte ook risico's

met zich mee: bij gelijkaardige feiten kunnen verschillende rechtbanken tot sterk uiteenlopende straffen komen, wat afbreuk doet aan het gelijkheidsbeginsel en de voorspelbaarheid van het recht.

208. Om dergelijke spanningen tussen individualisering en rechtszekerheid te temperen, zijn verschillende hervormingen denkbaar. Ten eerste zou de logische volgorde van straftoemeting, zoals die in de rechtsleer is ontwikkeld, expliciet in het Strafwetboek kunnen worden opgenomen. Door deze hiërarchie wettelijk vast te leggen, wordt het toetsingskader bindend voor rechters, wat de uniformiteit in toepassing ten goede komt en interpretatieve afwijkingen vermindert.

209. Daarnaast kan de bestaande motiveringsplicht van rechters worden aangescherpt. Wetgevende initiatieven zouden de rechter kunnen verplichten om bij elke toegepaste (of verworpen) factor in de straftoemeting kort, maar inhoudelijk, te verantwoorden waarom deze al dan niet relevant werd geacht. Dit verhoogt de transparantie en maakt controle door hogere rechtscolleges, maar ook door partijen, eenvoudiger.

210. Tot slot zouden richtlijnen of oriëntatiepunten per type misdrijf kunnen worden ontwikkeld. Deze zouden aangeven wat binnen de grenzen van het toepasselijke strafniveau als proportioneel wordt beschouwd in een gemiddeld geval. Afwijking van die richtlijnen zou mogelijk blijven, mits voldoende gemotiveerd. Dergelijke oriëntatiepunten zijn niet bindend, maar kunnen bijdragen aan een meer evenwichtige, voorspelbare en controleerbare straftoemeting, zonder de noodzakelijke flexibiliteit voor de individuele zaak op te offeren.

2.12 – Tweede tussenconclusie

211. De straftoemeting in het nieuwe Strafwetboek verloopt aan de hand van een reeks opeenvolgende stappen die de rechter moet doorlopen om van een abstract strafdader tot een concrete strafmaat te komen. Deze stappen geven structuur aan de beoordeling van een strafbaar feit en dragen bij aan een meer voorspelbare en consistente sanctionering.

212. Centraal staat een hiërarchisch opgebouwde volgorde, die vertrekt vanuit de juridische kwalificatie van het misdrijf, inclusief eventuele verzwarende bestanddelen en de beoordeling of het gaat om een voltooid misdrijf of een strafbare poging. Deze elementen beïnvloeden het toepasselijke strafniveau en vormen de eerste en onmisbare stap in de straftoemeting.

Vervolgens wordt nagegaan of er sprake is van wettelijk voorgeschreven strafverminderende verschoningsgronden, die verplichten tot een verlaging van de straf. Deze worden toegepast vóór facultatieve verzachtende omstandigheden en ook vóór recidive. De beoordeling van herhaling volgt als derde stap: bij verplichte recidive is de rechter gehouden tot strafverzwaring, terwijl hij bij facultatieve recidive een keuzevrijheid behoudt. Deze facultatieve strafverzwaring komt echter enkel aan bod wanneer geen verzachtende omstandigheden weerhouden worden.

Daarna past de rechter de regels inzake samenloop toe. Deze bepalen hoe afzonderlijke straffen moeten worden gecombineerd of beperkt, en vereisen dat voor elk misdrijf eerst afzonderlijk een hoofdstraf wordt vastgesteld. Pas na deze berekening kan worden bekeken of en hoe verzachtende omstandigheden een bijkomende strafvermindering kunnen rechtvaardigen. Deze omstandigheden bieden de rechter een discretionaire mogelijkheid om af te wijken van het wettelijk minimum en hebben aldus een facultatief karakter.

De verzwarende factoren waarmee de rechter verplicht rekening moet houden, komen pas in een latere fase van de straftoemeting aan bod. Ze dienen ter oriëntatie bij de exacte strafbepaling binnen het reeds vastgestelde niveau, maar hebben geen invloed op het strafniveau zelf.

Ten slotte kan de rechter – als sluitstuk – nagaan of opschorting of (probatie)uitstel van toepassing kan zijn. Deze modaliteiten worden pas in overweging genomen nadat alle andere relevante factoren zijn verwerkt.

213. Hoewel er binnen de rechtsleer geen volledige consensus bestaat over de exacte volgorde, is er brede overeenstemming dat verplichte factoren steeds voorrang moeten krijgen op facultatieve. De voorgestelde volgorde in het nieuwe Strafwetboek beoogt duidelijkheid, maar mist op enkele punten wettelijke verankering, zoals bij facultatieve recidive of de toepassing van verzachtende omstandigheden bij niet-gelijktijdige berechting. Toch blijkt uit de analyse dat deze volgorde in de meeste gevallen bijdraagt aan een transparante en evenwichtige straftoemeting. De rechter behoudt beoordelingsvrijheid, maar binnen een structuur die rechtszekerheid en proportionaliteit ondersteunt.

214. De analyse van de volgorde van straftoemeting in het huidige strafrecht en in het nieuwe Strafwetboek toont aan dat beide systemen grotendeels dezelfde stappen hanteren, maar dat er enkele opvallende verschuivingen en inhoudelijke verschillen zijn.

In beide regimes vormt de kwalificatie van het misdrijf steeds het vertrekpunt. Deze eerste stap is essentieel, aangezien ze rechtstreeks verband houdt met de aard en ernst van het strafbaar feit. Waar de tabel Dupont vervolgens onmiddellijk de verzwarende omstandigheden behandelt, beperkt het NSW. zich op dit punt tot de verzwarende bestanddelen die de kwalificatie beïnvloeden. Verzwarende factoren – die enkel een zwaardere straftoemeting binnen het bestaande niveau suggereren – worden pas veel later in het proces beoordeeld.

De strafbare poging volgt in beide systemen als logische tweede stap, aangezien deze het strafbare karakter van het misdrijf beïnvloedt. Ook over het belang van deze stap bestaat brede consensus.

Vanaf de derde stap worden de verschillen tussen de systemen duidelijker. Waar in het oude systeem op dit punt de verzachtende omstandigheden worden besproken, kiest het nieuwe Strafwetboek ervoor om eerst recidive te behandelen. Daarbij worden zowel facultatieve als verplichte herhaling vroegtijdig in het proces beoordeeld. Opmerkelijk is dat het NSW. het onderscheid in toepassing tussen beide niet vertaalt naar een aparte plaats in de straftoemetingsvolgorde. Bovendien wordt recidive onder het nieuwe systeem ruimer gedefinieerd en niet langer beperkt door het soort eerder gepleegd misdrijf.

Een ander belangrijk verschil betreft de positie van de samenloop. Waar deze in het oude systeem pas in een latere fase aan bod komt, wordt samenloop in het NSW. reeds in de vierde stap beoordeeld. Dat is logisch: de rechter moet eerst het straffeniveau bepalen alvorens een strafverlaging via verzachtende omstandigheden kan worden overwogen. Die verzachtende omstandigheden verschuiven dan ook naar de vijfde stap.

Ten slotte worden in het nieuwe systeem de verzwarende factoren afzonderlijk behandeld als zesde stap. Ze worden verplicht in overweging genomen, maar veranderen het straffeniveau niet. De afsluitende zevende stap – die enkel in het NSW. voorkomt – betreft de toepassing van opschorting of (probatie)uitstel, wat facultatief is en enkel aan bod komt nadat de concrete strafmaat volledig is vastgesteld.

215. De evaluatie van de hervorming in het nieuwe Strafwetboek toont een duidelijke verschuiving naar een meer gestructureerde en transparante aanpak van straftoemeting, die tevens een grotere rechtszekerheid kent. Historisch gezien evolueerde het strafrecht van een systeem gekenmerkt door rechterlijke willekeur onder het Ancien Régime, naar een stelsel dat het legaliteitsbeginsel centraal stelt, waarbij straffen enkel kunnen worden opgelegd op basis van vooraf bepaalde wettelijke regels. Dit waarborgt proportionaliteit, rechtsgelijkheid en voorkomt onrechtvaardige verschillen in behandeling.

In het klassieke strafrecht lag de nadruk op de daad, niet de dader, en werd strafrecht gezien als ultimum remedium. Deze principes blijven vandaag relevant, maar krijgen een meer uitgewerkte invulling in het nieuwe Strafwetboek. Een belangrijke vernieuwing is de expliciete opname van strafdoelen in artikel 27 NSW., waaronder maatschappelijke afkeuring, herstel, re-integratie en bescherming van de samenleving. Vergelding en afschrikking worden expliciet uitgesloten als legitieme strafdoelen, wat een normatieve omwenteling betekent ten opzichte van het verleden. Tevens wordt de gevangenisstraf slechts als laatste optie aanvaard, in lijn met het subsidiariteitsbeginsel.

De nieuwe straftoematingsvolgorde is hiërarchisch opgebouwd: van juridische kwalificatie van het misdrijf (met verzwarende bestanddelen) tot factoren die de strafmaat beïnvloeden. Deze structuur wil uniformiteit bevorderen, beoordelingsruimte kaderen en vooral rechtszekerheid versterken. De invoering van strafniveaus in plaats van de traditionele indeling in overtredingen, wanbedrijven en misdaden, draagt bij aan voorspelbaarheid. Elke strafcategorie is gekoppeld aan een duidelijk strafbereik, waardoor rechters en procespartijen beter kunnen inschatten welke straf er te verwachten valt.

216. Toch zijn er ook aandachtspunten. De nieuwe wet bevat geen bindend artikel dat de voorgestelde volgorde van straftoemeting verplicht stelt. Dit laat ruimte voor interpretatie en kan leiden tot verschillen in toepassing tussen rechters. Daarnaast blijft de beoordelingsvrijheid van de rechter groot, wat op gespannen voet staat met het gelijkheidsbeginsel. Vooral de facultatieve toepassing van strafverzwaring bij recidive illustreert hoe gelijkaardige feiten tot uiteenlopende straffen kunnen leiden.

217. Om de rechtszekerheid verder te versterken worden drie aanbevelingen gedaan. Ten eerste een wettelijke verankering van de hiërarchische volgorde van straftoemeting, zoals voorgesteld in de rechtsleer. De tweede aanbeveling is een versterking van de motiveringsplicht, met een duidelijke en inhoudelijke toelichting per toegepaste of verworpen factor. Ten slotte kunnen er richtsnoeren of oriëntatiepunten per type misdrijf worden geformuleerd, met de mogelijkheid tot een gemotiveerde afwijking.

218. Deze hervormingen beogen een evenwicht tussen noodzakelijke flexibiliteit en vereiste rechtszekerheid, zodat de straftoemeting zowel rechtvaardig als voorspelbaar blijft.

Conclusie

Deze masterscriptie onderzocht in welke mate de volgorde van straftoemeting in het nieuwe Strafwetboek afwijkt van de bestaande regeling en of deze wijziging bijdraagt aan een meer onderbouwde en verbeterde straftoemeting.

De analyse toont aan dat beide systemen grotendeels dezelfde fases doorlopen: beginnend bij de juridische kwalificatie van het misdrijf en eindigend met de overweging van strafmodaliteiten. Toch zijn de onderlinge volgorde en hiërarchie van factoren binnen die fases wezenlijk hertekend.

Centraal in het bestaande systeem staat de "Tabula Dupontis", een rechtsdogmatisch model dat in drie fasen (kwalificatie, strafvermindering en strafquantum) een vaste en logisch onderbouwde volgorde van straftoemeting voorschrijft. Deze structuur waarborgt dat de rechter niet willekeurig bepalingen omtrent strafverzwaring of -vermindering kan toepassen, maar zich moet houden aan een hiërarchisch opgebouwde logica. Deze aanpak bevordert rechtszekerheid en coherentie, doordat bepalingen met een invloed op de aard van het misdrijf steeds voorrang krijgen op bepalingen die louter de strafmaat beïnvloeden.

Het nieuwe Strafwetboek introduceert een gelijkaardige, doch niet identiek opgebouwde volgorde. De nadruk ligt sterker op een gestructureerde en transparante evaluatie van het strafbare feit via zeven opeenvolgende stappen, die vertrekken vanuit de kwalificatie van het misdrijf en eindigen met de toepassing van modaliteiten zoals uitstel of opschorting. Nieuw is onder meer de vroegtijdige plaatsing van herhaling (zowel facultatief als verplicht) in het straftoemetingstraject en de verlate behandeling van de verzachtende omstandigheden. Ook de regels rond samenloop worden in een vroegere fase toegepast, wat logisch aansluit bij de vereiste afzonderlijke strafbepaling per feit. De verzwarende factoren die enkel de strafmaat oriënteren, zonder de kwalificatie te beïnvloeden, worden in het nieuwe Strafwetboek pas in een latere fase verwerkt. Voor een vergelijkende visuele voorstelling wordt verwezen naar punt 2.11 van deze scriptie.

Hoewel beide systemen dus grotendeels dezelfde elementen hanteren, leidt de herordening in het nieuw Strafwetboek tot een meer stapsgewijze, transparante en controleerbare werkwijze. Dit bevordert de rechtszekerheid en verkleint de beoordelingsmarge van de rechter, zonder deze volledig uit te sluiten. Die beoordelingsvrijheid blijft wel aanzienlijk, wat kansen biedt voor individualisering, maar ook risico's inhoudt op rechtsonzekerheid en ongelijkheid, zeker bij facultatieve bepalingen zoals de aanname van herhaling of verzachtende omstandigheden.

De hervorming betekent bovendien meer dan een louter procedurele wijziging: ze weerspiegelt een normatieve verschuiving in het strafrecht. De expliciete verankering van strafdoelen zoals herstel, re-integratie en bescherming van de samenleving, tezamen met de uitsluiting van vergelding en afschrikking als legitieme doelen, markeren een breuk met het klassieke strafrecht. Daarbij sluit het nieuwe regime ook aan bij het subsidiariteitsbeginsel door de gevangenisstraf slechts als ultimum remedium te aanvaarden.

Desondanks is de beoogde structuur niet juridisch bindend vastgelegd, wat ruimte laat voor uiteenlopende interpretaties en toepassing door rechters. Om dit risico te beperken en het doel van een meer uniforme en onderbouwde straftoemeting te realiseren, zijn drie aanbevelingen

geformuleerd: een wettelijke verankering van de hiërarchische volgorde van straftoemeting, een versterking van de motiveringsplicht per factor, en de ontwikkeling van richtsnoeren of oriëntatiepunten per misdrijfcategorie.

Concluderend kan worden gesteld dat de gewijzigde volgorde van straftoemeting in het nieuwe Strafwetboek in aanzienlijke mate afwijkt van de bestaande regeling, maar dat deze hervorming – mits correcte toepassing en verdere normatieve verankering – wel degelijk bijdraagt aan een meer onderbouwde en transparante straftoemeting, die daarnaast een verhoogde mate van rechtszekerheid kent.

Lijst van geraadpleegde werken

Wetgeving

- Strafwetboek van 8 juni 1867, *BS* 9 juni 1867.
- Wet van 4 oktober 1867 op de verzachtende omstandigheden, *BS* 11 december 2009.
- Wet van 29 juni 1964 betreffende de opschorting, het uitstel en de probatie, *BS* 17 juni 1964.
- Wet van 10 februari 1994 tot wijziging van de wet van 29 juni 1964 betreffende de opschorting, het uitstel en de probatie, *BS* 27 april 1994.
- Wet van 22 maart 1999 tot wijziging van de wet van 29 juni 1964 betreffende de opschorting, het uitstel en de probatie, *BS* 1 april 2000.
- Wet van 25 april 2014 houdende diverse bepalingen betreffende justitie, *BS* 14 mei 2014.
- Wet van 5 februari 2016 tot wijziging van het strafrecht en de strafvordering en houdende diverse bepalingen inzake justitie, *BS* 19 februari 2016.
- Wet van 5 mei 2019 houdende diverse bepalingen in strafzaken, *BS* 24 mei 2019.
- Ministerieel Besluit 22 december 2020 houdende oprichting van de Commissie tot hervorming van het strafrecht, *BS* 20 januari 2021.
- Wet van 29 februari 2024 tot invoering van boek I van het Strafwetboek (1), *BS* 8 april 2024
- Wet van 29 februari 2024 tot invoering van boek II van het Strafwetboek (1), *BS* 8 april 2024.

Wetsvoorstellen/wetsontwerpen en parlementaire stukken

- Wetsvoorstel tot invoering van een nieuw Strafwetboek – Boek 1 en Boek 2 (ingediend door de heer Raf TERWINGEN en mevrouw Sonja BECQ), *Parl. St.* Kamer 2018-19, nr. 3651/001.
- Wetsvoorstel tot invoering van een nieuw Strafwetboek – Boek 1 en Boek 2 (ingediend door de heren Phillipe Goffin, Koen Geens en Servais Verherstraeten en mevrouw Katja Gabriëls), *Parl. St.* Kamer 2019, nr. 0417/001.
- Wetsvoorstel tot instelling van een nieuw Strafwetboek (boek 1 en 2) (ingediend door mevrouw Özlem Özen c.s.), *Parl. St.* Kamer 2019-20, nr. 1011/001.
- Wetsvoorstel tot invoering van een nieuw Strafwetboek – Boek 1 en Boek 2, 13 maart 2019, nr. 3651/001.
- Wetsontwerp (I) tot invoering van Boek I van het Strafwetboek – WETSONTWERP (II) tot invoering van een beveiligingsmaatregel ter bescherming van de maatschappij, 23 mei 2023, nr. 3374/001.
- Wetsontwerp houdende wijzigingen van het strafrecht en de strafvordering en houdende diverse bepalingen inzake justitie, 23 oktober 2015, *Parl. St.* Kamer 2015-16, nr. 1418/001.
- Wetsontwerp om justitie menselijker, sneller en straffer te maken IIbis, *Parl. St.* Kamer 2021-22, 27 juli 2022, nr. 2824/001.
- *Parl.St.* Kamer 2022-23, nr. 55-3374/001 en 55-3375/001

Rechtsleer

Boeken

- BECCARIA, C., *Over misdaden en straffen*, Antwerpen, Kluwer Rechtswetenschappen, 1982, 218 p.
- CARBASSE, J., *Introduction historique au droit pénal*, Paris, Presses Universitaires de France, 1990, 360 p.
- DE NAUW, A. en DERUYCK, F., *Overzicht van het Belgisch algemeen strafrecht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2021, 249 p.
- DE RUYVER, B., (*Grondige studie*) *Strafrechtelijk Beleid*, Gent, IRCP, 2016, 262 p.
- DUPONT, L. en VERSTRAETEN, R., *Handboek Belgisch strafrecht*, Leuven, Acco, 1990, 913 p.
- GEENS, K., Het justitieplan. Een efficiëntere justitie voor meer rechtvaardigheid, te raadplegen via het internet <https://www.koengeens.be/policy/justitieplan>.
- GOEDERTIER, G., VANDE LANOTTE, J. en DE PELSMAEKER, T., *Handboek Belgisch publiekrecht*, Brugge, Die Keure, 2013, 1471 p.
- HAUS, J. J., *Principes généraux du droit pénal belge (troisième édition – tome second)*, Gent, Librairie générale de ad. Hoste, 1879, 654 p.
- HENNAU, C. en VERHAEGEN, J., *Droit pénal général*, Brussel, Bruylant, 2003, 626 p.
- KUTY, F., *Précis de droit pénal*, 1^e édition, Bruxelles, Larcier-Intersentia, 2024, 572 p.
- KUTY, F., *Principes généraux du droit pénal belge (tome IV: la peine)*, Brussel, Larcier, 2017, 1352 p.
- MAES, J., *De straf is de straf*, Gent, Larcier, 2006, 302 p.
- MOREAU, T. en VANDERMEERSCH, D., *Eléments de droit pénal*, Brussel, die Keure, 2022, 552 p.
- NYPELS J. S. G. en SERVAIS, J. (ed.), *Le code pénal belge interprété, principalement au point de vue de la pratique (nouvelle édition)*, Brussel, Bruylant-Christophe & Cie, 1896, 671 p.
- NYPELS J. S. G., *Législation criminelle de la Belgique*, I, Brussel, Bruylant, 1867, 835 p.
- RAATS, S., *Consistente strafftoemeting*, Mortsel, Intersentia, 2016, 803 p.
- ROZIE, J. en VERMEERSCH, D., *Commissie voor de hervorming van het strafrecht. Voorstel van voorontwerp van Boek I van het Strafwetboek*, Brugge, die Keure, 2016, 179 p.
- SNACKEN, S., *De korte gevangenisstraf: een onderzoek naar toepassing en effectiviteit*, Antwerpen, Kluwer, 1986, 342 p.
- TULKENS, F., VAN DE KERCHOVE, M., CARTUYVELS, Y. en GUILLAIN, C., *Introduction au droit pénal*, Brussel, Kluwer, 2014, 944 p.
- VANDERMEERSCH, D., *Eléments de droit pénal en de procédure pénale*, Bruges, La Charte, 2003, 700 p.
- VAN DEN WYNGAERT, C. en TRAEST, P., *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen*, Oud Turnhout, Gompel&Svacina, 2019, 1490 p.
- VANDER BEKEN, T., *Handboek Strafrecht*, Antwerpen, Gompel&Svacina, 2024, 456 p.
- VERBRUGGEN, F. en VERSTRAETEN, R., *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors – 16^{de} herziene editie 2024*, Antwerpen, Larcier Intersentia, 2024, 625 p.
- VERMEERSCH, D., DE HERDT, J. en ROZIE, J., *Boek I van het nieuwe Strafwetboek. De nieuwe regels van het algemeen strafrecht toegelicht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2024, 417 p.

- VERSTRAETEN, R., VANTHIENEN, C., VERBRUGGEN, F., SPRIET, B., BAILLEUX, A., DE HERT, S., HUYSMANS, J., RAEYMAKERS, J. en VERCAEMST, R., *Themis 97 – straf- en strafprocesrecht*, Die Keure, 2016, 194 p.

Tijdschriften

- AUDENAERT, N., "Samenloop en vrij verkeer van judiciële beslissingen. Het gebrek aan strafmatiging bij de ongelijktijdige berechtiging van collectieve misdrijven problematischer dan gedacht?", *NC* 2018, 561-577.
- BORGERS, M. J., "Het wettelijke sanctiestelsel en de straftoemingsvrijheid van de rechter", *DD* 2005, afl. 11, 111-204.
- CLAES, B., "Insluiten en niet uitsluiten. Overbevolking, detentieschade en re-integratierichte detentie", *Panopticon* 2011/5, 52-58.
- DALESSANDRO, S., "L'approche internationale de la récidive par le juge belge en vertu du principe de reconnaissance mutuelle des décisions de justice", *RDPC* 2017, 683-702.
- DELEERSNYDER, E., "De vergelding en de preventie als strafdoelstellingen: Cassatie spreekt zich opnieuw uit", *T.Strafr.* 2023/2, 95-98.
- DIRKZWAGER, A.E.J., NIEUWBEERTA, P. en FISELIER, J.P.S., "Onbedoelde gevolgen van vrijheidsstraffen: een literatuurstudie", *T.Crim.* 2009, 21-41.
- DUPONT, L., "Wettelijke regelen inzake straftoemeting en hun onderlinge combinatie" in *Strafrecht voor rechtspractici*, 1985, 113-162.
- GILBERT, E., "De vergelding voorbij? Een theoretische reflectie over het geïndividualiseerde en niet vergeldende karakter van de 'nieuwe' straf", *Panopticon* 2017, 309-318.
- HUYBRECHTS, L. en TRAEST, M., "Het strafrechtelijk sanctiestelsel en de straftoemeting door de rechter in België", *T.Strafr.* 2004, dossier 2, 62.
- KUYL, J., "Over de eenheid van misdadig opzet", *RW* 1978-79, 545-604.
- MAES, E., "Is een effectieve straf altijd zwaarder dan een straf met uitstel? De invloed van bestraffingsmodaliteiten op de relatieve zwaarte van straffen", *T.Strafr.* 2015, 251-261.
- MARY, P., "La peine de probation autonome ou la diversification à tout prix", *JT* 2015, 189-294.
- MONSIEURS, A., "De zwaarte van de straf volgens het Hof van Cassatie, het Grondwettelijk Hof en het Europees Hof voor de Rechten van de Mens", *NC* 2008, 225-240.
- ROZIE, J., "Artikel 60 Sw. m.b.t. de meerdaadse samenloop van wanbedrijven strijdig met het gelijkheids- en het proportionaliteitsprincipe?", *NC* 2019/2, 93-104.
- ROZIE, J., "Beklaagde Alwetend. Over het criterium van de redelijke voorzienbaarheid als maatstaf van het lex certa principe in strafzaken", *RW* 2012-2013, 802-817.
- ROZIE, J., "De recidivewet van 5 mei 2019: de vergiftigde kers op de repressieve taart", *NC* 2019, 291-302.
- ROZIE, J., "De strafdoelstellingen in het licht van de gewijzigde rechtspraak van het Hof van Cassatie", *NC* 2022/2, 119-126.
- ROZIE, J., "De werking van verzachtende omstandigheden in strafzaken doorgelicht", *NC* 2013, 39.

- ROZIE, J., VANDERMEERSCH, D. en DE HERDT, J., "La proposition d'avant-projet de nouveau Livre Ier du Code Pénal", *JT* 2017, 129-134.
- ROZIE, J., VANDERMEERSCH, D., DE HERDT, J. en TAEYMANS, M., "Het voorstel van voorontwerp van nieuw Boek I Strafwetboek: na 150 jaar eindelijk tijd om 'de sprong' te wagen...", *NC* 2017, 1-9.
- ROZIE, J., "Op zoek naar meer eenvormigheid in de straftoemeting: van maatpak naar confectiepak", *RW* 2005, afl. 6, 1481-1491.
- ROZIE, J. en VANDERMEERSCH, D., "De zin van de korte gevangenisstraf in vraag gesteld", *RW* 2017-18, nr. 9, 328.
- ROZIE, J. en VANDERMEERSCH, D., "Op zoek naar de optimale straf. De krachtlijnen m.b.t. de bestraffing van het (voorstel van) voorontwerp van nieuw Boek 1 van het Strafwetboek in kaart gebracht", *Panopticon* 2017, nr. 4, 276-284.
- ROZIE, J. en VANSWEEVELT, T., "Causaliteit in het Belgisch strafrecht. Over de kruisbestuiving tussen het buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht en het strafrecht", *NC* 2006, 456-459.
- ROZIE, J., "Naar de vrijheidsstraf als ultimum remedium: een weg bezaaid met wolfigers en schietgeweren", *NC* 2015, 1-14.
- SNACKEN, S., "L'application de la courte peine de prison en Belgique", *RDPC* 1985, 555-575.
- SPRIET, B., "Het voortgezet of collectief misdrijf – Omschrijving en gevolgen", *RW* 1994-95, 468-470.
- SPRIET, B., "Vergelijking van de zwaarte van straffen", *RW* 1993-94, 1302-1303.
- VANDER BEKEN, T. en BALCAEN, A., "Dossiervoering door de rechter: beperkingen op de discretionaire bevoegdheid van de rechter bij de straftoemeting", *Environmental Lawforce working paper* 2009, 4.
- VAN DEN BERGE, Y., "Het Belgische strafrecht: veel aandacht voor vrijheidsbeneming en de vrijheidsbeperking", *NC* 2019/1, 1-28.
- VAN DEUREN, C., "Eén plus één is niet altijd twee. De regels van de samenloop besproken, vergeleken en empirisch onderzocht", *NC* 2012/5, 358-376.

Andere

- Commissie voor de Herziening van het Strafwetboek, *Verslag over de voornaamste grondslagen voor de hervorming*, Ministerie van Justitie, 1979, 137 p.
- DE PEUTER, J., "Het leed als hoofdcomponent van de straf", in X. (ed.), *Liber Amicorum Jules D'Haenens*, Gent, Mys & Breesch, 1993, (73) 382 p.
- FRANSEN, H., "Samenloop van misdrijven" in X, *Postal Memorialis. Lexicon strafrecht, strafvordering en bijzondere wetten*, Mechelen, Kluwer, 2001, (126) 355 p.
- HOET, P., "Het Hof van Cassatie, de motivering van de straftoemeting en strafdoelen" in Mortier, R. et al. (ed.), *La Cour de cassation en dialogue / Het Hof van Cassatie in dialoog*, Bruxelles, Larcier-Intersentia, 2024, (527) 1260 p.
- ROZIE, M., "De voorstellen van de subcommissie Straftoemeting", in I. AERTSEN, K. BEYENS, S. DE VALCK en F. PIETERS (ed.), *De Commissie Holsters buitenspel?*, Brussel, Politeia, 2004, (21) 159 p.

- SPRIET, B., "Tabula Dupontis. De tabel Dupont tot combinatie van straf(toemetings)normen" in VERBRUGGEN, F., VERSTRAETEN, R., VAN DAELE, D. en SPRIET, B. (red.), *Strafrecht als roeping. Liber Amicorum Lieven Dupont*, Leuven, Universitaire pers, 2005, (539) 695 p.
- TROUSSE, P. E., "Les principes généraux du droit pénal positif belge" in *Les Nouvelles, Droit Pénal*, Deel I, Volume 1, nr. 2806.
- VERSTRAETEN, R. en SPRIET, B., "De driedelige indeling van de misdrijven als leidraad van het strafrecht: een verdachte eenvoud" in A. DE NAUW e.a., *Liber Amicorum Marc Châtel*, Deurne, Kluwer rechtswetenschappen, 1991, (467) 496 p.
- WESTRA, R., "Transparantie: sturen en gestuurd worden" in CJEJ. PRINS, H. GRIFFIOEN, D. BROEDERS "Naar een transparantere rechtspraak. Geen glans zonder wrijving", *Speelruimte voor transparantere rechtspraak*, 2014, (297) 503 p.

Rechtspraak

- GwH 15 december 2011, nr. 193/2011.
- GwH 22 december 2011, nr. 199/2011.
- GwH 8 maart 2012, nr. 41/2012.
- GwH 6 december 2012, nr. 145/2012.
- Cass. 4 november 1975, *Arr.Cass.* 1976, 301-302.
- Cass. 12 december 1978, *Arr.Cass.* 1978-79, 419-423.
- Cass. 5 juni 1979, *Arr.Cass.* 1978-79, 1159-1161.
- Cass. 15 oktober 1986, *Arr.Cass.* 1986-87, 200, *RW* 1987-88 met noot M. DE SWAEF.
- Cass. 31 januari 1984, *Arr.Cass.* 1983-84, 652-653.
- Cass. 7 februari 1990, AR nr. 8044, *Arr.Cass.* 1989-90, 745-750.
- Cass. 27 juni 1990, AR nr. 8302, *Arr.Cass.* 1989-90, 1397-1401.
- Cass. 4 september 1990, AR nr. 3904, *Arr.Cass.* 1990-1991, 4-6.
- Cass. 3 oktober 1990, AR nr. 8261, *Arr.Cass.* 1990-91, 119-122.
- Cass. 11 juni 1991, AR nr. 4533, *Arr.Cass.* 1990-91, 1007-1008.
- Cass. 29 september 1992, AR nr. 7060, *Arr.Cass.* 1991-92, 1148-1151.
- Cass. 2 december 1992, AR nr. 9673, *Arr.Cass.* 1991-92, 1379-1382.
- Cass. 1 maart 1994, AR nr. 6534, *Arr.Cass.* 1994, 215-218.
- Cass. 24 april 2001, *A.C.* 2001, 707.
- Cass. 25 april 2001, AR P.01.0111.F, *Arr.Cass.* 2001, 721.
- Cass. 14 maart 2001, *A.C.* 2001, 408.
- Cass. 2 oktober 2002, *A.R.* P.02.1038.F.
- Cass. 8 januari 2003, AR P.02.1314.F, *Arr.Cass.* 2003, 72-75.
- Cass. 5 oktober 2005, AR P.05.0444.F, *Arr.Cass.* 2005, 1812.
- Cass. 13 maart 2007, AR P.06.1687.N, *Arr.Cass.* 2007, 585.
- Cass. 3 februari 2009, AR P.081477.N.
- Cass. 25 april 2012, AR P.12.0178.F, *T.Strafr.* 2012, 222-224 en 1062, noot T. DECAIGNY.
- Cass. 14 november 2012, AR P.11.1611.F, *Arr.Cass.* 2012, 2541.
- Cass. 2 mei 2012, AR P.12.0667.F.
- Cass. 2 maart 2016, AR P.15.1449.F, *AC* 2016, nr. 3, 529-530.
- Cass. 15 maart 2016, AR P.15.1435.N, *AC* 2016, nr. 3, 607-609.
- Cass. 22 mei 2018, AR P.17.1025.N.
- Cass. 9 april 2019, AR P.18.1282.N, *NC* 2019, 271.
- Cass. 12 november 2019, AR P.19.0772.N, *RABG* 2020, 688, noot F. VAN VOLSEM.
- Cass. 15 december 2020, AR P.20.0693.N.
- Cass. 16 maart 2021, AR P.20.1123.N.
- Cass. 6 oktober 2021, AR P.21.0283.F, *Pas.*, 2021, nr. 683, concl. O.M.
- Cass. 21 december 2021, AR P.21.0858.N, met concl. Adv. Gen. B. DE SMET.
- Cass. 5 april 2022, AR P.21.1380.N, met noot P. HOET.
- Cass. 14 juni 2022, AR P.22.0240.N.
- Cass. 6 september 2022, AR P.21.1576.N.
- Cass. 11 oktober 2022, AR P.22.0454.N.

- Cass. 8 november 2022, AR P.22.0642.N.
- Cass. 20 december 2022, AR P.22.0514.N.
- Cass. 30 mei 2023, AR P.21.1231.N, VAV 2023, 11.
- Cass. 24 oktober 2023, AR P.23.0959.N.
- Assissen West-Vlaanderen 18 mei 2017, RW 2017-18, 1390-1391.

Overige

- Adv.RvS nr. 60.893/3 van 27 maart 2017, nr. 52.